

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
FILOZOFICKÁ FAKULTA
KATEDRA POMOCNÝCH VĚD HISTORICKÝCH A
ARCHIVNÍHO STUDIA

DĚJINY ÚSTAVU PRO JAZYK ČESKÝ

ČSAV

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

VEDOUCÍ PRÁCE: Mgr. Jan Dobeš

PRAHA 2008

Mgr. VĚRA CHUDOMELOVÁ

Děkuji Mgr. Janu Dobešovi za odborné, laskavé a inspirativní vedení mé bakalářské práce,

PhDr. Janu Chodějovskému za odbornou pomoc při studiu v Archivu AV ČR,

PhDr. Jarmile Bachmannové za ochotu při poskytování cenných informací a materiálů

a své rodině za všestrannou podporu.

Prohlašuji, že jsem svou bakalářskou práci na téma „Dějiny Ústavu pro jazyk český ČSAV“ zpracovala samostatně s použitím uvedených pramenů a literatury.

Blanka Kovářová

OBSAH

1. OBSAH.....	4
2. ÚVOD.....	6
3. PRAMENY A LITERATURA.....	8
ARCHIVNÍ PRAMENY.....	8
TIŠTĚNÉ PRAMENY.....	9
ODBORNÁ LITERATURA.....	9
LITERATURA A ČLÁNKY VE SBORNÍCÍCH A PERIODIKÁCH.....	9
4. INSTITUCIONALIZACE V ČESKÝCH ZEMÍCH.....	11
5. KANCELÁŘ SLOVNÍKU JAZYKA ČESKÉHO.....	15
6. ÚSTAV PRO JAZYK ČESKÝ ČAVU.....	22
7. ORGANIZAČNÍ STRUKTURA ÚJČ ČSAV A JEJÍ PROMĚNY V LETECH 1953 – 1992.....	26
8. VĚDECKÁ, VÝZKUMNÁ A POPULARIZAČNÍ ČINNOST ÚSTAVU PRO JAZYK ČESKÝ ČSAV.....	38
FONETIKA A FONOLOGIE.....	40
DIALEKTOLOGIE.....	42
HISTORICKÁ LEXIKOGRAFIE.....	45
GRAMATIKA.....	47
STYLISTIKA.....	49
TERMINOLOGIE.....	50
LEXIKOLOGIE A LEXIKOGRAFIE.....	51
SLOVOTVORBA.....	54
MATEMATICKÁ LINGVISTIKA.....	55
MECHANOGRAFICKÁ LABORATOŘ.....	57
ONOMASTIKA.....	58
PRAKTICKÉ UPLATNĚNÍ ČINNOSTI ÚJČ ČSAV A POPULARIZACE BOHEMISTIKY A JAZYKOVĚDY VŮBEC.....	59
LEXIKÁLNÍ ARCHIV ÚJČ.....	64
MEZINÁRODNÍ SPOLUPRÁCE ÚJČ ČSAV.....	66

9. ZÁVĚR.....	73
10. RESUMÉ	75
11. LITERATURA A PRAMENY.....	76
12. SEZNAM PŘÍLOH.....	79
13. PŘÍLOHY.....	80

ÚVOD

„Je až s podivem, že v národě, který vlastně svou novodobou existenci opřel o obrození jazykové a který tradičně projevuje zájem o svou řeč a citově k ní lne, vzniká ústav národního jazyka teprve téměř po třicet let po vytvoření samostatného státu a vlastně až po osvobození z nového, vážného ohrožení samé existence národa, a tedy i jeho jazyka.“¹

Ústav pro jazyk český vznikl v roce 1946 reorganizací a rozšířením Kanceláře Slovníku jazyka českého, jenž byl založen v roce 1911. K roku 1953 byl začleněn do nově vzniklé Československé akademie věd a pod stejným jménem funguje dodnes i po vzniku Akademie věd České republiky v roce 1993.

Coby největší lingvistické pracoviště v Československu prováděl ÚJČ ČSAV všestranný vědecký výzkum a popis současného českého jazyka ve všech jeho podobách, především v reprezentativní podobě spisovné, ale i v podobách nespisovných, dále výzkum vývoje jazyka a zpracování jazykovědné teorie a metodologie. Vedle základního výzkumu byla hlavním posláním Ústavu soustavná péče o kulturu spisovného jazyka, dále činnost jazykově výchovná a vzdělávací. Do okruhu činnosti Ústavu pro jazyk český ČSAV spadalo též řešení jazykovědných otázek úzce spjatých s novějším rozvojem techniky, zvláště kybernetiky.

Cílem této práce je podat ucelenější pohled na organizaci a činnost Ústavu pro jazyk český ČSAV, neboť dějiny této instituce nebyly souhrnně dosud zpracovány. Existuje pouze několik dílčích studií, vyšlých zpravidla u příležitosti kulatého výročí založení Ústavu, případně je činnost ÚJČ částečně postížena v publikacích zabývajících se jazykovědou v Československu obecně. Kromě zpracování organizačního vývoje Ústavu pro jazyk český ČSAV, jeho vědecké, výzkumné a vzdělávací činnosti a mezinárodní spolupráce, se v této práci zaměřím též na Kancelář Slovníku jazyka českého a stručné podchycení

¹ Daneš, F., Dokulil, M.: Čtvrt století Ústavu pro jazyk český. In: Naše řeč 4/54, 1971, str. 201.

vědecké činnosti v českých zemích vůbec s přihlédnutím k lingvistické problematice.

Vzhledem k tomu, že jde v tomto případě „pouze“ o práci bakalářskou, avšak archivního materiálu k tomuto tématu je značné množství, nebylo možné jej všechen optimálně použít. Zamýšlím však k tomu přistoupit v případné diplomové práci, již by se tato stala základem.

PRAMENY A LITERATURA

Archivní prameny

Pramenná základna k dějinám Ústavu pro jazyk český se nachází v Archivu Akademie věd ČR.

Lze zde nalézt zpracovaný, inventarizovaný fond Ústavu pro jazyk český ČAVU² čítající osm kartonů, který obsahuje jednací protokoly z let 1927 – 1944 a dále spisy o založení a vývoji instituce, pracovních poradách, součinnosti se společenskými a jinými organizacemi, personáliích, vědecké a vědecko-organizační činnosti, ekonomických záležitostech, umístění a vybavení pracoviště, zahraničních stycích a publikační, ediční a vědecko-popularizační činnosti nejen Ústavu pro jazyk český, ale i jeho předchůdce Kanceláře Slovníku jazyka českého.

Dále se zde nachází rozsáhlý nezpracovaný fond Ústavu pro jazyk český ČSAV³ zahrnující 80 kartonů, mnoho desítek balíků a několik kartoték. Obsahem kartonové části jsou záležitosti organizačního charakteru, jejichž soupis, jenž jsem pořídila, podávám v příloze. Ze soupisu je zřejmé, že o některých letech máme velmi podrobné zprávy o činnosti ÚJČ, avšak některé roky nejsou zastoupené vůbec či jen útržkovitě a nesystematicky. Příčinou může být nepředání některých dokumentů akademickému archivu z nejrůznějších důvodů. V balících je pak umístěna materiálová základna Příručního slovníku jazyka českého (1935 – 1957), Českého jazykového atlasu a onomastických výzkumů. Onomastické zápisy se rovněž nacházejí ve zmíněných kartotékách.

Dalším zdrojem informací k historii ÚJČ v AV ČR je Fond Prezidia ČSAV⁴. V několika desítkách zápisů ze zasedání Prezidia jsou také zmínky o Ústavu pro jazyk český, nejčastěji v souvislosti s odvoláním či jmenováním ředitele Ústavu, s kontrolou činnosti instituce či doporučeními ze strany vedení ČSAV.

K dalším archivním pramenům, i když ne stěžejním, které bylo možné v této práci využít, patří fondy operativních a kontrarozvědných svazků a fondy

² Archiv AV ČR, Fond ÚJČ ČAVU, 1905 – 1952.

³ Archiv AV ČR, Fond ÚJČ ČSAV, 1952 - 1992, Neuspořádáno.

⁴ Archiv AV ČR, Fond Prezidia ČSAV.

operativních a rozvědnych svazků Archivu bezpečnostních složek⁵, v nichž se nachází mj. informace o některých pracovnících ÚJČ ČSAV z hlediska jejich „využitelnosti“ pro potřeby komunistické Státní bezpečnosti. Ke každému jednotlivému člověku je však třeba požádat o lustraci, tudíž jsem se v tomto ohledu prozatím zaměřila jen na ředitele ÚJČ.

Tištěné prameny

K tištěným pramenům k dané problematice lze řadit Organizační řád ÚJČ⁶, stejně jako interní brožuru ÚJČ⁷ se stručnou charakteristikou instituce.

Odborná literatura

Literatura, která by se dané problematice věnovala, prakticky neexistuje. Je možné zde uvést pouze drobnou publikaci vydanou k dvacátému pátému výročí založení Ústavu pro jazyk český roku 1946 na základě Kanceláře Slovníku pro jazyk český⁸, Kapitoly z dějin české jazykovědné bohemistiky⁹, kde je pět stran věnováno Ústavu pro jazyk český, případně též dílo o Československé akademii věd z roku 1967¹⁰, kde je jedna kapitola věnována československé jazykovědě v letech 1952 – 1966.

Literatura a články ve sbornících a periodikách

Ve sbornících a periodikách je zastoupení tematiky ÚJČ mnohem širší než v odborné literatuře. Zpravidla byl nějaký článek o Ústavu publikován v souvislosti s výročím založení instituce, případně jeho předchůdce, a to ponejvíce v časopisech Naše řeč a Slovo a slovesnost, a dále ve Zprávách ČSAV či Builletonu ČSAV. K nejzávažnějším a nejobsažnějším statím tohoto druhu patří články Bohuslava Havránka¹¹, Josefa Filipce¹², Jaroslava Machače¹³ či

⁵ Archiv bezpečnostních složek, Fond operativních a kontrarozvědnych svazků. 1945 – 1990.

Archiv bezpečnostních složek, Fond operativních a rozvědnych svazků. 1945 – 1990.

⁶ Organizační řád ÚJČ 2001.

⁷ Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky (interní brožura ÚJČ). 1996.

⁸ 25 let Ústavu pro jazyk český. Praha 1971.

⁹ Kapitoly z dějin české jazykovědné bohemistiky. Praha, Academia 2007.

¹⁰ Československá akademie věd – Slovenská akadémia vied 1952 – 1966. Praha, Academia 1967.

¹¹ Havránek, B.: Dvojí jubileum Ústavu pro jazyk český – pětadvacetileté a šedesátileté. In: Věstník ČSAV 80, 1971, str. 311 – 324.

Danešovo a Dokulilovo poohlédnutí za čtvrtstoletím existence ÚJČ¹⁴. Důležité jsou také studie, jež jsou součástí sborníků z konferencí Věda v českých zemích za druhé světové války¹⁵, Věda v Československu v letech 1945 – 1953¹⁶, Věda v Československu v letech 1953 – 1963¹⁷ a Věda v Československu v období normalizace (1970 – 1975)¹⁸, kde jsou zpravidla obsaženy i kapitoly věnované české jazykovědě v příslušných letech nebo alespoň obecně Československé akademii věd.

¹² Filipec, J.: Z prehistorie a historie Ústavu pro jazyk český ČSAV. In: Naše řeč 5/64, 1981, str. 225 – 232.

¹³ Machač, J.: Vznik a vývoj prvního českého jazykovědného pracoviště. In: Naše řeč 4/54, 1971, str. 190 – 200.

¹⁴ Daneš, F., Dokulil, M: Čtvrt století Ústavu pro jazyk český. In: Naše řeč 4/54, 1971, str. 201 – 212.

¹⁵ Věda v českých zemích za druhé světové války. Praha, Archiv AV ČR 1998.

¹⁶ Věda v Československu v letech 1945 – 1953. Praha, Ústav dějin – Archiv UK 1999.

¹⁷ Věda v Československu v letech 1953 – 1963. Praha, Výzkumné centrum pro dějiny vědy 2000.

¹⁸ Věda v Československu v období normalizace (1970 – 1975). Praha, Výzkumné centrum pro dějiny vědy 2002.

INSTITUCIONALIZACE VĚDY V ČESKÝCH ZEMÍCH

„Jako každé lidské dílo i věda byla a je vytvářena jednotlivci, kteří na společnou práci navazovali a kteří se ku prospěchu této práce různě sdružují.“¹⁹

Počátky institucionalizace vědy v českých zemích lze hledat již v osmnáctém století, když se v Praze po roce 1770 vytvořilo vědecké sdružení pod vedením mineraloga a geologa Ignáce Borna, jež v letech 1775 – 1784 vydalo šestisvazkové dílo „Abhandlungen einer Privatgesellschaft in Böhmen zur Aufnahme der Mathematik, der vaterländischen Geschichte und der Naturgeschichte“. V roce 1784 dalo toto sdružení vzniknout České společnosti nauk, od roku 1790 označované jako Královská česká společnost nauk. Ačkoli, zejména ve druhé polovině devatenáctého století, nebyla pozice bohemistických studií v českých zemích jednoduchá, zasloužila se KČSN významně o vznik a rozvoj spisovné češtiny.²⁰

Na počátku šedesátých let devatenáctého století přišel Jan Evangelista Purkyně s detailně propracovaným návrhem na vznik české akademie, který sice nebyl v dané době, zejména z politických a finančních důvodů, realizován, nicméně samotná myšlenka již v zapomnění neupadla. Ještě v roce 1880 byla Královská česká společnost nauk neúspěšná, když přednesla císaři žádost na vlastní přetvoření v akademickou instituci, ovšem již o několik málo let později především díky Josefu Hlávce ke zřízení České akademie věd došlo.

Český architekt a stavitel Josef Hlávka, jenž byl rovněž poslancem zemského sněmu a říšské rady, obratnými kroky zajistil založení Akademie politickou podporu a svým obrovským jměním také finanční jistotu. Již v roce 1888 věnoval k samotnému vzniku vrcholné vědecké instituce dvě stě tisíc zlatých.

18. května 1891 ve dvanáct hodin v poledne zahájila slavnostně svou činnost Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění.

¹⁹ Wichterle, O.: Věda – lidské dílo. In: Sto let České akademie věd a umění. Praha, Academia 1991, str. 5.

²⁰ Beran, J.: Sto let od slavnostního zahájení činnosti České akademie věd a umění. In: Sto let České akademie věd a umění. Academia, Praha 1991, str. 11.

Stalo se tak tři dny po zahájení monumentální pražské Jubilejní výstavy v Panteonu Muzea Království českého za přítomnosti císařova bratra, arcivévody Karla Ludvíka, jenž se stal zároveň protektorem nově vzniklé instituce, tři ministrů vídeňské vlády a nejvýznamnějších představitelů pražského veřejného života. 18. květen 1891 je pak současně datem slavnostního otevření čerstvě dostavěné muzejní budovy vévodící horní části Václavského náměstí, kam bylo mj. umístěno také sídlo České akademie.

Prvním předsedou České akademie byl ustaven její štědrý mecenáš Josef Hlávka. Vzhledem k ústřednímu tématu této práce není bez zajímavosti, že v pořadí čtvrtým předsedou se stal univerzitní profesor a filolog Josef Zubatý (funkci zastával v letech 1923 – 1931), jenž stál u zrodu Kanceláře Slovníku jazyka českého, předchůdce Ústavu pro jazyk český.

Základní členění Akademie již od jejího vzniku spočívalo ve čtyřech třídách, přičemž první tři byly vyhrazeny vědě a čtvrtá umění.

Se vznikem republiky Československa v roce 1918 byla Česká akademie Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění přejmenována na Českou akademii věd a umění. Její postavení bylo v samostatném československém státě paradoxně mírně oslabeno, a to i díky vzniku dalších vědeckých institucí, jakými byla zejména Masarykova akademie práce a Československá národní rada badatelská.

V období první republiky inklinovala Akademie z hlediska politických názorů k pravici, nicméně razantně oponovala jakýmkoli fašistickým a rasistickým tendencím. Roku 1938 se postavila na obranu Československé republiky. Za nacistické okupace došlo v rámci instituce k pozastavení či omezení většiny prací, i přesto se však Česká akademie stala útočištěm řady studentů a vědeckých a univerzitních pracovníků, které oficiálně pověřila např. pracemi na rozdělaném Příručím slovníku jazyka českého, čímž je zbavila povinnosti práce pro okupanty.²¹

Po druhé světové válce došlo v rámci Akademie k několika zásadním reorganizačním změnám, které ve své podstatě směřovaly k soustředění veškeré české i slovenské vědecké činnosti v jedinou instituci, plně podřízenou státu.

²¹ Beran, J.: Sto let od slavnostního zahájení činnosti České akademie věd a umění. In: Sto let České akademie věd a umění. Praha, Academia 1991, str. 17.

Byly zřizovány nové ústavy: V roce 1946 byla Kancelář Slovníku jazyka českého přetransformována v Ústav pro jazyk český, o dva roky později vznikl Ústav pro českou literaturu, na počátku padesátých let byl v Hostivaři uveden do provozu Ústav pro nukleární fyziku, jehož vznik i následná činnost byly ožehavým politickým tématem²². V roce 1949 vzniklo Ústředí vědeckého výzkumu, v němž se v následujícím roce utvořilo sedm tzv. ústředních ústavů: matematický, fyzikální, astronomický, geologický, chemický, polarografický a biologický.

Na základě usnesení 172. komise vlády ČSR byla 15. 1. 1952 ustavena vládní komise pro vybudování ČSAV, jejímž jedním ze dvou místopředsedů se stal Bohuslav Havránek, významný český lingvista a člen Kanceláře jazyka českého a posléze Ústavu pro jazyk český (od roku 1953 jeho ředitel). Výsledkem činnosti komise bylo vypracování zákona o Československé akademii věd, jenž byl přijat 29. října 1952. 12. listopadu téhož roku byl uveden do funkce prezidenta ČSAV Zdeněk Nejedlý.

Vznik ČSAV představoval též zánik všech dosavadních vědeckých institucí a společností, tj. České akademie věd a umění, Královské české společnosti nauk, Masarykovy akademie práce i Československé národní rady badatelské. O velké programové i personální kontinuitě můžeme hovořit zejména v případě Ústavu matematických strojů ČSAV (původně Ústav pro matematiku ČAVU), Ústavu pro jazyk český ČSAV (původně Kancelář Slovníku jazyka českého ČAVU) a většiny komisí (kupř. Komise pro soupis rukopisů ani nezměnila svůj název).²³

Kritérii pro výběr členů do nově vzniklé centrální vědecké organizace byly tvůrčí vědecký přínos, vědecké dílo a kladný vztah k lidovědemokratickému státu.²⁴ Z toho jednoznačně vyplývá, že lidé, kteří v uplynulých letech přišli do sporu s akčními výbory či aktivně vyjadřovali své sympatie vůči politické opozici, byli ihned z návrhů na členství v ČSAV vyloučeni. Nutno však dodat, že

²² Českoslovenští komunisté usilovali v oblasti nukleární fyziky o výhradní spolupráci se Sovětským svazem, jehož výzkum v této oblasti byl ovšem maximálně přísně utajován. Zároveň zde však figuroval jistý zájem o československý uran ze sovětské strany.

²³ Schwippel, J.: ČAVU a ČSAV: otázky kontinuity a diskontinuity I. In: Česká akademie věd a umění 1891 – 1991. Praha, Historický ústav AV ČR 1993.

²⁴ Z dopisu VLK vědeckým organizacím, VLK ČSAV, sign. 1, kart. 1

zde byla nakonec učiněna řada výjimek.²⁵ Z pracovníků ÚJČ nebyl jako nepřijatelný pro volbu za člena ČSAV z hlediska komunistické strany stanoven nikdo.

V samotném počátku své existence zahrnovala ČSAV 1101 pracovníků a 92 členů Akademie, přičemž tyto počty vzrostly během tří let na 2888, resp. 147. Mezi členy ČSAV figurovalo v letech 1952 – 1955 také pět bohemistů.

V roce 1952 se ČSAV členila do osmi sekcí: I. matematicko-fyzikální, II. geologicko-geografické, III. chemické, IV. biologicko-lékařské, V. technické, VI. historicko-filozofické, VII. pro ekonomii a právo, VIII. pro jazyk a literaturu. Ve vědeckých otázkách měly sekce v padesátých a po většinu šedesátých let značnou svobodu, k negativním změnám v tomto ohledu došlo až po roce 1968.²⁶

I na základě vyostřených ideologických sporů mezi reprezentanty jednotlivých sekcí došlo v roce 1961 na základě usnesení politického byra ÚV KSČ *O nové organizaci Československé akademie věd* ze dne 10. října 1961 k jejich likvidaci a byly nahrazeny 23 vědeckými kolegií, kde zasedli kromě vrcholných představitelů pracovišť ČSAV také přední zástupci vysokých škol a rezortních výzkumných ústavů.

Od komunistického puče v roce 1948 až do pádu režimu v r. 1989 byla česká a slovenská věda podřízena silnému ideologickému tlaku. I navzdory tomuto nepopiratelnému faktu se však v řadě případů podařilo využít potenciál špičkových vědců při ČSAV i rozvinout plodnou spolupráci se zahraničními kolegy. Dlužno ovšem říci, že zdaleka ne všechna období a ne všechna pracoviště Akademie se těšila možnosti relativně svobodného rozvoje. K nevýraznějším příkladům úspěšných počinů patří udělení Nobelovy ceny Jaroslavu Heyrovskému v roce 1959 nebo světové uznání, které se dostalo Ottovi Wichterlovi za vynález kontaktních čoček. Otto Wichterle pak v letech 1990 – 1992 působil i jako předseda ČSAV.

²⁵ Míšková, A.: ČAVU a ČSAV: Otázka kontinuity a diskontinuity II. In: Česká akademie věd a umění 1891 – 1991. Praha, Historický ústav AV ČR 1993, str. 104.

²⁶ Beran, J.: Perspektivy a dobová i dějinná omezení Československé akademie věd v období jejího vzniku. In: Věda v Československu v letech 1945 – 1953. Praha, Ústav dějin – Archiv UK 1999, str. 126.

KANCELÁŘ SLOVNÍKU JAZYKA ČESKÉHO

„III. třída České Akademie přistupuje k zahájení přípravných prací k sepsání a vydání soustavného Slovníku jazyka českého podle zásad a pravidel tuto vyložených.“²⁷

Roku 1891 byla založena Česká akademie věd a umění, přičemž již od samého počátku si jako jeden z hlavních úkolů stanovila přípravu velkého výkladového slovníku národního jazyka. Návrh na zahájení přípravných prací na slovníku byl nicméně podán k posouzení až 27. října roku 1905 přičiněním tří členů lexikografické a dialektologické komise ČAVU: univerzitního profesora Františka Pastrneka, předního českého lexikografa Františka Štěpána Kotta (tehdy předsedy dané komise) a univerzitního profesora Josefa Zubatého. Za tímto účelem byla vytvořena komise III. třídy Akademie, již byl 6. února 1906 předložen podrobný nárys vypracování nového slovníku českého jazyka a na základě jejíhož rozhodnutí bylo v květnu roku 1911 založeno jedno z nejstarších českých akademických pracovišť - Kancelář Slovníku jazyka českého.²⁸

Z nadace Hlávkových obdržela Kancelář pro svou činnost pět tisíc korun (jako i v následujícím roce 1912) a stejnou částku jí přislíbilo od roku 1913 tehdejší ministerstvo kultu a vyučování ve Vídni.²⁹

Jak je již ze samotného názvu patrné, naše první jazykovědné pracoviště se sídlem v jedné místnosti Hlávková paláce v průchodu mezi Vodičkovou a Jungmannovou ulicí bylo výhradně pracovištěm slovníkářským, jež neprodleně po svém vzniku začalo s důkladnou a pečlivou přípravou směřující ke vzniku díla, které by se stalo důstojným reprezentantem národního jazyka a české kultury vůbec.

Původní koncepce slovníku počítala s vytvořením tezauru³⁰, nicméně postupem času došlo k jejímu přehodnocení. Sběr materiálu pro budoucí slovník

²⁷ Návrh prof. Pastrnka na zahájení slovníkářských prací. Archiv AV ČR, Praha 1905.

²⁸ Archiv AV ČR, Fond Ústavu pro jazyk český ČAVU. II. Spisy, Inv.č. 3, karton 1.

²⁹ Filipec, J.: Z prehistorie a historie Ústavu pro jazyk český ČSAV. In: Naše řeč 5/64. Praha 1981, str. 226.

³⁰ Tezaurus je slovník zaznamenávající veškerou slovní zásobu všech dob vývoje daného jazyka. Slovník tohoto typu však pro češtinu dosud nebyl vytvořen.

se dál prostřednictvím lístkových výpisků z české prózy, básnických sbírek, odborné literatury, novin a časopisů vydaných od roku 1770. Excerptovalo se přitom jednak podle autorů a jednak podle let. Podle let se však vypsala pouze léta 1770 – 1878, další roky již jen podle jednotlivých autorů. Vzhledem k již avizované změně koncepce byl nakonec využit jen materiál z let 1870 – 1934 (z dřívějšího období pak pouze díla klasická, obecně známá a stále čtená). Do Příručního slovníku se tak v dokladové části dostali tito autoři: Arbes, Baar, Beneš-Třebízský, Benešová, Bezruč, Borecký, Bouška, Bozděch, Březina, Čapkové, Čapek-Chod, Čárek, Čech, Čelakovský, Červinka, Dohnal, Dörfel, Durdík, Durych, Dvořák, Dyk, Ehrenberger, Erben, Goll, Hálek, Havlasa, Havlíček, Herben, Herites, Herrmann, Heyduk, Hilbert, Hladík, Hlaváček, Holeček, Holý, Hora, Hostinský, Jakubec, Jelínek, Jeřábek, Jesenská, Jirásek, Jungmann, Kalousek, Kaminský, Karásek, Klášterský, Klicpera, Klostermann, Knösl, Kolar, Kollár, Kopta, Kosmák, Krajník, Krásnohorská Kříčka, Kronbauer, Kučera, Kunětická, Kvapilové, Laichter, Leger, Lier, Lužická, Mahen, Mácha, Machar, Maria, Masaryk, Matějka, Mayer, Medek, Merhaut, Mrštíkové, Mužík, Nebeský, Nečásek, Nejedlý, Němcová, Neruda, Neumann, Nezval, Nor, Novák, Nováková, Novotný, Olbracht, Opolský, Palacký, Pekař, Peroutka, Petrů, Pflieger, Podlipská, Pravda, Preissová, A. Procházka, F.S. Procházka, Pujmanová, Quis, Rais, Rezek, Rieger, Rokyta, Seifert, Sezima, Schulz, Sládek, Sladkovský, Sova, Stankovský, Stašek, Stroupežnický, Sušil, Světlá, Svoboda, Svobodová, V. Šafařík, Šalda, Šamberk, Šimáček, Šlejhar, Šmilovský, Šrámek, Štech, Štolba, Štulc, Šubert, Šusta, Táborský, Theer, Tilschová, Tomek, Tyl, Uher, Urbánek, Vachek, Vančura, J. Vlček, V. Vlček, Vrba, Vrchlický, Vymazal, Winter, Wojkowicz, Wolker, Zákrejs, Zelený, Zeyer.³¹

K novinám a časopisům, z nichž bylo rovněž čerpáno, patří: Athenaeum, Čas, Časopis českého musea, Červen, Host, Kmen, Krok, Květy, Literární listy, Literární noviny, Lumír, Moderní revue, Naše doba, Novina, Osvěta, Paleček,

³¹ Hodura, K.: Lístkové výpisky k českému slovníku. In: Naše řeč 1/19, Praha 1935, str. 4 – 5.

Přítomnost, Rozpravy Aventina, Ruch, Smetana, Světozor, Tvorba, Volné směry, Zlatá Praha.³²

Kvůli jednotnosti výpisků od jednotlivých excerptorů sestavila lexikografická a dialektologická komise III. třídy České akademie „Pravidla pro výpisy“ s „Ukázkami výpisných lístků“ a „Soupis zkratek“.³³

Sbor lexikografů, členů lexikografické a dialektologické komise, scházející se jednou měsíčně, který práci na slovníku nejen řídil, ale ji i sám realizoval, sestával z Františka Pastrnka, Josefa Zubatého, Františka Bilého, Václava Flajšhane, Josefa Havlíka, Josefa Janka, Jiřího Polívky, Emila Smetánky, od roku 1915 také z Oldřicha Hujera a od roku 1917 Václava Ertla. Jediným interním členem byl sekretář Kanceláře; prvním se stal František Trávníček (v té době v posledním ročníku studia). Externě s Kanceláří spolupracovalo ještě na 83 středoškolských profesorů a vysokoškolských studentů českého jazyka, jejichž počet i v následujících letech kolísal mezi 80 – 100.

Takováto personální situace se brzy ukázala jako nevyhovující, proto brzy přibyli další čtyři interní pracovníci a v roce 1915 byl lexikografický tým rozšířen o Bohumila Vydru (profesor obchodní akademie), Miloše Weingarta (profesor malostranského gymnázia), Bohuslava Havránka a v roce 1916 o Aloise Získala. Dále pak na základě vyhovění žádosti určené školským úřadům byla poskytnuta placená dovolená několika středoškolským profesorům k práci v Kanceláři. V roce 1916 se Kancelář přestěhovala do třípokojového bytu v Bílkově ulici 18.

První světová válka sice v roce 1916 dočasně slovníkářské práce zcela zastavila, nicméně takřka bezprostředně po skončení války byly excerptční, koncepční, terminologické a další přípravné práce obnoveny.

První poválečné roky jsou příznačné jednak tím, že byl uveden do funkce vůbec první ředitel Kanceláře, stal se jím v roce 1919 Václav Ertl (do té doby byla obsazována pouze pozice předsedy dialektologické a lexikografické komise), jednak silící snahy o schválení a uskutečnění transformace Kanceláře

³² Hodura, K.: Lístkové výpisky k českému slovníku. In: Naše řeč 1/19, Praha 1935, str. 5.

³³ Červená, V.: O lexikálním archivu Ústavu pro jazyk český ČSAV. In: Naše řeč 1/64, Praha 1981, str. 15.

na jazykovědný ústav, k čemuž ovšem došlo až teprve po druhé světové válce, stejně tak jako přechod tohoto pracoviště pod plnou státní správu.

V roce 1921 sice lexikografická komise a III. třída České akademie formulovaly žádost o převzetí Kanceláře do státní správy určenou ministerstvu školství a národní osvěty, to však zareagovalo návrhem, že Kancelář při České akademii existenčně zajistí, nikoli však jako státní instituci. V roce 1922 si tak Václav Ertl posteskl, že „není dost peněz v republice československé na jazyk československý“.³⁴

V meziválečném období (v některých případech dokonce i dříve) se čeští lexikografové vypravili na řadu studijních cest, aby se inspirovali u zahraničních slovníkářů, pracujících na obdobných projektech. Tak např. prof. Josef Zubatý čerpal nové poznatky a zkušenosti v Mnichově, kde se intenzivně pracovalo na vytvoření Thesauri linguae latinae³⁵, v Krakově, kde se zpracovával slovník polský, či prof. Josef Janko, který se seznámil se slovníkem švédským³⁶. Slovanská pracoviště v Bělehradě, Záhřebu, Krakově a Petrohradě pak na českou žádost zaslala Praze vlastní koncepční zásady, pracovní instrukce apod. V roce 1923 se do Záhřebu vypravil Bohuslav Havránek a v letech následujících přijeli do Prahy prof. Endzelin z Rigy, prof. Belić z Bělehradu a prof. Sommerfeld z Osla.

Na přelomu dvacátých a třicátých let došlo v Kanceláři k významnějším personálním změnám: V roce 1929 zemřel Václav Ertl, jehož ve funkci ředitele nahradil Kvido Hodura, na druhou stranu ministerstvo školství poskytlo placenou dovolenou pro práci v Kanceláři V. Machkovi, J. Hallerovi, F. Oberpfalcerovi, P. Hájkovi, J. M. Kořínkovi, L. Janskému, J. Kurzovi, V. Kubištovi, V. Polákovi a K. Sochorovi. Ačkolí se neblahý vliv světové hospodářské krize na konci dvacátých let projevil i zde, podařilo se získat ke spolupráci několik posil v tzv. akci pro podporu nezaměstnané inteligence³⁷.

V roce 1931 se Kancelář přestěhovala do Letenské ulice 5, kde měla k dispozici již osm pracoven, a v roce 1932 mohly být po letech přípravných

³⁴ Ertl, V.: Ústav pro jazyk československý. In: Naše řeč 6, Praha 1922, s. 97 – 112.

³⁵ Archiv AV ČR, Fond Ústavu pro jazyk český ČAVU. II. Spisy, inv. č. 140, karton 7.

³⁶ Archiv AV ČR, Fond Ústavu pro jazyk český ČAVU. II. Spisy, inv. č. 141, karton 7.

³⁷ Archiv AV ČR, Fond Ústavu pro jazyk český ČAVU. II. Spisy, inv. č. 41, karton 2.

prací započaty práce vlastní lexikografické. V této době však také dochází k závažné koncepční změně: Bylo rozhodnuto namísto chystaného tezauru vytvořit synchronní tzv. slovník příruční o rozsahu pěti až šesti tisíc stran, zachycující jazyk posledních přibližně 50 – 60 let. Interními redaktory byli jmenováni Kvido Hodura a Alois Získal a do hlavní redakce pak Emil Smetánka, Oldřich Hujer a Miloš Weingart.

U příležitosti stého výročí započetí vydávání Jungmannova překladového slovníku³⁸ tak začal vycházet Příruční slovník jazyka českého (PSJČ) (jehož zpracovatelé měli k dispozici přibližně pět milionů a pět set tisíc excerpčních lístečků), plně v součinnosti s nově stanovenou koncepcí: „Příruční slovník chce především předvésti v plné úplnosti nynější slovní zásobu jazyka“³⁹, avšak vzhledem k obrovskému množství nashromážděného materiálu se zvětšeným rozsahem. Proto nakonec během 22 let vzniklo celkem devět dílů a ještě tzv. Dodatky, které však nakonec nebyly vydány.

Velmi důležitým meziválečným počinem bylo formulování první české a slovenské lexikografické teorie v roce 1938, již sepsal ve Slově a slovesnosti Alois Získal.

Za druhé světové války byly práce na novém slovníku nejen výrazně zpomaleny, ale prakticky po celou dobu nacistické okupace hrozila možnost naprostého zamezení pokračování a dokonce i zničení již vytištěných svazků. Někteří pracovníci byli „totálně nasazeni“ (Polák, Pešek, Nosek) či vězněni (Kálalová, Vacková). Německá cenzura také důsledně zasahovala zejména vůči dokladům slovníkových hesel, neboť řada autorů se ocitla na černé listině, např. Karel Čapek, Ivan Olbracht, Vladislav Vančura, Marie Majerová, Karel Poláček, František Langer ad.), stejně tak jako i jednotlivé citáty, např. „Prorocství, jimiž se český lid v dobách protivenství utěšoval, rozšiřovalo se hojnými patisky“ (Alois Jirásek). Zakázané autory tak často čeští lexikografové uváděli pod krycími jmény či zkratkami (např. Zeman pro Olbrachta, Bartošová pro Majerovou, Lid. nov. pro Karla Čapka, Dr. pr. pro Vančuru, Sfinx pro Nezvala ad.).⁴⁰

³⁸ Jungmann, J.: Slovník česko-německý. Praha 1835 - 1851.

³⁹ PSJČ. 1. díl. Praha 1935. str.

⁴⁰ 25 let Ústavu pro jazyk český. Praha 1971, str. 14.

V roce 1939, po odchodu Kvida Hodury do penze, zaujal místo ředitele Kanceláře Alois Získal, což však nebyla jediná personální změna této doby. Pracovníky Kanceláře se za války po zavření českých vysokých škol stala řada vysokoškolských studentů (a to nejen lingvistů), vysokoškolských asistentů (např. Karel Horálek, Alois Jedlička, Rudolf Havel) a dalších pracovníků, kteří zde byli sice oficiálně zaměstnání, nicméně ve skutečnosti pokračovali ve své práci, pro německé okupanty z různých důvodů nežádoucí. Naopak význační jazykovědci František Ryšánek, Bohuslav Havránek, Václav Machek a Vladimír Šmilauer přišli za války pomoci vytváření slovníku (případně se k němu vrátili).

V roce 1941 se Kancelář přestěhovala do bývalé Svatováclavské záložny v Karlově ulici 28 a v roce 1944 byl z důvodu nebezpečí leteckých útoků na Prahu přestěhován celý lexikální archiv do Mníšku pod Brdy. Poté, co roku 1938, resp. 1942 zemřeli prof. Miloš Weingart a prof. Oldřich Hujer, byla tříčlenná hlavní redakce slovníku doplněna Bohuslavem Havránkem a Vladimírem Šmilauerem⁴¹, kteří po smrti prof. Smetánky v roce 1949 společně s Aloisem Získalem dovedli PSJČ až k samotnému závěru.

V roce 1919 se z původní společně organizované lexikografické a dialektologické komise České akademie osamostatnila dialektologická komise, jejíž personální a finanční zajištění bylo ještě o poznání problematičtější než u Kanceláře. Dotace jí udílené byly zpočátku omezeny výhradně na udílení podpor na prázdninovou práci v terénu, což však nebylo nijak jednotně řízeno, navíc touto činností vznikající archiv se z valné části pro budoucí zpracování s největší pravděpodobností nezachoval. Neuspěl ani prof. František Trávníček se svou snahou utvořit na Moravě centrum pro systematický výzkum moravských a slezských nářečí především kvůli finanční stránce věci. Malou jiskřičkou naděje na rozvinutí skutečného nářečního výzkumu byl vznik dialektologické komise při Matici moravské, čímž bylo umožněno vydávání monografických prací v edici Moravská a slezská nářečí; samotné terénní práce však proběhly pouze jednou.⁴²

⁴¹ Šmilauer, V.: *Novočeská skladba*. Praha 1947.

⁴² Havránek, B.: *Vybudování nové Československé akademie věd a Ústav pro jazyk český*. In: *Naše řeč* 36, Praha 1953, str. 23.

Značně neuspořádaná byla i situace v pravopisné, taktéž zcela autonomní, komisi České akademie, která od roku 1917 vydávala *Naši řeč*. Až brusičsky zaměřená redakce tohoto časopisu (zvláště František Bílý a Jiří Haller) se však, zejména v otázkách normy a kodifikace, ostře rozcházela s Kanceláří Slovníku jazyka českého.⁴³

⁴³ Havránek, B.: Vybudování nové Československé akademie věd a Ústav pro jazyk český. In: *Naše řeč* 36, Praha 1953, str. 23.

ÚSTAV PRO JAZYK ČESKÝ ČAVU

„Založení ústavu po temnu nacistické okupace bylo i potvrzením faktu každým zvláště v době válek i v době národního ohrožení citěného, že národní jazyk je za všech okolností citlivým a význačným charakteristickým rysem národa, kulturním dědictvím, za které bojovaly generace, orgánem, který zachycuje celý rozvětvený život národní společnosti ve všech oborech její činnosti a ve všech etapách jejího vývoje (...).“⁴⁴

30. června 1945 se uskutečnila 98. schůze lexikografické komise III. třídy České akademie věd a umění, kde zaznělo: „Kancelář Slovníku jazyka českého je typem ústavu, jaké zřizovati při Akademii pokládá se nyní za účelné“, aby tato kancelář „ve vhodnou dobu byla přeměněna v ústav“, jehož úkoly by byly rozšířeny „o zkoumání dialektů místních i sociálních a o všechny otázky týkající se spisovného jazyka“.⁴⁵ Ke schválení tohoto návrhu došlo nejprve 25. července 1945 v plénu III. třídy ČAVU a poté správní komisí Akademie 6. února 1946. Ještě předtím věnovala po válce československá vláda budoucímu ústavu a Kruhu přátel českého jazyka milion korun na povzbuzení činnosti.

Došlo tak k naplnění již předválečné snahy o vytvoření pracoviště, jehož činnost by obnášela všestranný vědecký výzkum současného spisovného jazyka ve všech jeho rovinách, stejně tak i rozvíjení a propracovávání jazykovědné teorie a metodologie v součinnosti s vývojem ve světové lingvistice.

Ředitelem nově vzniklého Ústavu pro jazyk český (ÚJČ) se stal dosavadní ředitel Kanceláře Alois Získal a jeho akademickým referentem byl jmenován Bohuslav Havránek. K nejvýznamnějším poválečným posilám patří František Daneš, Josef Filipec (přišli v roce 1947), Miloš Dokulil (přišel v roce 1948), Karel Hausenblas (přišel v roce 1949), Slavomír Utěšený a Jaroslav Kuchař (přišli v roce 1950).

Kancelář Slovníku jazyka českého byla do Ústavu začleněna jako lexikografické oddělení, které i nadále plynule pokračovalo ve zpracovávání

⁴⁴ Filipec, J.: Z prehistorie a historie Ústavu pro jazyk český ČSAV. In: Naše řeč 5/64. Praha 1981, str. 228.

⁴⁵ 98. schůze lexikografické komise III. třídy ČAVU. Archiv AV ČR, Praha 1945.

PSJČ. V této době se slovníkem zabývali A. Získal, L. Janský, K. Sochor, R. Havel, M. Helcl a M. Šterbová. V roce 1950 vznikl v rámci tohoto oddělení menší úsek mající za úkol přípravu „normativního dvoudílného nebo trojdílného slovníku“ (dnešní čtyřdílný Slovník spisovného jazyka českého) pod vedením Miloše Helcla.

Kromě lexikografického oddělení bylo součástí ÚJČ také oddělení pro studium nové spisovné češtiny⁴⁶, ve složení Alois Jedlička (vedoucí oddělení), František Kopečný a František Váhala, která zahájila svou činnost dotazníkovou anketou k vybraným gramatickým jevům, jež měla posloužit jako podklad pro nejnnutnější kodifikační zásahy. K péči o jazykovou kulturu přispíval kromě toho také u veřejnosti značně oblíbený Jazykový koutek Československého rozhlasu, na němž se podíleli všichni pracovníci ÚJČ a který byl denně (kromě neděle), vždy pět minut před ranními zprávami v 7 hodin, vysílán od 29. září 1946.⁴⁷ Obecně přístupnou a zajímavou formou se zde probíraly pravopisné, hláskové, tvaroslovné a syntaktické jevy českého jazyka, nová slova a sousloví v češtině a jejich významy.⁴⁸ Veřejnosti také sloužila nově zavedená Jazyková poradna, která zodpovídala telefonické a korespondenční dotazy institucí i jednotlivých osob.

Významnou měrou se toto oddělení podílelo také na nových školních osnovách českého jazyka a autorsky i na nových učebnicích češtiny (nejprve pro gymnázia, postupně i pro další typy škol). Za pomoci i některých členů ostatních oddělení ÚJČ oddělení pro studium nové spisovné češtiny provádělo jazykovou úpravu nových poválečných zákonů, nařízení apod.

Dalším oddělením ÚJČ se od roku 1946 stalo pod vedením prof. Oldřicha Hujera oddělení dialektologické, které úzce spolupracovalo s brněnským střediskem dialektologického výzkumu ve slovanském semináři filozofické fakulty. Podle návrhu Bohuslava Havránka a Oldřicha Hujera byl připraven dotazník pro severovýchodní nářečí, podle Vážného návrhu pro jihozápadní a středočeská nářečí a podle návrhu Vladimíra Šmilauera pro oblasti jihovýchodní.

⁴⁶ Již v roce 1919 vznikla při Kanceláři Slovníku jazyka českého sice pravopisná komise, její činnost však byla značně nesystematická.

⁴⁷ 25 let Ústavu pro jazyk český. Praha 1971, str. 16.

⁴⁸ Havránek, B.: Dvojitý jubileum Ústavu pro jazyk český ČSAV – pětadvaceti let a šedesátileté. In: Věstník ČSAV 80, Praha 1971, str. 318.

V září 1947 pak bylo započato s výzkumem přímo na místě (za pomoci místních učitelů) a dotazníky byly doplňovány o další přídatné speciální ankety. Dotazníky se dostaly do všech obcí se základní (v dané době národní) školou (bylo jich rozesláno přibližně 15 000), obsahovaly celkem 200 otázek s přednostním zaměřením na hláskové a tvaroslovné jevy. O tom, že se tento průzkum setkal s velkým zájmem veřejnosti, svědčí 93 – 95% vrácených vyplněných dotazníků. Výsledky byly jednak zaznamenávány na tzv. generální mapy a jednak ve člancích Jaroslava Voráče v Naší řeči v letech 1949 – 1954.

Oddělení zabývající se vývojem jazyka, externě vedené Františkem Ryšánkem, založilo svou činnost na základě kartoték Josefa Gebauera a Josefa Zubatého a cca 500 studentských prací ze semináře prof. Emila Smetánky. Tento materiál začal být pořádán a rozšiřován v roce 1947 s cílem dokončit Gebauerův Staročeský slovník.

Od roku 1945 je systematicky organizována též činnost terminologická za účelem normalizovat české odborné názvosloví. Pro tyto účely bylo v roce 1951 vyčleněno samostatné oddělení pod vedením Karla Sochora, jež spolupracovalo s nejrůznějšími terminologickými komisemi při tvorbě a stabilizaci odborných názvů v oborech teoreticky i prakticky odborných. Zároveň si toto oddělení vytvářelo svůj vlastní terminologický archiv.

Od roku 1949, resp. 1951 se součástí Ústavu pro jazyk český stávají časopisy Naše řeč (od ročníku 33/1949), která byla již od roku 1917 vydávána Akademií, a Slovo a slovesnost. Prvním výkonným redaktorem Naší řeči se stal František Daneš (do ročníku 39/1956) a vedoucím redaktorem Bohuslav Havránek, jehož v roce 1953 vystřídal Alois Jedlička (od ročníku 36/1953). Slovo a slovesnost vedl (a to již od roku 1936) Bohuslav Havránek, přičemž výkonným redaktorem se stal Miloš Dokulil, vystřídaný roku 1956 Marií Těšitelovou.

V roce 1949 vzniká při ÚJČ také oddělení bibliografické s vedoucím Zdeňkem Tylem, který společně s Josefem Kurzem chystal bibliografii

bohemistických prací pro Rocznik slawistyczny a pro pětiletou Bibliografii české lingvistiky za roky 1945 – 1950 (vyšla 1955).⁴⁹

V roce 1950 nacházíme počátky soustavné spolupráce ÚJČ se svým slovenským protějškem, předchůdcem dnešního Jazykovedného ústavu L'udovíta Štúra.

⁴⁹ Havránek, B.: Dvoji jubileum Ústavu pro jazyk český ČSAV – pětadvacetileté a šedesátileté. In: Věstník ČSAV 80, Praha 1971, str. 319.

ORGANIZAČNÍ STRUKTURA ÚJČ ČSAV A JEJÍ PROMĚNY V LETECH 1953 – 1992

„Československá akademie věd vznikala v období umělého prohlubování společenských rozporů, tragických politických procesů, v období všelijakých ideologických kampaní, negativního nálepkování celých vědních oborů či směrů, stigmatizování vědeckých pracovníků podle kritérií neadekvátních potřebám vědy, v období místy až primitivního, neodpovědného zpřetrhávání kontinuity s minulostí i svazků se západním světem. Jakkoli se to vše nemohlo neodrazit na jejím profilu a činnosti, tak jako se to ostatně odrazilo i na profilu vysokých škol, patří vznik Československé akademie věd ke světlejším stránkám naší nedávné minulosti.“⁵⁰

V průběhu zmíněných čtyřiceti let se organizační struktura Ústavu pro jazyk český mnohokrát více či méně zásadním způsobem proměnila. Cílem této kapitoly je poskytnout schéma postihující tyto změny a poskytnout stručnou charakteristiku jednotlivých organizačních útvarů. Jednotlivá data, jež uvádím jako styčné body pro určení aktuálního stavu struktury ÚJČ, jsou dána potřebami monitoringu ČSAV svých ústavů.

Na třetí plenární schůzi Vládní komise pro vybudování ČSAV dne 30. března 1952 bylo definitivně rozhodnuto o vzniku této vědecké instituce. Na základě rozhodnutí ze 17.11.1952 došlo k 1.1.1953 k začlenění Ústavu pro jazyk český do struktury ČSAV. Prvním ředitelem nově ustaveného Ústavu pro jazyk český ČSAV se stal Bohuslav Havránek a prvním vědeckým tajemníkem František Daneš. Zástupcem ředitele se stal vedoucí nově zřízené brněnské pobočky ÚJČ Adolf Kellner, který však ještě roku 1953 zemřel a byl nahrazen Františkem Trávníčkem. Jako poradní orgán ředitele vznikla vědecká rada, jež zahrnovala vedoucí pracovníky ÚJČ a také významné lingvisty působící na vysokých školách.⁵¹

⁵⁰ Beran, J.: Perspektivy a dobová i dějinná omezení Československé akademie věd v období jejího vzniku. In: Věda v Československu v letech 1945 – 1953. Praha, Ústav dějin – Archiv UK 1999, str. 121.

⁵¹ Archiv AV ČR, Fond ÚJČ ČSAV, neuspořádáno.

Od roku 1952 se oficiálním sídlem Ústavu stalo pracoviště v Letenské ulici 4, kde část ÚJČ sídlí dodnes.

Základní organizační jednotkou ÚJČ bylo a stále je oddělení. V době začlenění ÚJČ do struktur ČSAV vypadala jednotlivá oddělení takto⁵²:

1. Oddělení pro teorii jazyka a gramatiku spisovné češtiny – Do tohoto oddělení spadal zprvu nejen výzkum gramatické stavby jazyka, ale také výzkum stylistický a péče o kulturu spisovného jazyka. V tomto oddělení se zpracovávala také odborná terminologie a byla k němu připojena též jazyková poradna.

Mezi jeho kompetence tak patřila rovněž příprava Pravidel českého pravopisu (nová Pravidla vyšla v roce 1957).

Prvním vedoucím tohoto oddělení byl František Váhala (do roku 1956) a po něm se vedení do roku 1965 a opětovně od roku 1971 ujal František Daneš (v mezidobí 1965 – 1970 vedl oddělení Miloš Dokulil).

Oddělení pro teorii jazyka a gramatiku spisovné češtiny bylo rovněž pracovištěm mezinárodní komise pro studium gramatické stavby v slovanských jazycích, která organizovala několik významných konferencí v Praze, v Smolenicích, v Moskvě a v Krakově.

Pod taktovkou tohoto oddělení pokračovala i nadále úspěšná činnost rozhlasového Jazykového koutku i Jazykové poradny.

Roku 1956 byl do tohoto oddělení začleněn také terminologický kolektiv (do té doby pracující samostatně pod vedením Karla Sochora), který v dané době zpracovával mj. vzorový terminologický slovník hornického názvosloví⁵³ a mezislovanský terminologický slovník lingvistický.

2. Oddělení pro lexikologii a lexikografii – Jeho prvním vedoucím byl Miloš Helcl a hlavním úkolem dokončení Příručního slovníku jazyka českého, jehož poslední svazek vyšel v roce 1957.

3. Fonetická laboratoř – Byla založena v roce 1953 a externě ji vedl Bohuslav Hála. K jejím úkolům patřil ortoepický výzkum pro kodifikační účely, výzkum fyziologické činnosti mluvidel při fonaci a ve spolupráci s některými nelingvistickými pracovišti automatická analýza a syntéza řeči.

⁵² Archiv AV ČR, Fond ÚJČ ČSAV, neuspořádáno.

⁵³ Hornický slovník terminologický. Praha 1961.

Sekce jazyka a literatury ČSAV sice v roce 1959 navrhovala, aby byl Fonetický kabinet alespoň částečně osamostatněn, přičemž jako důvod uvedla přílišnou odlišnost vědecké problematiky a pracovních metod, ovšem k tomu se nakonec nepřistoupilo.⁵⁴

4. Oddělení dialektologické – Toto oddělení disponovalo od roku 1953 moravskou pobočkou. Zatímco pražské dialektologické oddělení vedl Jaroslav Voráč, brněnská pobočka zahájila svou činnost pod externím vedením Adolfa Kellnera, který však již roku 1953 zemřel, a tak se jeho funkce ujal František Trávníček. Vědeckým tajemníkem pobočky v Brně se stal Stanislav Králík. Jako hlavní cíle své činnosti si toto oddělení stanovilo vytvoření Českého jazykového atlasu (sondační korespondenční průzkum byl dokončen v roce 1960), zpracování příslušné části Slovanského jazykového atlasu, jenž byl vytvářen v mezinárodní spolupráci za organizace Mezinárodního komitétu slavistů, a budování archivu lidového jazyka.⁵⁵

5. Oddělení pro studium vývoje jazyka (později Oddělení pro dějiny českého jazyka) – Prvním vedoucím tohoto oddělení v rámci ČSAV se stal František Ryšánek, Gebauerův žák, o němž se říkalo, že „dovede mluvit staročesky a má staročeské jazykové povědomí“.⁵⁶ Po jeho smrti převzal vedení „staročechů“ Zdeněk Tyl. Hlavním zaměřením oddělení bylo i nadále zpracování Staročeského slovníku a k tomuto účelu shromáždění a zkompletování lexikálního materiálu staré češtiny. Byl tak budován slovníkový archiv staročeský zahrnující excerpta ze staročeských literárních památek a archiv fotokopii staročeských rukopisných památek.⁵⁷

Při ústavu působily v dané době také komise ortoepická, pravopisná a názvoslovné komise různých vědních a výrobních oborů.

K roku 1953 měl ÚJČ 23 vědeckých a odborných pracovníků.

⁵⁴ Archiv AV ČR, Fond prezidia ČSAV. Návrh na částečné osamostatnění Fonetického kabinetu ÚJČ ČSAV. 23. 2. 1959.

⁵⁵ Archiv AV ČR, Fond ÚJČ ČSAV, neuspořádáno.

⁵⁶ Filipec, J.: Z prehistorie a historie Ústavu pro jazyk český ČSAV. In: Naše řeč 5/64. Praha 1981. str. 231.

⁵⁷ Archiv AV ČR, Fond ÚJČ ČSAV, neuspořádáno.

20. 12. 1961 byl Ústav pro jazyk český organizačně začleněn do VIII. sekce III. oddělení ČSAV a k 1. 1. 1962 zahájilo svou činnost vědecké kolegium jazykovědy.

K 1. 1. 1964 byla jednotlivá oddělení členěna následovně⁵⁸:

1. *Oddělení gramatiky a stylistiky současného spisovného jazyka* – Dosavadního vedoucího Františka Daneše nahradil v roce 1965 Miloš Dokulil.

2. *Oddělení lexikologie a lexikografie současného spisovného jazyka* – Pozici vedoucího tohoto oddělení zastával stále Miloš Helcl.

3. *Oddělení matematické a aplikované lingvistiky* – Toto oddělení bylo založeno k 1. 8. 1961 a prvním jeho vedoucím se stal Lubomír Doležel.

4. *Oddělení pro studium vývoje jazyka* – Vedoucím byl v této době Zdeněk Tyl.

5. *Oddělení dialektologické* – Pod vedením Jaroslava Voráče toto oddělení řídí počínaje rokem 1965 výzkum současné městské mluvy, prováděný pedagogickými fakultami.

6. *Fonetická laboratoř* – Vedoucím oddělení byl v uvedené době Bohuslav Hála. Rozvoj teorie informace a kybernetiky přesunul pozornost Fonetické laboratoře k podrobné akustické analýze českých hlásek (moderními elektroakustickými metodami).

Při ÚJČ je k roku 1964 vedeno mimo uvedená oddělení také *Sekretariát Československé ústřední terminologické komise* (vydávající Československý terminologický časopis), jehož předsedou byl člen-korespondent ČSAV Jaromír Bělič a vědeckým tajemníkem Jaroslav Kuchař, a *Sekretariát Redakční rady pro vydávání spisů J.Á.Komenského* s předsedou členem-korespondentem ČSAV Jaromírem Běličem.⁵⁹

Z hlediska činnosti Československé ústřední terminologické komise byla důležitá zejména účast na zpracování československých státních norem.

⁵⁸ Archiv AV ČR, Fond ÚJČ ČSAV, neuspořádáno.

⁵⁹ Archiv AV ČR, Fond ÚJČ ČSAV, neuspořádáno.

Roku 1966 vznikl při Ústavu pro jazyk český *Útvar vědeckých informací* se složkou bibliografickou a knihovnou pod vedením Zdeňka Tyla, jenž na bibliografických pracích z oboru české jazykovědy pracoval v Ústavu již od roku 1949. Útvar vydává jednak bibliografické ročenky prací z české jazykovědy a jejich pětileté knižní souhrny, jednak bibliografie speciální.⁶⁰

K 1. 1. 1967 byla v ÚJČ evidována tato oddělení⁶¹:

1. Oddělení gramatiky a stylistiky současného spisovného jazyka – Vedoucím byl k danému datu Miloš Dokulil.

2. Oddělení lexikologie a lexikografie současného spisovného jazyka – Vedoucím byl stále Miloš Helcl. V roce 1971 byl péčí oddělení dokončen Slovník spisovného jazyka českého.

3. Oddělení matematické lingvistiky – V roce 1965 vystřídala na postu vedoucího oddělení Lubomíra Doležela Marie Těšitelová.

4. Oddělení pro dějiny českého jazyka – Vedoucím byl i nadále Zdeněk Tyl. V roce 1968 vyšel po letech příprav 1. svazek Staročeského slovníku za hlavní redakce Bohuslava Havránka.

5. Oddělení dialektologické – Vedoucím oddělení byl Jaroslav Voráč.

6. Oddělení Ústavu pro jazyk český v Brně – Toto oddělení bylo v roce 1965 vytvořeno z původní brněnské dialektologické pobočky Ústavu na adrese Arna Nováka 1, Brno. Jeho vedoucím se stal Arnošt Lamprecht.

7. Fonetická laboratoř – V roce 1966 se jejím novým vedoucím stal Milan Romportl.

V roce 1971 měl Ústav pro jazyk český již 76 vědeckých a odborných pracovníků.

K 1. dubnu roku 1972 sestával ÚJČ z těchto oddělení⁶²:

1. Oddělení gramatiky současného spisovného jazyka – V roce 1971 se do čela gramatického oddělení vrátil František Daneš.

⁶⁰ Archiv AV ČR, Fond ÚJČ ČSAV, neuspořádáno.

⁶¹ Archiv AV ČR, Fond ÚJČ ČSAV, neuspořádáno.

⁶² Archiv AV ČR, Fond ÚJČ ČSAV, neuspořádáno.

2. Oddělení lexikologie a lexikografie současného spisovného jazyka -

Od roku 1969 bylo toto oddělení vedeno Josefem Filipcem.

3. Oddělení jazykové kultury a stylistiky - Toto oddělení vzniklo v roce 1967, přičemž do roku 1971 jej vedl Alexandr Stich, poté se kormidla ujal Jaroslav Kuchař. Oddělení jazykové kultury a stylistiky zahájilo svou činnost s intencí zaměřit se na studium teorie spisovného jazyka, jazykově výchovnou a poradenskou činnost; do jeho kompetencí byla přiřazena též výkonná redakce *Naší řeči*, *Jazykového koutku* a většiny dalších popularizačních publikací Ústavu. Oddělení také připravovalo celé cykly jazykových a jazykovědných přednášek nejprve pro redaktory a hlasatele rozhlasu, postupem času pro novináře obecně, úředníky, učitele. Pro nejrůznější odborné skupiny pracovníků pořádal ÚJČ ve spolupráci s Lidovou univerzitou četné přednášky a semináře na nejrozličnější témata. V novinách a časopisech byly pravidelně uveřejňovány glosy o aktuálních jazykových jevech a otázkách (*Literární noviny*, *Knižní kultura*, *Večerní Praha*, *Rovnost*, *Tvorba*).⁶³

4. Oddělení dialektologické - Bylo i nadále vedeno Jaroslavem Voráčem.

5. Oddělení dějin českého jazyka – Toto oddělení pod vedením Zdeňka Tyla získalo pro svou činnost prostory na Staroměstském náměstí 15 na Praze 1.

6. Onomastické oddělení – Sídlem tohoto oddělení se stalo pracoviště v Praze 8 - Kobylisích, v ulici Rudé armády 1014a. Činnost oddělení byla řízena J. Svobodou. Onomastické oddělení bylo začleněno do ÚJČ v roce k 1. 1. 1969. Šlo o původní pracoviště Místopisné komise ČSAV, založené již v roce 1912, jejíž práci řídil prof. Vladimír Šmilauer (v brněnském oddělení pak František Šrámek a v letech 1964 – 1969 František Matějek.) Až do konce roku 1968 bylo onomastické oddělení součástí Ústavu jazyků a literatur.⁶⁴

Hlavním úkolem české onomastiky v rámci ÚJČ byl soupis pomístních jmen a jejich souhrnné zpracování monografické a lexikografické. Onomastičtí pracovníci soustředili (a dodnes soustředí) svou pozornost také na problematiku

⁶³ Archiv AV ČR, Fond ÚJČ ČSAV, neuspořádáno.

⁶⁴ Převod onomastické komise a příslušného pracoviště z Ústavu jazyků a literatur ČSAV do ÚJČ měl proběhnout již k 31.3.1967, ovšem kvůli potížím technického rázu (umístění pracoviště) k tomu v dané době ještě nedošlo.

staročeských jmen osobních, z hlediska jak lingvistického, tak i historického, geografického i obecně společenského.⁶⁵

7. Oddělení matematické lingvistiky – Jeho vedoucí je i nadále Marie Těšitelová.

8. Oddělení ÚJČ v Brně – Stále bylo vedeno Arnoštem Lamprechtem.

9. Fonetická laboratoř – Jejím novým sídlem se stal objekt na Praze 2-Vinohradech, v Budečské ulici 6.

10. Mechanografická laboratoř – Toto laboratoř vznikla v roce 1967 jako pracoviště vybavené speciálně adaptovanými děrnoštitkovými stroji se sídlem v Praze 4-Spořilově, v Boční ulici II,č.1401/1a, pod vedením Jitky Štindlové (v roce 1971 ji vystřídal Josef Vachek). Hlavním úkolem laboratoře se stalo zpracování metod automatizace přípravných jazykovědných prací a automatické zpracování jazykových dat v mnohoúčelových kartotékách. Prvním zkušebním zadáním pro toto oddělení bylo vypracování Koordinačního a frekvenčního indexu k Slezským písním (1968). Druhým úkolem pak bylo vytvoření retrográdního slovníku na podkladě SSJČ.⁶⁶

V roce 1968 ukončil svou činnost při ÚJČ Sekretariát redakční rady pro vydávání spisů J. A. Komenského, neboť usnesením prezidia ČSAV se přetvořilo dnem 1. 1. 1969 v samostatné vědecké pracoviště – Kabinet pro vydání díla J. A. Komenského, kam bylo převedeno také pět dosavadních pracovníků ÚJČ. Tento nově vzniklý útvar, začleněný do vědeckého kolegia jazykovědy ČSAV, byl i nadále po hospodářské stránce zajišťován ekonomickým úsekem ÚJČ ČSAV. Zároveň bylo stanoveno, že vedoucím Kabinetu se stal člen korespondent ČSAV Jaromír Bělič.⁶⁷

K 1. červnu 1976 byla jednotlivá oddělení ÚJČ uskupena následujícím způsobem⁶⁸:

1. Oddělení gramatiky – Vedoucím oddělení byl František Daneš.

⁶⁵ Archiv AV ČR, Fond ÚJČ ČSAV, neuspořádáno.

⁶⁶ Archiv AV ČR, Fond ÚJČ ČSAV, neuspořádáno.

⁶⁷ Archiv ČSAV, Fond Prezidia ČSAV, Zápis z II. zasedání Přípravné komise ČAV ze dne 29. 1. 1969.

⁶⁸ Archiv AV ČR, Fond ÚJČ ČSAV, neuspořádáno.

2. *Oddělení lexikologie a lexikografie* – Oddělení bylo vedeno Josefem Filipcem.

3. *Oddělení jazykové kultury, stylistiky a terminologie* – Vedením oddělení byl pověřen Jaroslav Kuchař.

4. *Oddělení matematické lingvistiky* - Vedoucí byla Marie Těšitelová.

5. *Oddělení dialektologické* – Vedoucím oddělení byl Slavomír Utěšený.

6. *Oddělení pro dějiny českého jazyka* – Vedoucím oddělení sídlícího na Staroměstském náměstí 15 na Praze 1 se stal Igor Němec.

7. *Oddělení onomastické* – Toto oddělení pod vedením Miloslavy Knappové sídlilo na adrese Praha 8 - Kobylisy, tř. Rudé armády 1014.

8. *Fonetická laboratoř* – Vedoucím laboratoře byl člen korespondent Karel Horálek a sídlem pracoviště byla adresa Praha 2 - Vinohrady, Budečská 6.

9. *Pracoviště vědeckých informací* – Toto oddělení sídlilo stejně jako Oddělení pro dějiny českého jazyka na Praha 1, Staroměstské nám. 15 a vedeno bylo Zdeňkem Tylem.

10. *Pracoviště ÚJČ v Brně* – Toto oddělení sídlící v ulici Arne Nováka 1 zahrnovalo činnost v oblasti dialektologie, onomastiky, jazykové kultury a stylistiky) a jeho externím vedoucím byl i nadále Arnošt Lamprecht.

K počátku roku 1978 sestával ÚJČ z těchto oddělení⁶⁹:

1. *Oddělení gramatiky* – Vedoucím oddělení byl v této době Jan Kořenský a jeho činnost byla zaměřena na soustavný výzkum gramatického a sémantického systému češtiny včetně syntaxe textu a na problematiku obecných otázek teorie jazyka. Hlavní pozornost se ve druhé polovině sedmdesátých let soustředila na přípravu akademické Mluvnice češtiny.

2. *Oddělení lexikologie a lexikografie* – Oddělení bylo v této době dočasně pod vedením člena korespondenta Karla Horálka.

3. *Oddělení jazykové kultury, stylistiky a terminologie* - Vedoucím byl Jaroslav Kuchař. Oddělení se zaměřovalo na teorii jazykové kultury, funkční problémy jazykovědné stylistiky. Zaměstnávala jej příprava práce Teoretické otázky spisovné češtiny a její jazykové kultury a samozřejmě zajišťování

⁶⁹ Archiv AV ČR, Fond ÚJČ ČSAV, neuspořádáno.

činnosti jazykově výchovné, jazykově kritické, poradenské, konzultační, zároveň také normalizace odborného názvosloví.

4. Oddělení matematické lingvistiky – Oddělení bylo stále pod vedením Marie Těšitelové.

5. Oddělení dialektologické – Vedením oddělení byl pověřen Slavomír Utěšený.

6. Oddělení pro dějiny českého jazyka bylo v dané době vedeno Igorem Němcem a sídlilo v Praze 8 - Libni, v ulici Pod vodárenskou věží 4.

7. Oddělení onomastické – Vedoucím oddělení se stala Miloslava Knappová a pracoviště je v této době stále umístěno v Praze 8 - Libni, v ulici Pod vodárenskou věží 4.

8. Fonetická laboratoř – Vedení oddělení měl v této době pod taktovkou Karel Pech, přičemž sídlem pracoviště bylo stále na Praze 2 - Vinohradech, v Budečské ulici 6.

9. Útvar vědeckých informací pod vedením Zdeňka Tyla pracující v Praha 8 - Libni, v ulici Pod vodárenskou věží 4 průběžně sleduje a zpracovává (v kartotékách a publikovatelných bibliografiích) českou, popř. československou jazykovědnou produkci.

10. Pracoviště v Brně vedené externím pracovníkem Arnoštem Lamprechtem se ve druhé polovině sedmdesátých let přestěhovalo na adresu Veverčí 29. Zahrnovalo tři oddělení: dialektologické, onomastické a oddělení jazykové kultury a stylistiky. Dialektologické oddělení bylo nejvíce zaměstnáno výzkumem moravských nářečí a interdialektů, onomastické oddělení věnovalo pozornost vlastním zeměpisným a osobním jménům. Posledně jmenované oddělení pak představovalo poradenskou službu především pro moravskou veřejnost.

1. listopadu 1978 došlo ke sloučení dvou dosavadních samostatných oddělení – Oddělení matematické lingvistiky a Fonetické laboratoře - v **Oddělení matematické lingvistiky a fonetiky**. Takto nově vzniklý útvar zacílil svou pozornost na studium statistických zákonitostí jazykových jevů české gramatiky a slovní zásoby. Hlavním úkolem přitom bylo vypracování Sémantického

frekvenčního slovníku. Zároveň byl pod toto oddělení začleněn všestranný fonetický a fonologický rozbor zvukových prostředků češtiny, příprava monografie Fonetiky češtiny a zajišťování ortoepické normy a její kodifikace.

17. 3. 1981 se Ústav pro jazyk český stal součástí VIII. sekce III. oddělení společenských věd ČSAV.

21. 12. 1982 bylo rozhodnuto o začlenění Kabinetu cizích jazyků ČSAV včetně Úseku vědeckých informací a knihovny se sídlem v Praze 1, Valentinská 1, do Ústavu pro jazyk český s platností od 1. 1. 1983.⁷⁰

Ke 30. 6. 1986 došlo k řadě zásadních změn, takže druhá polovina osmdesátých let vypadala v ÚJČ ČSAV takto⁷¹:

1. *Oddělení současného českého jazyka* pod vedením Jana Kořenského.
2. *Oddělení současné lexikografie* s vedoucí Věrou Petráčkovou.
3. *Oddělení historické lexikografie a onomastiky*, jež vedla Emilie Bláhová.
4. *Oddělení rusistiky a slavistiky*, které bylo vedeno Helenou Běličovou.
5. *Pracoviště ÚJČ v Brně* pod vedením Jana Balhara.

14. 10. 1987 bylo rozhodnuto o začlenění brněnského pracoviště do Ústavu slavistiky k 1. 1. 1988.

7. 3. 1990 došlo k rozhodnutí o zrušení Ústavu slavistiky a vytvoření pracoviště Ústavu pro jazyk český v Brně k 1. 4. 1990.

V reakci na změnu celospolečenských poměrů ve střední Evropě v souvislosti s koncem „studené války“ a zároveň na definitivní rozhodnutí o rozpadu Československa došlo u nás v oblasti vědy k zásadním organizačním, teoretickým i metodologickým reformám. Nejviditelnější z nich bylo založení Akademie věd České republiky zákonem č. 283/1992 Sb., jejíž součástí se stává též Ústav pro jazyk český AV ČR.

⁷⁰ Archiv AV ČR, Fond Prezidia ČSAV. 50. zasedání prezidia Československé akademie věd, 21. 12. 1982.

⁷¹ Archiv AV ČR, Fond ÚJČ ČSAV, neuspořádáno.

Na postu ředitele Ústavu pro jazyk český ČSAV (funkční období ředitele bylo pět let) se v průběhu jeho existence vystřídal tito pánové:

1. **Bohuslav Havránek** působil ve funkci ředitele ÚJČ ve dvou po sobě navazujících funkčních obdobích: 6. 2. 1953 - 9. 12. 1964.

2. **František Daneš** byl ve svém prvním ředitelském období v rozmezí 9. 12. 1964 - 30. 6. 1970, přičemž na základě rozhodnutí 3. zasedání prezidia ČSAV, konaného dne 24. 6. 1970, byl dotyčný odvolán z funkce ředitele a prozatímním vedením ÚJČ byl pověřen Miloš Dokulil⁷². Odvolání všech ředitelů ústavů k 30. 6. 1970 bylo prvním systémovým krokem „normalizace“ ústavů (trvale bylo odvoláno 11 z nich; 37 prozatímně pověřeno vedením pracoviště do vyhledání vhodného kandidáta; 45 pověřeno vedením s tím, že v případě, že se osvědčí, budou jmenováni definitivně; 4 ředitelé byli jmenováni již v první polovině roku 1970, protože šlo o „prověřené členy KSČ⁷³).

František Daneš je veden v Archivu bezpečnostních složek v rámci kontrarozvědné činnosti StB jako důvěrník. Z jeho spisu nicméně vyplývá, že ačkoli byl mnohokrát vybízen k „poskytování informací“ o svých kolezích (zejména v době, kdy zastával post ředitele ÚJČ) při schůzkách s příslušníkem StB v kavárně na Malé Straně, jeho odpovědí bylo, že „za vše nese odpovědnost sám a proto nechce o poměrech v ústavu hovořit“.⁷⁴ Z jeho spisu je dále zřejmé, že jej komunistická kontrarozvědka kontaktovala jednak kvůli jeho relativně častým výjezdům do zahraničí, kde se setkal s několika československými emigranty, jednak z důvodu emigrace jeho syna do tehdejšího západního Německa.

Miloš Dokulil byl prozatímním ředitelem ÚJČ v době od 30. 6. 1970 do 30. 11. 1972. K 30. 11. 1972 byl z této funkce odvolán⁷⁵.

Karel Horálek zastával post ředitele ÚJČ v období 1. 12. 1972⁷⁶ - 30. 6. 1978.

⁷² Archiv AV ČR, Fond Prezidia ČSAV, 3. zasedání prezidia ČSAV, 24. 6. 1970.

⁷³ Míšková, A.: Proces tzv. normalizace v Československé akademii věd (1969 – 1974). In: Věda v Československu v období normalizace. Praha, Výzkumné centrum pro dějiny vědy 2002, str. 162.

⁷⁴ Archiv bezpečnostních složek, Fond operativních a kontrarozvědných svazků. Sv. a.č. 658294 MV. 1945 – 1990.

⁷⁵ Archiv AV ČR, Fond Prezidia ČSAV, 39. zasedání prezidia ČSAV, 8. 11. 1972.

Jan Petr působil jako ředitel ÚJČ v rozmezí 1. 7. 1978 - 13. 12. 1989, jenž byl v roce 1984 opětovně potvrzen ve funkci⁷⁷. Jan Petr je druhým z ředitelů ÚJČ, jenž je veden v Archivu bezpečnostních složek, a sice ve spisech rozvědky StB. O jeho spisu však víme pouze díky záznamu ve jmenné kartotéce, samotný spis se nedochoval.

František Daneš ve svém druhém období byl (jmenován byl s účinností od 1. 6. 1990⁷⁸) až do 31. 5. 1994, přičemž byl ve své funkci potvrzen i poté, co byla ČSAV nahrazena AV ČR⁷⁹. Po Františku Danešovi následovali dále Jiří Kraus a Karel Oliva, jenž je v současné době ve svém druhém funkčním období.

⁷⁶ Archiv AV ČR, Fond Prezidia ČSAV, 39. zasedání prezidia ČSAV, 8. 11. 1972.

⁷⁷ Archiv AV ČR, Fond Prezidia ČSAV, 14. zasedání prezidia ČSAV, 10. 4. 1984.

⁷⁸ Archiv AV ČR, Fond Prezidia ČSAV, 10. zasedání prezidia ČSAV, 16. 5. 1990.

⁷⁹ Archiv AV ČR, Fond Prezidia ČSAV, 53. zasedání Výboru pro zřízení pracovišť AV ČR, 16. 2. 1993.

VĚDECKÁ, VÝZKUMNÁ A POPULARIZAČNÍ ČINNOST ÚSTAVU PRO JAZYK ČESKÝ ČSAV

„Vědecké poznání letí rychle kupředu a v tom překotném letu se ztrácí povědomí kontinuity oborů. A přitom nikdo nepopírá starou pravdu formulovanou v klasické podobě Newtonem, že abychom viděli dál, musíme stát na ramenou těch, kdo poznání rozvíjeli před námi.“⁸⁰

Věda a výzkum v Ústavu pro jazyk český ČSAV byly co do kvality i kvantity na velmi vysoké úrovni, což je možné zčásti osvětlit mj. i dvěma objektivními skutečnostmi:

Za prvé, vzhledem ke zrušení ostatních vědeckých institucí, byla většina vynikajících českých lingvistů soustředěna právě v ÚJČ ČSAV.

A za druhé, ačkoli byla činnost ÚJČ zcela pod kontrolou státních orgánů a řada úkolů mu byla diktována „shora“, dá se říci, že na rozdíl od řady jiných vědeckých pracovišť v Československu ve druhé polovině dvacátého století byla ÚJČ ponechána značná volnost při stanovování většiny pracovních úkolů i při jejich realizaci.

K zostření situace došlo pod vlivem dobové atmosféry až na konci šedesátých let, když se v rámci pracovních povinností zaměstnanců ÚJČ začal klást přehnaně velký důraz na ideologickou a metodologickou složku jazykovědy s akcentem na kritiku nemarxistických směrů v jazykovědě. Dálo se tak formou celoustavních seminářů, speciálních seminářů pro mladé pracovníky, „samostatného“ studia marxistické jazykovědy, recenzí významných sovětských prací v lingvistických časopisech či odborných seminářů v jednotlivých odděleních.⁸¹ Stejně tak spolupráce se zahraničím byla rozvíjena téměř výhradně se zeměmi tehdejšího socialistického bloku, tj. zejména s SSSR, NDR, BLR a PLR. ÚJČ ČSAV byl například koordinačním centrem rozsáhlého mezinárodního projektu Národní jazyky ve stadiu rozvinuté socialistické společnosti.

⁸⁰ Kapitoly z dějin české jazykovědné bohemistiky. Praha, Academia 2007, str. 7.

⁸¹ Archiv AV ČR. Fond ÚJČ ČSAV. Neuspořádáno.

Pro úplnost je třeba říci, že kromě v ÚJČ byl jazykovědný výzkum v ČSAV realizován též v Jazykovedném ústavu Ľudovíta Štúra SAV (dříve Ústav slovenského jazyka SAV) v Bratislavě, ve Slovanském ústavu v Praze, Československo-sovětských institutech v Praze a v Bratislavě. Posledně tři jmenované instituce byly společně s Kabinetem pro moderní filologii v roce 1964 přetvořeny v Ústav jazyků a literatur ČSAV v Praze a Ústav světové literatury a jazykov SAV v Bratislavě. K dalším pracovištím, jejichž činnost byla mj. i jazykovědná, patří Orientální ústav ČSAV, Kabinet orientalistiky SAV, v roce 1952 nově vzniknuvší Kabinet pro studia řecká, římská a latinská ČSAV.

Cílem této kapitoly je poskytnout souhrn nejvýznamnějších vědeckých a výzkumných výsledků Ústavu pro jazyk český ČSAV v jednotlivých lingvistických disciplínách.

Ústav pro jazyk český vstoupil v roce 1952 do ČSAV jako ústřední pracoviště bohemistické a zčásti i obecně jazykovědné. Z hlediska teoretických postupů a závěrů se česká lingvistika mohla volněji rozvíjet až po odstranění překážek spojených s kultem osobnosti.

Od dob první republiky se i nadále rozpracovávaly principy "pražské školy"⁸², která byla ve třicátých letech vedoucí světovou lingvistickou školou. Ji prosazovaná strukturální jazykověda však musela po roce 1948 čelit řadě útoků, které vedly k tomu, že se počátkem padesátých let Pražský lingvistický kroužek, institucionální centrum pražské školy, rozpadl. Jeho představitelé nicméně ve své jazykovědné činnosti (více či méně kamuflované) pokračovali pod hlavičkou státem plně ovládaného Ústavu pro jazyk český nebo některé z vysokých škol.

⁸² Pražská škola se řadí do širokého proudu evropského strukturalismu a v jeho rámci reprezentuje pohled funkčně-strukturální. Institucionálním centrem pražské školy je Pražský lingvistický kroužek (PLK), který vznikl v roce 1926 původně jako volné diskusní sdružení, v roce 1930 se z něj stala programově relativně pevná organizace s vlastními statuty. Publikačními orgány PLK byly série monografií a sborníků *Travaux du Cercle linguistique de Prague* a od roku 1935 časopis *Slovo a slovesnost*. K nejvýznamnějším představitelům pražské školy patří Vilém Mathesius, Roman Jakobson, Nikolaj Trubeckoj, Bohumil Trnka, Bohuslav Havránek, Vladimír Skalička a Josef Vachek.

Fonetika a fonologie

Zásadní výsledky jazykovědného výzkumu v padesátých letech se projeví především v tradiční "pražské" disciplíně – fonologii:

V oblasti segmentální fonologie propracoval Josef Vachek osobitou teorii založenou zejména na principu "systému v pohybu" a na předpokladu neuzavřenosti jazykového systému (vztah centra a periferie)⁸³.

V oblasti fonologie suprasegmentální, dosud soustavně a teoreticky málo zpracované, vypracoval František Daneš samostatnou funkčně strukturální teorii včetně intonace v aplikaci na analýzu spisovné češtiny⁸⁴, která se setkala s příznivými ohlasy doma i v zahraničí.

V roce 1953 byla nově v ÚJČ založena fonetická laboratoř. K jejím úkolům byl zařazen ortoepický výzkum pro kodifikační účely, výzkum fyziologické činnosti mluvidel při fonaci a ve spolupráci s některými nelingvistickými pracovišti automatická analýza a syntéza řeči. V oboru výzkumu fyziologické činnosti mluvidel byla zpočátku věnována pozornost zpívaným i mluveným a šeptaným vokálům, posléze fonační činnosti vůbec a souvislé řeči. Pro tento výzkum byly nově vypracovány nebo pro fonetiku vhodně aplikovány rentgenografické metody (modifikovaná metoda stereoskopická, metoda nativního snímku bez použití kontrastní látky, komplexní záznamní metoda, rychlá rentgenová sériografie a rentgenokinematografie). Rozvoj teorie informace a kybernetiky přesunul pozornost Fonetické laboratoře k podrobné akustické analýze českých hlásek (moderními elektroakustickými metodami).⁸⁵

V roce 1955 vyšel I. díl důležité publikace *Výslovnost spisovné češtiny*⁸⁶.

V roce 1967 byla dokončena významná monografie *Dynamika fonologického systému současné spisovné češtiny*⁸⁷, která je výsledkem

⁸³ Vachek, J.: On the Interplay of External and Internal Factors in the Development of Language. 1962.

Vachek, J.: On the Interplay of Quantitative and Qualitative Aspects in Phonemic Development. 1957.

Vachek, J.: On Peripheral Phonemes. 1964.

⁸⁴ Daneš, F.: The Sentence Intonation from a Functional Point of View. 1950.

Daneš, F.: Intonace a věta ve spisovné češtině. 1957.

⁸⁵ Archiv AV ČR. Fond ÚJČ ČSAV. Neuspořádáno.

⁸⁶ Hála, B. a kol.: *Výslovnost spisovné češtiny I. Výslovnost slov českých*. Praha 1995.

mnohaletého výzkumu fonologické a gramatické stavby současného spisovného jazyka a v níž se podává popis zvukových jednotek jazyka z hlediska jejich systémové vázanosti a funkční úlohy v jazyce a se zřetelem k vnitřní vývojové dynamice na základě teoretických principů pražské lingvistické školy, osobitě dále promyšlených a rozvíjených. Práce byla ohodnocena cenou ČSAV.

V roce 1969 byly v rámci výzkumu fyziologické činnosti mluvidel při fonaci z hlediska fonetického získány filmové záznamy pohybů hlasivek vysokofrekvenční kinematografií a synchronní filmové záznamy glotografických křivek s akustickým průběhem. Oba vědecké filmy pořízené z těchto záznamů jsou velkým vědeckým přínosem.

Výsledků práce na výzkumu percepce řeči a akustiky řeči z hlediska technické kybernetiky (Blanka Borovičková a kolektiv fonetické laboratoře), dosažených na základě spolupráce s Výzkumným ústavem sdělovací techniky, bylo využito ve sdělovací technice a elektroakustice. Výsledky bádání v oblasti zvukové stránky našly uplatnění také ve foniatrii, logopedii, lékařství, herecké práci, sdělovací technice a elektroakustice.⁸⁸

V roce 1976 byl do tisku odevzdán rukopis příručky Výslovnost spisovné češtiny II – Výslovnost slov přejatých zpracovaný pod vedením Milana Romportla⁸⁹. Toto dílo vyšlo v roce 1978.

Na počátku osmdesátých let zaměřila světová lingvistika svou pozornost nově na záležitosti spojené s počítačovým zpracováním jazyka, např. na strojový překlad z jazyka do jazyka, automatické zpracovávání a třídění informací, ovládání strojů přirozeným jazykem i mluvenou řečí, umělé vytváření textů zadáním komunikativního záměru ad. Česká lingvistika ve vztahu ke světovému vývoji pozadu nezůstala, a tak např. členové fonetického oddělení ÚJČ vytvořili výzkumnou zprávu, která obsahuje fungující model řízení automatů omezeným množstvím mluvených povelů.⁹⁰

⁸⁷ Vachek, J.: Dynamika fonologického systému současné spisovné češtiny. Praha 1968.

⁸⁸ Archiv AV ČR. Fond ÚJČ ČSAV. Neuspořádáno.

⁸⁹ Romportl, M. a kol.: Výslovnost spisovné češtiny II. Výslovnost slov přejatých. Výslovnostní slovník. Praha 1978.

⁹⁰ Archiv AV ČR. Fond ÚJČ ČSAV. Neuspořádáno.

Dialektologie

V oblasti dialektologie bylo jako hlavní cíl hned na počátku existence ÚJČ ČSAV stanoveno vytvoření Českého jazykového atlasu, dále zpracování příslušné části Slovanského jazykového atlasu, jenž byl vytvářen v mezinárodní spolupráci za organizace Mezinárodního komitétu slavistů, a budování archivu lidového jazyka. V první polovině padesátých let byla založena řada monografií s názvem *Česká nářečí*, v níž vyšlo např. dílo Voráčovo⁹¹, Kopečného⁹², Utěšeného⁹³ či Skulinovo⁹⁴). Čeští dialektologové prováděli také výzkum jazyka českých starousedlíků v Polsku, Rumunsku, Jugoslávii a USA. Na úkolu Výzkum vztahu českého jazyka k jazyku slovenskému se pracovalo především v brněnském pracovišti ÚJČ, kde se zkoumaly (v souvislosti s nářečním rozrůzněním na východomoravském území) jazykové poměry na česko-slovenském pomezí.

Pravidla pro vědecký přepis dialektických zápisů i návrhy prvních regionálních dotazníků byly pro Český jazykový atlas připraveny již v období před vznikem ČSAV. Praktická fáze systematického výzkumu českých nářečí byla v Čechách započata již v roce 1947, na Moravě počátkem padesátých let. V roce 1960 byl dokončen sondační korespondenční průzkum, po němž následoval na celém jazykovém území jednotný přímý terénní výzkum na předem připravené síti výzkumných bodů. V letech 1964 – 1965 byl vypracován Dotazník pro výzkum českých nářečí a v roce 1967 byl pak zahájen výzkum na husté síti obcí (obeslány byly všechny obce, v nichž existovala škola) s redukováným dotazníkem a pokračovalo se ve výběrovém kartografování výsledků výzkumu na opěrné síti.⁹⁵ Na základě sesbíraného materiálu byla vydána především syntetizující práce Jaromíra Běliče⁹⁶, jež je dosud v českém prostředí svého druhu nejobsáhlejší a nejkomplexnější.

⁹¹ Voráč, J.: *Česká nářečí jihozápadní I*. Praha 1955.

⁹² Kopečný, F.: *Nářečí Určic a okolí: Prostějovský úsek hanáckého nářečí centrálního*. Praha 1957.

⁹³ Utěšený, S.: *Nářečí přechodného pásu česko-moravského*. Praha 1960.

⁹⁴ Skulina, J.: *Severní pomezí moravskoslezských nářečí*. Praha 1964.

⁹⁵ Archiv AV ČR. Fond ÚJČ ČSAV. Neuspořádáno.

⁹⁶ Bělič, J.: *Nástin české dialektologie*. Praha 1972.

Český jazykový atlas vyšel v pěti dílech v letech 1992, 1997, 1999, 2002 a 2005 a je uzavírán zvláštním svazkem Dodatků s abecedním rejstříkem, s charakteristikou zkoumaných lokalit a s otištěným Dotazníkem pro výzkum českých nářečí.⁹⁷

V roce 1966 se na českém území po několikaletém období příprav započalo se soustavnou definitivní prací v terénu pro Slovanský jazykový atlas, na němž spolupracovalo jedenáct národních komisí. V polovině sedmdesátých let byl dokončen terénní výzkum (dotazníky o 3 500 položkách) v českých zemích pro Slovanský jazykový atlas a započalo se se zpracováním materiálu. Na této práci se podíleli B. Havránek, J. Bělič, S. Utěšený, K. Fic, J. Vojtová, P. Přadková. Z celkového počtu téměř 800 lokalit byla česká situace zachycována na 33 lokalitách.⁹⁸

V sedmdesátých letech proběhl výzkum v souvislosti se spoluprací na Evropském jazykovém atlase (Atlas Linguarum Europae) řízeném v Nijmegenu v Holandsku, přičemž český nářeční stav je zde zachycen na síti zahrnující dvanáct lokalit (celkový počet je přitom cca 2 500).⁹⁹ Dotazníky obsahovaly kolem 500 položek a na výzkumu se podíleli J. Bělič, J. Petr, P. Jančák, N. Obrtelová, M. Šipková, L. Čižmárová.

V letech osmdesátých pak probíhal výzkum českého nářečního stavu na sedmi lokalitách pro projekt Karpatského jazykového atlasu.¹⁰⁰ Dotazníky obsahovaly přibližně 800 položek a výzkum prováděli A. Vašek a R. Šrámek.

V roce 1959 byl z podnětu sekretariátu ÚV KSČ do plánu ÚJČ zařazen terénní výzkum cikánských nářečí v ČSSR. Tento dlouhodobý úkol byl ovšem

⁹⁷ Kloferová, S.: Dialektologie. In: Kapitoly z dějin české jazykovědné bohemistiky. Praha, Academia 2007, str. 360.

⁹⁸ Archiv AV ČR. Fond ÚJČ ČSAV. Neuspořádáno.

⁹⁹ Archiv AV ČR. Fond ÚJČ ČSAV. Neuspořádáno.

¹⁰⁰ Archiv AV ČR. Fond ÚJČ ČSAV. Neuspořádáno.

v roce 1970 zastaven, protože pracovník ÚJČ zajišťující tento úkol opustil ČSSR.¹⁰¹

Metodicky a konzultačně spolupracoval ÚJČ na výzkumu městské mluvy prováděném bohemistickými katedrami českých pedagogických fakult.

¹⁰¹ Archiv AV ČR. Fond ÚJČ ČSAV. Neuspořádáno.

Historická lexikografie

Hlavním zaměřením oddělení pro studium vývoje jazyka bylo zpracování Staročeského slovníku a k tomuto účelu shromáždění a zkompletování lexikálního materiálu staré češtiny. Byl tak budován slovníkový archiv staročeský zahrnující excerpta ze staročeských literárních památek a archiv fotokopií staročeských rukopisných památek.

K nejvýznamnějším přípravným historicky orientovaným gramatickým pracím patří zejména Vývoj předmětového genitivu v češtině¹⁰² a Geneze slovanského systému vidového¹⁰³. Obě díla jsou na značné teoretické výši a měla dobrý ohlas na mezinárodním fóru.

V roce 1967 byla koncepce Staročeského slovníku prezentována na prvním lexikografickém sympoziu slovanských historických slovníků v Krakově, kde vzbudila velký zájem a ohlas. Vypracování této koncepce byla ještě téhož roku oceněna odměnou vědeckého kolegia.

V roce 1968 vyšel po letech příprav 1. svazek Staročeského slovníku za hlavní redakce Bohuslava Havránka, navazující na předchozí staročeský slovník Gebauerův¹⁰⁴, který končí písmenem N, zahrnující úvodní stati a hesla *na* – *nádobie*. 2. svazek (až do hesla *násilník*) vyšel 1970 v rozsahu 272 stran. „O promyšlené teoretické i praktické přípravě celého díla svědčí i soubor studií Prologomena k slovníku staročeskému“¹⁰⁵, obsahující rozpracování principů slovníku a ukázky zpracování hesel. Dílčí studie k pokračujícím pracím na Staročeském slovníku byly pak pravidelně otiskovány v Listech filologických.¹⁰⁶

V roce 1970 byla vydána fototypická reedice Gebauerova Slovníku staročeského.

Od konce sedmdesátých let se původní koncepce, umožňující v daném počtu pracovníků podílejících se na Staročeském slovníku a v předpokládaném

¹⁰² Hausenblas, K.: Vývoj předmětového genitivu v češtině. 1958.

¹⁰³ Němec, I.: Geneze slovanského systému vidového. 1958.

¹⁰⁴ Gebauer, J.: Slovník staročeský. Díl 1, A-J. Praha 1903.

Gebauer, J.: Slovník staročeský. Díl 2, K-N, Praha 1916.

¹⁰⁵ Daneš, F. – Dokulil, M.: Čtvrt století Ústavu pro jazyk český. In: Naše řeč 4/54. 1971. str. 208.

¹⁰⁶ Archiv AV ČR. Fond ÚJČ ČSAV. Neuspořádáno.

rozsahu díla jen velmi pomalé tempo, začala ukazovat jako značná překážka. I přes následné koncepční úpravy pokračovaly práce z řady nejrozličnějších důvodů velmi pomalu, což vyústilo v roce 2005 v zastavení tohoto projektu. Slovník staročeský tak byl prozatím doveden do 26. sešitu k předložce *při*.

V souvislosti s pracemi na Staročeském slovníku docházelo také k přípravě filologicky přesných vydání starých literárních a jazykových památek. Pracovníci ÚJČ provedli převážnou část textově kritické a jazykové práce na "Výboru z české literatury" (pod vedením Bohuslava Havránka) a Jiří Cejnar připravil velmi náročnou kritickou edici rukopisů nejstarších českých veršovaných legend (1964). Ve spolupráci s ÚJČ byly také uskutečněny edice Dalimilovy kroniky (Bohuslav Havránek, Jiří Daňhelka) a Sborníku vyšehradského od Tomáše ze Štítného (František Ryšánek).¹⁰⁷

¹⁰⁷ Archiv AV ČR. Fond ÚJČ ČSAV. Neuspořádáno.

Gramatika

Na přelomu 50. a 60. let se do středu zájmu světové lingvistiky dostala syntax. V rámci Ústavu pro jazyk český se dospělo k teoretickým závěrům originálně rozvíjejícím některé principy pražské školy (např. závislostní gramatiku) v novém vědeckometodologickém kontextu, zčásti ve směru generativní gramatiky. Jde zejména o práce Dokulilovy, Danešovy a Hausenblasovy rozpracovávající důsledky základního protikladu jazykového systému a konkrétních promluv a řešící vztah funkce (význam, obsah) a formy na rovině syntaktické.¹⁰⁸

V roce 1966 přijalo prezidium ČSAV usnesení o českém pravopisu, které směřovalo k odstranění nedůsledností a zjednodušení formulací ve vydání Pravidel českého pravopisu z roku 1957. Ve spolupráci s Ústavem pro výzkum veřejného mínění se v roce 1967 započalo s přípravou výzkumu postoje uživatelů jazyka k otázkám pravopisné kodifikace.¹⁰⁹

V roce 1970 byla do tisku odevzdána velmi důležitá monografie Komplexní popis výrazové struktury pádu substantiva v češtině¹¹⁰.

V letech 1971 – 1975 jsou ve výzkumu stavby současného spisovného jazyka důležité výsledky přípravných prací k akademické mluvnici češtiny, zvláště kolektivní a syntetizující projekt koncepce „vědecké synchronní mluvnice spisovné češtiny“ (zpracovala komise pro studium gramatické stavby slovanských jazyků Československého komitétu slavistů), sborník „Materiály ze semináře pro přípravu nové vědecké mluvnice češtiny“ (zpracovala pracovní skupina pro zkoumání gramatické struktury češtiny při JS ČSAV). Na úseku syntaktického bádání vyšly dvě velké monografie o české skladbě: Bauerova-Greplova Skladba spisovné češtiny¹¹¹ a Svobodovo Souvětí spisovné češtiny¹¹². Byla vypracována původní koncepce soustavné analýzy, která byla aplikována

¹⁰⁸ Dokulil, M. - Daneš, F.: O tzv. mluvnické a významové stavbě věty. 1958.

Hausenblas, K.: Syntaktická závislost, způsoby a prostředky jejího vyjadřování. 1958.

Daneš, F.: A Three - Level Approach to Syntax. 1964.

Daneš, F.: Opyt teoretičeskoj interpretacii syntaktičeskoj mnogoznačnosti. 1964.

¹⁰⁹ Archiv AV ČR. Fond ÚJČ ČSAV. Neuspořádáno.

¹¹⁰ Kořenský, J.: Komplexní popis výrazové struktury pádu substantiva v češtině. Praha 1972.

¹¹¹ Bauer, J. – Greplo, M.: Skladba spisovné češtiny. Praha 1964 (1965, 1967, 1968, 1972, 1975, 1980).

¹¹² Svoboda, K.: Souvětí spisovné češtiny. Praha 1970 (1972).

na popis základových větných struktur spisovné češtiny. Na úseku morfologického výzkumu byl vybudován základní morfologický archiv ohebných druhů slov. Pro tisk byla připravena Komárkova monografie Příspěvky k české morfologii.¹¹³ V roce 1976 byl pak zpracován předběžný návrh na uspořádání vědecké mluvnice češtiny.

Jak již bylo výše zmíněno, na počátku osmdesátých let zacílila světová lingvistika svou pozornost na počítačové zpracování jazyka, např. na strojový překlad z jazyka do jazyka, automatické zpracovávání a třídění informací, ovládání strojů přirozeným jazykem i mluvenou řečí, umělé vytváření textů zadáním komunikativního záměru ad. Česká lingvistika ve vztahu ke světovému vývoji pozadu nezůstala: kupříkladu publikace Větné vzorce v češtině¹¹⁴ popsala skladbu češtiny tak, že bylo možné uložit tento popis do paměti počítače a používat jej při vytváření vět i celých textů.¹¹⁵

V roce 1986, resp. 1987 vyšla několik let chystaná třídílná akademická Mluvnice češtiny¹¹⁶, která je v českém jazykovém prostředí nejrozsáhlejším syntetizujícím gramatickým dílem.

¹¹³ Archiv AV ČR. Fond ÚJČ ČSAV. Neuspořádáno.

¹¹⁴ Daneš, F.: Větné vzorce v češtině. Praha, Academia 1981.

¹¹⁵ Petr, J.: 70 let trvání akademického bohemistického pracoviště. In: Zprávy ČSAV č. 5-6, Praha 1981, str. 13.

¹¹⁶ Petr, J. a kol.: Mluvnice češtiny 1 (Fonetika, Fonologie, Morfonologie a morfemika, Tvoření slov). Praha, Academia 1986.

Petr, J. a kol.: Mluvnice češtiny 2 (Tvarosloví). Praha, Academia 1986.

Petr, J. a kol.: Mluvnice češtiny 3 (Skladba). Praha, Academia 1987.

Stylistika

Oblast teoretické stylistiky byla již tradičně od třicátých let na vysoké úrovni.

V padesátých a šedesátých letech patří k nejlepším stylistickým počínům na půdě ÚJČ především publikace Kapitoly z praktické stylistiky¹¹⁷ a Knížka o jazyce a stylu soudobé české literatury¹¹⁸, kam byly zahrnuty rozhlasové relace pracovníků ÚJČ Františka Daneše, Lubomíra Doležela, Josefa Filipce, Karla Hausenblase, Jaroslava Kuchaře, Alexandra Sticha a Jaroslava Zimy. Dále velmi významnými byly statě Karla Hausenblase, řešící principiální otázky stylistiky, a práce Lubomíra Doležela, zaměřené především na stylistiku umělecké literatury¹¹⁹ a na aplikaci teorie informace a statistických metod ve stylistice.¹²⁰

Články Bohuslava Havránka týkající se stylistiky byly zahrnuty do jeho práce Studie o spisovném jazyce¹²¹, vydané v roce 1963.

V roce 1966 byla samostatně vydána meziválečná práce Viléma Mathesia Řeč a sloh¹²².

¹¹⁷ Daneš, F., Doležel, L., Hausenblas, K., Váhala, F.: Kapitoly z praktické stylistiky. Praha 1955.

¹¹⁸ Kol. autorů: Knížka o jazyce a stylu soudobé české literatury. Praha 1961.

¹¹⁹ Doležel, L.: O stylu moderní české prózy. Praha 1960.

Doležel, L.: Narativní způsoby v české literatuře. Praha 1963.

¹²⁰ Archiv AV ČR. Fond ÚJČ ČSAV. Neuspořádáno.

¹²¹ Havránek, B.: Studie o spisovném jazyce. Praha 1963.

¹²² Mathesius, V.: Řeč a sloh. Praha 1966.

Terminologie

V oblasti terminologie patřilo k prvním počínům v rámci ÚJČ zpracování vzorového terminologického slovníku hornického názvosloví¹²³, přičemž výběr této terminologické oblasti byl jednoznačně dán politickou poptávkou: Hornictví patřilo k nejvýznamnějším a tedy i společensky ceněným (mnohdy až přeceňovaným) odvětvím národního hospodářství.

Postupně nabylo největší důležitosti zpracování konfrontačního Slovníku slovanské lingvistické terminologie. Tiskem vyšel I. díl Slovníku slovanské lingvistické terminologie v roce 1977 a do tisku byl dodán jeho II. díl, jenž vyšel v roce 1979.¹²⁴ V roce 1970 byl publikován pětijazyčný terminologický slovník kvantitativní lingvistiky¹²⁵.

¹²³ Hornický slovník terminologický. Praha 1961.

¹²⁴ Archiv AV ČR. Fond ÚJČ ČSAV. Neuspořádáno.

¹²⁵ Těšitelová, M. a kol.: Pětijazyčný slovník z kvantitativní lingvistiky. Praha 1970.

Lexikologie a lexikografie

V roce 1957 bylo dovršeno vydávání Příručního slovníku jazyka českého (PSJČ), prvního slovanského slovníku akademického typu¹²⁶, který má dohromady 10 827 stran a na nich cca čtvrt milionu hesel (9 objemných svazků zachycuje spisovnou slovní zásobu, vědecky zpracovanou, všestranně popsanou a bohatě dokumentovanou citáty z krásné i odborné literatury a z tisku) a který byl na základě mnohaletých příprav postupně publikován od roku 1935. V roce 1958 mu byla udělena státní cena Klementa Gottwalda.

Již od poloviny padesátých let se nicméně na úseku lexikografie začalo pracovat na čtyřdílném Slovníku spisovného jazyka českého (SSJČ), jehož první sešity spatřily světlo světa v roce 1958. Vznik SSJČ, coby slovníku středního typu, byl dán rostoucí potřebou popsat aktuální změny českého lexika v souvislosti s rychlým rozvojem vědy a techniky a společenskými proměnami vůbec. Na jeho koncepci začal pracovat již po roce 1950 Miloš Helcl. Celý slovník, který zachytil změny v soudobé slovní zásobě se zvláštním zřetelem k nové terminologii a frazeologii společenské, technické a vědecké, pak vycházel za redakce právě Miloše Helcla a Bohuslava Havránka.

„Příčinou toho, že se za necelých dvacet let ukázala potřeba nového popisu české slovní zásoby, byly historické události z roku 1945 a ještě více z roku 1948, jenž se stal významným mezníkem v dějinách našeho národa a státu tím, že byl u nás vystřídán kapitalistický řád řádem socialistickým. S tím ovšem souvisel i nový pohled ideologický, vycházení z historického a dialektického materialismu místo z filosofického idealismu.“¹²⁷ Jako další důvod změn v jazykovědné teorii i praxi na přelomu čtyřicátých a padesátých let bylo v dobové literatuře označováno vydání Stalinových příspěvků o marxistické jazykovědě v červnu 1950.

Po oproštění se od absurdity ideologických frází provázejících v dané době prakticky jakýkoli text, je možné konstatovat, že slovní zásoba jazyka vždy nějak reaguje na výraznější společenské změny, zpravidla obohacováním se o

¹²⁶ Filípec, J.: Akademický Příruční slovník jazyka českého dokončen. In: Slovo a slovesnost 19, 1958, str. 218.

¹²⁷ Helcl, M.: O novém slovníku spisovné češtiny. In: Slovo a slovesnost 15, 1954, str. 161.

nová pojmenování v souvislosti se vznikem nových skutečností¹²⁸. K rozhojnění českého lexika pak došlo také díky prudkému rozvoji společenských a technických věd. Do SSJČ se dostalo na 100.000 nových terminologických výrazů, přičemž obzvláštní důraz byl kladen na obory politická ekonomie a marxismus-leninismus.¹²⁹

Kromě všeho již zmíněného zde figurovala též společenská poptávka po novém popisu slovní zásoby současného spisovného jazyka, již lze doložit příkladem několika časopiseckých článků¹³⁰ vyjadřujících svůj souhlas s rozhodnutím ÚJČ o vytvoření Slovníku spisovného jazyka českého.¹³¹ V souladu s oficiální státní ideologií byl též cíl stanovený kolektivem zpracovávajícím SSJČ: připravit slovník určený co nejširšímu okruhu uživatelů spisovného jazyka.¹³²

V roce 1968 byl dokončen rukopis Slovníku spisovného jazyka českého, jenž byl v roce 1969 definitivně završen autorsky i redakčně. V roce 1970 byl SSJČ úplně dokončen a vědeckým kolegiem jazykovědy byl navržen k mimořádnému ocenění. V roce 1971 pak došlo k úplnému vydání tohoto čtyřsvazkového díla, obsahujícího ve své finální podobě 4640 stran a 192 908 hesel. SSJČ byl vědeckým kolegiem jazykovědy i prezidiem ČSAV navržen na státní cenu Klementa Gottwalda¹³³, již se mu také na počátku sedmdesátých let dostalo.

Na přelomu šedesátých a sedmdesátých let byl ještě chystán Slovník lexikálního standardu, který však narozdíl od taktéž připravovaného praktického Slovníku spisovné češtiny nikdy nevyšel. V první polovině sedmdesátých let byl kolektivem pod vedením Josefa Filipce připravován Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost (heslář tohoto slovníku byl poskytnut SPN pro využití při práci na česko-jinojazyčných slovnících), který byl v roce 1976 dokončen včetně čtyř

¹²⁸ Poldauf, I.: Slovník spisovného jazyka českého. In: Slovo a slovesnost 20, 1959, str. 210.

¹²⁹ Helcl, M.: O novém slovníku spisovné češtiny. Slovo a slovesnost 15, 1954, str. 164.

¹³⁰ Raban, F.: Technik a jazykový slovník. Technická kniha 2, 1953, str. 253 – 261.

Krutina, J.: Proč je slovníková krize? Svět práce ze dne 3.9.1953.

¹³¹ Helcl, M.: Příprava nového slovníku současného spisovného jazyka. In: Naše řeč 36, 1953, str. 309.

¹³² Helcl, M.: Nový slovník spisovné češtiny. In: Naše řeč 41, 1958, str. 45.

¹³³ Archiv AV ČR. Fond ÚJČ ČSAV. Neuspořádáno.

příloh (slovotvorný přehled, zkratky a značky, rodná a zeměpisná jména). V roce 1978 Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost vyšel tiskem.¹³⁴

Na počátku šedesátých let vyšlo několik významných lexikologických monografií: roku 1961 vyšla Česká synonyma z hlediska stylistiky a lexikologie¹³⁵ Josefa Filipce, stejně tak i Zimova Expresivita slova v současné češtině¹³⁶.

V roce 1976 byla vypracována koncepce lexikologie jako lingvistického úseku a dílčími studii zpracována teorie jednojazyčné lexikografie.

V sedmdesátých letech byla ve výzkumu vztahů mezi češtinou a slovenštinou zahájena spolupráce na Česko-slovenském slovníku. Poté, co byly dokončeny korektury již dokončeného Česko-slovenského slovníku, byly v roce 1979 dočasně pozastaveny všechny práce na úkolu Konfrontace češtiny se slovenštinou z nedostatku pracovních kapacit. V roce 1980 byl Česko-slovenský slovník publikován. V osmdesátých letech pak práce pokračovaly, a to na Slovensko-českém slovníku.¹³⁷

Společně s Ústavem slovanských studií FF UK byl v sedmdesátých letech připravován Frazologický slovník, který jako dvoudílný vyšel v roce 1986¹³⁸.

V roce 1985 byla také dokončena první verze rukopisu Slovníku cizích slov o předpokládaném rozsahu 80 tisíc hesel.

¹³⁴ Archiv AV ČR. Fond ÚJČ ČSAV. Neuspořádáno.

¹³⁵ Filipce, J.: Česká synonyma z hlediska stylistiky a lexikologie. Praha 1961.

¹³⁶ Zima, J.: Expresivita slova v současné češtině. Praha 1961.

¹³⁷ Archiv AV ČR. Fond ÚJČ ČSAV. Neuspořádáno.

¹³⁸ Čermák, F. a kol.: Slovník české frazeologie a idiomaticy. Přirovnání. Praha, Academia 1983.

Čermák, F. a kol.: Slovník české frazeologie a idiomaticy. Výrazy neslovesné. Praha, Academia 1988.

Slovotvorba

V roce 1962 vyšel první díl z řady Tvoření slov Teorie odvozování slov¹³⁹. Pokračování se toto dílo dočkalo roku 1967 v podobě Odvozování podstatných jmen¹⁴⁰ a bylo hned oceněno odměnou vědeckého kolegia. Tato řada je velmi důležitým lingvistickým dílem, neboť do té doby neexistovalo pro češtinu žádné ucelenější dílo o slovotvorbě. Zejména zpracování derivace, která je tolik typická pro slovanské jazyky – zvláště pak pro češtinu, je nesmírně cenné. Navíc je zde uplatněna řada nových teoretických myšlenek (např. funkčně synchronní přístup, soustava onomaziologických kategorií aj.). „Je to nejsoustavnější a nejpodrobnější slovtvorný rozbor v celé slavistické literatuře a má význam pro jak pro vlastní jazykovědu, tak i pro její praktické aplikace, zejména pro praxi terminologickou.“ Toto dílo představuje jedno z „nejdůkladnějších zpracování slovtvorné soustavy jazyka ve světovém měřítku.“¹⁴¹

¹³⁹ Daneš, F., Dokulil, M., Kuchař, J. a kol.: Tvoření slov v češtině I. Teorie odvozování slov. Praha 1962.

¹⁴⁰ Dokulil, M.: Tvoření slov v češtině II. Odvozování podstatných jmen. Praha 1967.

¹⁴¹ Daneš, F., Dokulil, M.: Čtvrt století Ústavu pro jazyk český. In: Naše řeč 4/54. 1971. str. 205.

Matematická lingvistika

V roce 1961 bylo v Ústavu pro jazyk český zřízeno oddělení matematické lingvistiky. Toto oddělení se záhy vypracovalo ve významné centrum kvantitativní lingvistiky, jehož cílem bylo a stále je dokreslení a zpřesnění pohledu na různé roviny jazykového systému za použití matematických metod. Kolektiv oddělení má rovněž svůj nezanedbatelný podíl na jednotlivých člancích i na redakci sborníku *Prague Studies in Mathematical Linguistics* a od roku 1962 vydává bibliografii kvantitativní lingvistiky. V roce 1964 pak matematictí lingvisté při ÚJČ vydali sborník překladů základních studií oboru matematické lingvistiky s názvem *Teorie informace a jazykověda*¹⁴². Důležitým počinem spjatým se samotnými počátky oddělení matematické lingvistiky jsou práce na budoucím frekvenčním slovníku češtiny. Ten byl na základě analýzy souboru mluvených projevů v roce 1970 vytvořen v rozsahu 100 000 slov a v témže roce byl také publikován pětijazyčný terminologický slovník kvantitativní lingvistiky (viz výše) a ve spolupráci s oddělením pro dějiny českého jazyka pokročil výzkum problematiky sporného autorství RKZ z hlediska kvantitativní lingvistiky.¹⁴³

V roce 1973 byl dokončen retrográdní slovník (vypracovaný na základě uložení hesel SSJČ na děrné štítky) uložení na magnetickou pásku.

V roce 1974 vydala Marie Těšitelová rozsáhlou monografii *Otázky lexikální statistiky*¹⁴⁴, „podávající poprvé úplné zpracování daného oboru na základě vlastních materiálových rozborů, experimentů a bohatých analytických zkušeností“¹⁴⁵.

V roce 1979 byl dokončen frekvenční slovník o 19 000 lexikálních jednotkách.

Na počátku osmdesátých let byla zahájena práce na sémantickém frekvenčním slovníku podle koncepce vypracované M. Těšitelovou.

¹⁴² *Teorie informace a jazykověda*. Praha 1964.

¹⁴³ Archiv AV ČR. Fond ÚJČ ČSAV. Neuspořádáno.

¹⁴⁴ Těšitelová, M.: *Otázky lexikální statistiky*. Praha 1974.

¹⁴⁵ Daneš, F., Dokulil, M.: Čtvrt století Ústavu pro jazyk český. In: *Naše řeč* 4/54. 1971. str. 208.

Jako interní publikace ÚJČ vyšel v roce 1981 Frekvenční slovník současné publicistiky a Frekvenční slovník současné administrativy.

Retrográdní slovník současné češtiny zpracovaný s pomocí samočinného počítače byl v roce 1983 dokončen.

Mechanografická laboratoř

Roku 1968 byla v rámci ÚJČ vybudována mechanografická laboratoř sloužící k aplikaci moderních mechanografických metod na lingvistickou práci. Za přípravu koncepce této laboratoře byla Jitce Štindlové udělena odměna vědeckého kolegia jazykovědy. Hlavním kýženým výsledkem činnosti laboratoře bylo vytvořit operativní mnohoúčelové kartotéky formalizovaných dat uložených ve Slovníku spisovného jazyka českého. Její první samostatná publikace je Konkordanční a frekvenční index Slezských písní Petra Bezruče. Algoritmus dělení slov vypracovaný Jitkou Štindlovou se stal základem pro dělení slov při automatické sazbě pomocí počítače Odra a sázecích strojů Monarch, které byly v roce 1971 uvedeny do provozu v tiskárně Rudého práva, a rovněž je využíván jako základ při konstrukci tzv. hyfenizátoru, který spolu se zařízením pro zarovnávání okrajů při výpisech z tzv. alongátorů konstruuji ve Vývojových dílnách ČSAV.¹⁴⁶

¹⁴⁶ Archiv AV ČR. Fond ÚJČ ČSAV. Neuspořádáno.

Onomastika

K ústavním úkolům přistoupil v roce 1969 výzkum pomístních jmen v Čechách z důvodu začlenění onomastického oddělení do struktur ÚJČ. Jedním z prvních praktických využití pomístních jmen v Čechách zachycených ve sbírkách onomastického oddělení bylo zahájení průzkumu starých nalezišť zlata národním podnikem Geoindustria.

Na základě výzkumu místních jmen v Čechách byl připraven a vydán lexikon *Místní jména na Moravě a ve Slezsku*¹⁴⁷ (roku 1970 vyšel jeho 1. díl A – L). V polovině sedmdesátých let K. Oliva a L. Olivová zpracovali základní soustavu a terminologii slovanské onomastiky, L. Olivová pak vydala *Studii o pomístních jménach v Čechach*¹⁴⁸ a M. Knappová zpracovala populárně naučnou publikaci o rodných jménech *Jak se bude jmenovat*.¹⁴⁹

Od roku 1969 je díky začlenění tohoto oddělení do ÚJČ vydáván při Ústavu Zpravodaj Místopisné komise ČSAV (mimo ÚJČ byl vydáván od roku 1960).

Ve výzkumu vlastních jmen byla v roce 1980 na základě materiálu získaného z dokončeného soupisu pomístních jmen vypracována koncepce *Slovníku pomístních jmen ČSR*.

Na počátku osmdesátých let byl zahájen sondážní výzkum německých pomístních jmen v českém pohraničí. Pokračovalo se i v antroponomastických výzkumech, a to jak ve studiu funkce osobního jména v dnešní společnosti výzkumem frekvence rodných jmen dětí narozených v ČSR v roce 1980, tak v řešení kodifikačních problémů osobních jmen a jejich začlenění do českého gramatického systému.¹⁵⁰

¹⁴⁷ Hosák, L., Šrámek, R.: *Místní jména na Moravě a ve Slezsku*. Praha 1970 – 1980.

¹⁴⁸ Olivová, L.: *Studie o pomístních jménach v Čechach*. Praha 1976.

¹⁴⁹ Archiv AV ČR. Fond ÚJČ ČSAV. Neuspořádáno.

¹⁵⁰ Archiv AV ČR. Fond ÚJČ ČSAV. Neuspořádáno.

Praktické uplatnění činnosti ÚJČ ČSAV a popularizace bohemistiky a jazykovědy vůbec

Pro veřejnost po celou dobu existence ÚJČ ČSAV fungovala (a pochopitelně stále funguje) Jazyková poradna, kam byly denně směřovány písemné a telefonické dotazy široce se týkající jazykovědné problematiky. Po začlenění terminologického kolektivu do Ústavu pro jazyk český byla veřejnosti k dispozici také poradna terminologická.

K popularizaci činnosti ÚJČ a českého jazyka významnou měrou přispěly ÚJČ pořádané rozhlasové a televizní pořady. Jedním z prvních byl značně oblíbený rozhlasový Jazykový koutek, v souvislosti s jehož činností a činností Jazykové poradny vyšlo několik praktických příruček, zejména Kapitoly z praktické stylistiky¹⁵¹, O češtině pro Čechy¹⁵², Knížka o jazyce a stylu soudobé české literatury¹⁵³, Malý průvodce po dnešní češtině¹⁵⁴.

Roku 1967 byly ve spolupráci s Československým rozhlasem připraveny dvě besedy nazvané U kulatého stolu o otázkách jazykové kultury a o současné slovní zásobě a začal se ve spolupráci s katedrou českého jazyka FF UK chystat dlouhodobý televizní cyklus pro mládež pod názvem Čeština za školou, který byl ukončen na konci roku 1969, přičemž bylo celkem odvysíláno 54 půlhodinových relací. V průběhu roku 1968 pak byla připraveno zahájení dalšího pravidelného televizního cyklu s názvem Tajemství řeči.

V roce 1977 byl připraven další rozhlasový cyklus popularizačních pořadů, tentokrát o Slovníku spisovné češtiny, a pro Československou televizi byl od roku 1978 opětovně připraven jazykově výchovný seriál o českém jazyce Čeština za školou.

V osmdesátých letech kromě pokračování v úspěšné rozhlasové relaci Jazykový koutek byly pro rozhlasové vysílání přichystány cykly Čtvrthodinka

¹⁵¹ Daneš, F., Doležel, L., Hausenblas, K., Váhala, F.: Kapitoly z praktické stylistiky. Praha 1955.

¹⁵² Daneš, F. a kol.: O češtině pro Čechy. Praha 1960.

¹⁵³ Knížka o jazyce a stylu soudobé české literatury : Cyklus statí prac. Ústavu pro jazyk český ČSAV. Praha 1961.

¹⁵⁴ Daneš, F.: Malý průvodce po dnešní češtině. Praha 1964.

češtiny, O jazykové kultuře a Rétorika a kultura veřejného jazykového projevu.¹⁵⁵

Rovněž v nejrůznějších novinách a časopisech byly uveřejňovány pravidelné i příležitostné popularizační články a stati. Pravidelně byly otiskovány jazykově výchovné rubriky v sobotní příloze deníku Práce (Učíme se česky), Svobodného slova (Z historie slov a věcí), v brněnské Rovnosti (Jazykové zrcátko) a Nové svobodě, dále v časopisech Československý svět (pro zahraniční krajany), Bulletin Československého střediska výstavby architektury, Zprávy Kruhu přátel českého jazyka, později i v Nové Praze, občas ve Večerním Brně, Večerní Praze aj.¹⁵⁶

V roce 1969 byla uzavřena dohoda mezi Ústavem pro jazyk český a Jazykovědným Ústavem Ľudovíta Štúra SAV. Byla tak zajištěna plná vzájemná informovanost o práci obou ústavů a spolupráce na společných úkolech.

Jako spoluautoři, redaktoři, recenzenti, oponenti a konzultanti se pracovníci ÚJČ podíleli na práci některých akademických pracovišť: Ústavu jazyků a literatur, Ústavu pro českou literaturu, Ústavu etnografie a folkloristiky, Ústavu pro výzkum veřejného mínění, Sociologického ústavu, Kabinetu pro studia řecká, římská a latinská, Kabinetu pro vydání díla J. A. Komenského, Encyklopedického institutu ad. Dále pracovali také v komisích pro obhajoby kandidátských a doktorských prací z oboru český jazyk, obecná jazykověda, slavistika.

Aktivně ústav spolupracoval také s Jazykovědným sdružením ČSAV, Kruhem moderních filologů a Jednotou klasických filologů. Co se vysokých škol týče, uzavřely s ÚJČ dohodu o spolupráci katedry českého jazyka filozofických fakult v Praze, Brně a Olomouci.¹⁵⁷

Mimo jiné kooperační počiny přibyla ÚJČ v polovině sedmdesátých let spolupráce na vydání Husových spisů českých a staročeského překladu bible, na přípravách edice nejstarších polských mamotrektů a jiných edic, na

¹⁵⁵ Archiv AV ČR. Fond ÚJČ ČSAV. Neuspořádáno.

¹⁵⁶ Archiv AV ČR. Fond ÚJČ ČSAV. Neuspořádáno.

¹⁵⁷ Archiv AV ČR. Fond ÚJČ ČSAV. Neuspořádáno.

československé encyklopedii ve spolupráci s Encyklopedickým institutem ČSAV, na přípravě Česko-slovenského slovníku s JÚLŠ SAV, Velkého rusko-českého slovníku a Slovníku středověké latiny.¹⁵⁸

Zejména konzultační a poradenská činnost byla uplatněna v redakcích některých deníků a časopisů (např. Rudé právo, Svoboda, Práce, Magazín zajímavostí, Mladý svět ad.) či v nakladatelstvích (Svoboda, Albatros, SNTL, Albatros, Odeon, Mladá fronta, Naše vojsko ad.). ÚJČ též zajišťoval jazykovou výuku v dlouhodobém kurzu televizního projevu, pořádaném pro interní redaktory České televize.

ÚJČ měl dlouhodobou smlouvu s nakladatelstvím Svoboda při vydávání spisů V. I. Lenina a spolupracoval též s Výzkumným ústavem sdělovací techniky Tesla na projektu Řízení automatů mluvenou řečí.¹⁵⁹

Jazykově a stylisticky byly pracovníky ÚJČ revidovány společensky závažné texty, zvláště návrhy některých zákonů a mezinárodních dohod, důležitých veřejných projevů apod. Řadě institucí, např. Federálnímu shromáždění, jednotlivým ministerstvům, Československému rozhlasu, Československému státnímu filmu, Československé tiskové kanceláři, Svazu československých novinářů, národním výborům, divadlům, Moravské galerii ad., poskytl ÚJČ odborné expertízy, konzultace či jazykové revize.

Na žádost Českého úřadu pro tisk a informaci zajistil ÚJČ ve druhé polovině sedmdesátých let pro zástupce hromadných sdělovacích prostředků přednášky o některých otázkách publicistického jazyka; byl také dokončen cyklus přednášek pro redaktory Rudého práva a proběhlo několik školení nakladatelských redaktorů a dopisovatelů časopisů. Zajištěny byly též semináře z techniky jevištní mluvy, výslovnosti a kultury řeči pro amatérské recitátory, divadelníky, vedoucí dětských divadel ad.

ÚJČ byl také zastoupen v českém poradním sboru pro umělecký přednes v porotách různých recitačních soutěží a spoluorganizoval školní olympiády

¹⁵⁸ Archiv AV ČR. Fond ÚJČ ČSAV. Neuspořádáno.

¹⁵⁹ Archiv AV ČR. Fond ÚJČ ČSAV. Neuspořádáno.

češtiny. V letech 1980 – 1985 probíhala spolupráce mezi ÚJČ a Divadelní fakultou AMU, jejímž cílem byla analýza mluvených projevů studentů, jakožto příštích mluvních profesionálů.¹⁶⁰

Velmi významnou byla též spolupráce ÚJČ s ministerstvem vnitra a národními výbory na úseku matriční praxe. V roce 1977 byly ve spolupráci s Jazykovedným ústavem Ľudovíta Štúra pro ministerstvo vnitra ČSR a SSR vypracovány směrnice pro jednotný jazykový postup při zápisu jmen a příjmení do osobních dokladů Slovákům v ČSR a Čechům v SSR.

Na žádost ministerstva spravedlnosti bylo v osmdesátých letech vypracováno stanovisko k uvádění překládání osobních jmen v osobních dokladech překládaných z cizího jazyka do češtiny.

Nezanedbatelná byla také spolupráce ÚJČ na přípravě státních názvoslovných norem a vůbec při normalizaci názvosloví v odborných komisích. Konzultační a poradenská spolupráce probíhala při Úřadu pro normalizaci a měření a i v součinnosti s řadou dalších institucí.

Významnou byla též spolupráce při kodifikaci a tvorbě zeměpisného názvosloví, realizovaná prostřednictvím Názvoslovné komise Českého úřadu geodetického a kartografického a názvoslovných komisí měst Prahy, Brna a Ostravy, jakož i spolupráce s kalendářní komisí ČSR při úpravách kalendária.

V roce 1977 pomáhal ÚJČ ministerstvu školství při realizaci nové výchovně vzdělávací soustavy posouzením návrhu experimentálních učebních osnov českého jazyka pro gymnázia a zhodnocením experimentálních učebnic češtiny pro některé ročníky základní školy.¹⁶¹

Bohatá byla též činnost přednášková, realizovaná nejčastěji v cyklech o jazykové kultuře a o kultuře mluvených projevů, zejména na půdě socialistické akademie (Lidová univerzita a Lidová akademie), v Kruhu přátel českého jazyka, pro učitele v rámci postgraduálního studia, v Ústavu pro doškolení učitelů, v krajských pedagogických ústavech, na ministerstvu práce a sociální péče, v nakladatelství Academia, na generálním štábu Československé lidové armády,

¹⁶⁰ Archiv AV ČR. Fond ÚJČ ČSAV. Neuspořádáno.

¹⁶¹ Archiv AV ČR. Fond ÚJČ ČSAV. Neuspořádáno.

v redakci Večerní Prahy, v Ústředním dopravním institutu, v tiskové, ediční a propagační službě, v kulturních domech, na katedře automatizace ČVUT, v Technickém muzeu, ve Společnosti pro dějiny techniky, v logopedickém ústavu aj.

K 50. výročí založení československého státu a zároveň k 50. výročí existence popularizačního bohemistického časopisu Naše řeč připravil ÚJČ pro rok 1968 ve spolupráci s pražskou a brněnskou filozofickou fakultou konferenci o spisovné češtině a jazykové kultuře pro vybrané učitele češtiny na školách všech stupňů. Protože měla akce velmi příznivý ohlas, bylo rozhodnuto o pořádání i dalších obdobných akcí.¹⁶²

K popularizaci českého jazyka a jazykovědy vůbec přispívaly také časopisy Ústavem vydávané. Kromě Naší řeči a Slova a slovesnosti byl vydáván také malotirážní technikou Zpravodaj místopisné komise ČSAV (5 čísel ročně), dále Československá rusistika a na vydávání časopisu Slavia se ÚJČ podílel ve spolupráci s Ústavem pro českou a světovou literaturu ČSAV.

¹⁶² Archiv AV ČR. Fond ÚJČ ČSAV. Neuspořádáno.

Lexikální archiv ÚJČ

PSJČ i SSJČ (stejně jako řada dalších bohemistických prací) vyšly z neobyčejně bohatého lexikálního materiálu shromažďovaného od roku 1911. Sběr materiálu se dál prostřednictvím lístkových výpisků z české prózy, básnických sbírek, odborné literatury, novin a časopisů vydaných od roku 1770. Excerpovalo se přitom jednak podle autorů a jednak podle let. Podle let se však vypsala pouze léta 1770 – 1878, další roky již jen podle jednotlivých autorů.

Poté, co byl lexikální archiv v průběhu dalších desetiletí doplňován a revidován (k vypisovaným druhům textů přibyly také projevy mluvené), dosáhl na počátku osmdesátých let rozsahu dvanácti a půl milionu excerpčních lístků. Excerpční práce v podstatě nepřetržitě pokračují dodnes, od roku 1991 však došlo především zásluhou dr. Jiřího Králíka a Ivony Tintěrové k přechodu k elektronickému databázovému zpracovávání excerpovaných dat (k prvnímu elektronickému uložení excerpta došlo 8. 11. 1991).

V roce 2007 bylo v ÚJČ AV ČR dokončeno skenování tohoto lexikálního archivu, jehož rozsah činí nyní cca 17 miliónů lístečků – jde tak o nejobsáhlejší a nejsoustavněji budovanou sbírku lexikálního materiálu ve slovanských zemích vůbec.

V ÚJČ existuje dále také kartotéka staročeského slovníku, zahrnující excerpta ze staročeských literárních památek, která zachycuje slovní zásobu do roku 1500. Shromažďování materiálu bylo započalo v roce 1953, v roce 1971 zahrnovala kartotéka 750 000 excerpt a v současnosti jich obsahuje přes jeden milion. Staročeské oddělení má rovněž k dispozici rozsáhlý archiv fotokopii staročeských rukopisných památek.

Kartotéka pomístních jmen v Čechách a na Moravě obsahuje 500.000 záznamů, lexikální archiv lidového jazyka 1.200.000 dokladů, dále existují bohaté sbírky nářeční a materiállová sbírka v oddělení matematické lingvistiky a fonetiky, tvaroslovný archiv – sbírka o současném úzu jednotlivých syntaktických, fonetických a pravopisných jevů – na tomto materiálu se mj.

rozvažují otázky kodifikace spisovného jazyka i některé ještě nedůsledně dořešené problémy českého pravopisu.

Mezinárodní spolupráce ÚJČ ČSAV

Mezinárodní spolupráce ÚJČ ČSAV byla i přes zjevnou nevýhodu pozice za „železnou oponou“ značně rozvinutá, ačkoli je zde patrný rozdíl mezi obdobími před rokem 1968, kdy bylo v zásadě bez větších problémů ještě možné udržovat cílé kontakty s jazykovědnými pracovišti na Západě, a po něm.

V této kapitole se stručně zaměřím pouze na nejzávažnější záležitosti spolupráce se zahraničím, které byly realizovány v ČSSR či se týkaly přímo jednotlivých pracovníků ÚJČ ČSAV, tj. konference s mezinárodní účastí pořádané Ústavem pro jazyk český, práce na společných projektech se zahraničními jazykovědnými pracovišti, členství některých pracovníků ÚJČ v zahraničních institucích apod. Komplexnější pohled na tuto tematiku by totiž vydal na samostatnou práci a to v této bakalářské práci cílem není.

V padesátých letech a na počátku let šedesátých byla pod vědeckou a organizační záštitou Oddělení pro teorii jazyka a gramatiku spisovné češtiny uspořádána řada konferencí: jde zejména o konferenci o stylu konanou v roce 1954, konferenci o vědeckém poznání soudobých jazyků v roce 1956 či konferenci o marxistické lingvistice v roce 1960 (její výsledky byly publikovány ve sborníku *Problémy marxistické jazykovědy*¹⁶³, jenž vyšel roku 1962).¹⁶⁴

Oddělení pro teorii jazyka a gramatiku spisovné češtiny bylo rovněž pracovištěm mezinárodní komise pro studium gramatické stavby v slovanských jazycích, která organizovala několik významných konferencí v Praze, ve Smolenicích, v Moskvě a v Krakově.¹⁶⁵

Na počátku šedesátých let byl Lubomír Doležel pozván na rok přednášet stylistiku na univerzitě v Michiganu, kde následně v letech 1965 – 1968 působil. Roku 1966 se ředitel ÚJČ František Daneš účastnil jako přednášející na pozvání Linguistic Society of America letního Linguistic Institutu v Los Angeles. Významná teoretická činnost pracovníka Ústavu Josefa Vachka byla oceněna

¹⁶³ *Problémy marxistické jazykovědy*. Sborník referátů a diskusních příspěvků z celostátní konference uspořádané ve dnech 5.-8. prosince 1960 Ústav pro jazyk český ČSAV v Liblicích. Praha 1962.

¹⁶⁴ Archiv AV ČR, Fond ÚJČ ČSAV, neuspořádáno.

¹⁶⁵ Archiv AV ČR, Fond ÚJČ ČSAV, neuspořádáno.

jeho volbou za čestného člena Linguistic Society of America. Prof. Vachek byl zároveň na fonologické konferenci zvolen členem čtyřčlenného komitétu pro přípravu Mezinárodní fonologické asociace.¹⁶⁶

Ve spolupráci s Institutem ruského jazyka a Institutem jazykovědy v Moskvě uspořádalo gramatické oddělení ÚJČ konferenci o jazykových rovinách v Moskvě v roce 1967. Péčí tohoto oddělení bylo také zorganizováno mezinárodní sympozium o aktuálním členění větěném na podzim roku 1970 v Mariánských Lázních.

V roce 1967 uspořádala mechanografická laboratoř mezinárodní kolokvium mechanizace a automatizace lingvistického bádání, jehož sborník vyšel v roce následujícím pod názvem *Les Machines dans la linguistique*¹⁶⁷.

Taktéž v roce 1967 byl zorganizován za přispění celého Ústavu pro jazyk český 6. mezinárodní kongres fonetických věd v Praze. Na jeho organizaci se ponejvíce podílela Fonetická laboratoř a zúčastnilo se jej celkem 425 badatelů ze zahraničí, 181 bylo účastníků z ČSSR.¹⁶⁸

Některé teoretické výsledky Ústavu z padesátých a šedesátých let byly velmi pozitivně přijaty zahraničními badateli a zčásti byly aplikovány na jiné jazyky: týká se to především koncepce a metodologie synchronního rozboru fonologického (zvláště v SSSR, Anglii a Polsku), teorie slovtvorného rozboru (v SSSR, Polsku, NSR), koncepce syntaktické (SSSR, NSR).

K významným mezinárodním akcím, na nichž se ÚJČ v padesátých a šedesátých letech účastnil, patří kromě Slovanského jazykového atlasu, který byl pořádán Mezinárodním komitétem slavistů, Karpatský jazykový atlas, Evropský jazykový atlas, Konfrontační slovník slovanské lingvistické terminologie, ustavující zasedání Evropské lingvistické společnosti v Kielu, mezinárodní konference o fonologii ve Vídni, Mezinárodní onomastický kongres v Londýně, psychologický kongres v Moskvě, Mezinárodní syntaktické symposium v Brně, zasedání Mezinárodní komise pro studium gramatické stavby slovanských jazyků ve Smolenicích a konference slovanské onomastiky v Liblicích. Josef

¹⁶⁶ Archiv AV ČR, Fond ÚJČ ČSAV, neuspořádáno.

¹⁶⁷ *Les machines dans la linguistique* : Colloque international sur la mécanisation et l'automatisation des recherches linguistiques, à Prague du 7 au 11 juin 1966. Praha 1968.

¹⁶⁸ Archiv AV ČR, Fond ÚJČ ČSAV, neuspořádáno.

Vachek byl také na výročním zasedání Societas linguistica Europaea v Bruselu zvolen místopředsedou řídicího výboru této společnosti na rok 1967/1968.¹⁶⁹

O vysoké úrovni české lingvistiky svědčilo mj. i to, že jí bylo svěřeno pořádání VI. mezinárodního kongresu slavistů v roce 1968. Organizace se ujala ČSAV. Součástí příprav bylo zasedání Mezinárodního komitétu slavistů na Dobříši téhož roku. Příspěvky z kongresu, na němž vystoupilo devět pracovníků ÚJČ, byly otištěny ve sborníku Československé přednášky pro VI. Mezinárodní sjezd slavistů¹⁷⁰.

Projevem pozitivního ohlasu koncepce a metodologie synchronního rozboru fonologického a výsledků pražské lingvistické školy vůbec je pozvání prof. Josefa Vachka k ročnímu působení do holandského Leidenu, kde pak zmíněný přednášel v akademickém roce 1968 – 1969 jako hostující profesor. Naopak v červenci 1968 se po tříletém působení v USA vrátil do Prahy Lubomír Doležel.

K nejvýznamnějším odezvám práce ÚJČ na přelomu šedesátých a sedmdesátých let v zahraničí patří zejména neslábnoucí zájem o strukturní slovotvornou koncepci Miloše Dokulila, Danešovo pojetí aktuálního členění větného a analýzy větné stavby, o teorii spisovného jazyka (Havránek), nově rozvíjenou koncepci fonologickou (Vachek) a syntaktickou (Daneš), pozitivní ohlas na Němcovo dílo z oblasti historické lexikologie, Filipcova díla ze současné lexikologie, práce z oblasti kvantitativního výzkumu češtiny (Těšitelová), dialektologie (Voráč, Utěšený, Vašek) a fyziologického výzkumu činnosti hlasivek při fonaci (Ondráčková).

Výsledky mechanografické laboratoře vedené Jitkou Štindlovou byly dobře známy ve všech analogických evropských střediscích i v USA. Nová metoda výzkumu činnosti hlasivek používaná Janou Ondráčkovou byla s úspěchem demonstrována na zasedání vědecké rady Institut für den Wissenschaftlichen Film v Göttingen, jehož laboratoř umožnila svým vybavením novou metodu aplikovat.¹⁷¹

¹⁶⁹ Archiv AV ČR, Fond ÚJČ ČSAV, neuspořádáno.

¹⁷⁰ Československé přednášky pro 6. mezinárodní sjezd slavistů v Praze. Praha 1968.

¹⁷¹ Archiv AV ČR, Fond ÚJČ ČSAV, neuspořádáno.

Od roku 1969 působil Bohuslav Havránek mj. jako předseda Československého Mezinárodního komitétu slavistů, František Daneš a Igor Němec byli zvoleni do nově konstituovaného Českého komitétu slavistů, František Daneš dále do řídicího výboru mezinárodní Societas linguistica Europaea, Josef Vachek byl čestným členem Linguistic Society of America a členem britské Philological Society.

Ústav pro jazyk český byl v roce 1970 pořadatelem mezinárodního symposia o aktuálním větném členění v Mariánských Lázních a spolupracoval při organizaci výročního zasedání Societas linguistica Europaea v Praze.

Výsledky práce o fyziologické činnosti mluvidel při fonaci pod vedením Jany Ondráčkové byly prezentovány v podobě referátu a vědeckého filmu, jimž se dostalo mj. ocenění na 7. mezinárodním kongresu fonetických věd v roce 1971 v Montrealu.¹⁷²

Fonetická laboratoř ÚJČ se v roce 1971 podílela na organizaci 9. mezinárodní akustické konference ve Vysokých Tatrách a organizovala zasedání Mezinárodní komise pro slovenskou fonetiku a fonologii při MKS. Pracovníci ÚJČ zajistili jako lektori výuku češtiny v internátním čtrnáctidenním kurzu češtiny v Liblicích, pořádaném pro německé vědecké pracovníky DAW z NDR.¹⁷³

I v sedmdesátých letech spolupracoval ÚJČ na již výše zmíněných projektech, zejména na Slovanském jazykovém atlase, Karpatském jazykovém atlase a Evropském jazykovém atlase.

V roce 1976 navštívili ÚJČ tři švédští vědečtí pracovníci Královské švédské akademie věd, přičemž byla dohodnuta spolupráce na projektu modelu percepce řeči ad. ÚJČ uspořádal v Liblicích v červnu 1976 konferenci o jazykové kultuře v socialistické společnosti, již se zúčastnilo 52 osob, z toho 12 ze zahraničí.¹⁷⁴

V roce 1977 přednášel v Praze Prof. R. I. McDavid z USA o nové práci na jazykových atlasech v centrálních státech USA a navštívil též dialektologické oddělení ÚJČ.

¹⁷² Archiv AV ČR, Fond ÚJČ ČSAV, neuspořádáno.

¹⁷³ Archiv AV ČR, Fond ÚJČ ČSAV, neuspořádáno.

¹⁷⁴ Archiv AV ČR, Fond ÚJČ ČSAV, neuspořádáno.

V letech 1976 - 1977 byl Karel Horálek členem Société linguistique de Paris, Societas Linguistica Europaea, Comité international pour les études sad-est européennes, J. Ondráčková členkou Phonetic Society of Japan a Antonín Vašek členem Societas Linguistica Europaea a Research Committee on Sociolinguistics.¹⁷⁵

Na přelomu sedmdesátých a osmdesátých let měl ÚJČ tato registrovaná členství v mezinárodních organizacích: Blanka Borovičková a Jana Ondráčková byly členkami International Society of Phonetic Sciences, Karel Horálek působil jako člen Comité international pour les études sad-est européennes, Societas Linguistica Europaea a Société linguistique de Paris, Slavomír Utěšený byl členem Atlasu Linguarum Europae, Antonín Vašek se aktivně podílel na činnosti Societas Linguistica Europaea a Research Committee on Sociolinguistics.¹⁷⁶

V listopadu 1978 se v Liblicích pod záštitou ÚJČ uskutečnilo česko-německé zasedání na téma Propozice a stanoviska mluvčího k jejímu obsahu.

V roce 1979 pak byly započaty práce na Atlasu Linguarum Europae řízeném v Nijmegenu v Holandsku. V důsledku toho navštívilo krátkodobě ÚJČ na pozvání ministerstva školství či FF UK několik vědců z tzv. „kapitalistických“ států. Z Holandska byl rovněž řízen projekt světové lingvistické bibliografie, konkrétně péčí Comité International Permanent des Linguistes s podporou UNESCO, na němž ÚJČ také participoval.¹⁷⁷

V roce 1979 pořádal ÚJČ zasedání lexikologicko-lexikografické komise při Mezinárodním komitétu slavistů.

V roce 1981 byly zahájeny práce na úkolu Národní jazyky v období budování rozvinuté socialistické společnosti. Tento úkol mezinárodní spolupráce, jehož se účastnila lingvistická pracoviště AV SSSR, NDR, PLR, BLR a MLR, byl koordinován z Československa. V květnu 1981 se za tímto účelem sešla v Liblicích konference, kde byl dohodnut program výzkumu a byly zde uzavřeny podíly jednotlivých pracovišť na připravované publikaci.¹⁷⁸

¹⁷⁵ Archiv AV ČR, Fond ÚJČ ČSAV, neuspořádáno.

¹⁷⁶ Archiv AV ČR, Fond ÚJČ ČSAV, neuspořádáno.

¹⁷⁷ Archiv AV ČR, Fond ÚJČ ČSAV, neuspořádáno.

¹⁷⁸ Archiv AV ČR, Fond ÚJČ ČSAV, neuspořádáno.

V rámci dohody mezi ČSAV a Finskou akademií věd byl v roce 1981 ÚJČ na 14denním studijním pobytu prof. P. Saukkonen z univerzity v Oulu.

V roce 1982 se začalo pracovat na všech třech oddílech úkolu Národní jazyky v období rozvinuté socialistické společnosti: jazyk a politika, jazyk a osobnost, jazyk a kultura.

Ve spolupráci s pedagogickou fakultou v Ostravě uspořádal ÚJČ československou onomastickou konferenci na téma Onomastika jako společenská věda.¹⁷⁹

Ve dnech 5. – 10. července 1982 se v Praze konal IX. mezinárodní kongres strojové lingvistiky COLING 82, jehož se zúčastnil také, prof. Yerick Wilka z Anglie, který přijel na pozvání ÚJČ. Pracovníci oddělení matematické lingvistiky a fonetiky ÚJČ na tomto kongresu přednesli dva referáty.¹⁸⁰

V roce 1983 byly v ÚJČ zahájeny úkoly Porovnávací studium syntaktické stavby slovanských jazyků, Obsahový a stylistický rozbor ruštiny a Lingvistika překladu.

V červnu 1985 se konalo v Brně zasedání mezinárodní komise pro SJA za účasti 23 zahraničních delegátů.

V letech 1986 – 1990 se ÚJČ podílel na přípravě Slovanského jazykového atlasu spoluorganizací zasedání mezinárodní skupiny, což probíhalo vždy dvakrát ročně. Český zástupce přitom pracoval ve fonetické sekci této skupiny, slovenský zástupce pak v sekci lexikální.¹⁸¹

V polovině osmdesátých let byl Jan Petr členem Atlasu Linguarum Europae, Zlata Kufnerová předsedkyní výboru pro překlad z málo rozšířených jazyků při Mezinárodní federaci překladatelů (FIT), Jiřina Hůrková a Růžena Buchtelová členkami International Society of Phonetic Sciences při Unesco, J. Hůrková, Vlasta Straková, Marie Těšitelová, Antonín Vašek členy Societas Linguistica Europaea, A. Vašek členem Research Comitee on Sociolinguistics of

¹⁷⁹ Archiv AV ČR, Fond ÚJČ ČSAV, neuspořádáno.

¹⁸⁰ Archiv AV ČR, Fond ÚJČ ČSAV, neuspořádáno.

¹⁸¹ Archiv AV ČR, Fond ÚJČ ČSAV, neuspořádáno.

the International Sociological Association, Rudolf Šrámek členem výboru International Comitee of Onomastic Sciences.¹⁸²

Při Mezinárodním komitétu slavistů pracují komise, mezi jejichž členy byli i zástupci ÚJČ: v Komisi pro dějiny slavistiky a v Komisi pro baltoslovanské styky zasedal Jan Petr, v Komisi lexikologicko-lexikografické působil Nikolaj Savický, předsedkyní Komise pro fonetiku a fonologii slovanských jazyků byla Jiřina Hůrková, členkou Komise pro staroslověnské slovníky byla Zoe Hauptová, v Komisi slovanských jazykových kontaktů zasedal Antonín Vašek, členy Komise pro slovanskou onomastiku byli Rudolf Šrámek, Miloslava Knappová, Libuše Olivová, v Komisi pro studium gramatické stavby slovanských jazyků a v Komisi sociolingvistické působil Jan Kořenský.¹⁸³

Ve druhé polovině osmdesátých let byla zahájena spolupráce na Slovanském onomastickém atlasu, část západoslovanská, a pokračovala spolupráce na projektu Národní jazyky v rozvinuté socialistické společnosti.

V roce 1988 zajišťoval úsek teorie jazyka ÚJČ konferenci věnovanou otázkám marxistické teorie a metodologie v lingvistice.¹⁸⁴

¹⁸² Archiv AV ČR, Fond ÚJČ ČSAV, neuspořádáno.

¹⁸³ Archiv AV ČR, Fond ÚJČ ČSAV, neuspořádáno.

¹⁸⁴ Archiv AV ČR, Fond ÚJČ ČSAV, Neuspořádáno.

ZÁVĚR

„U malého národa, pro který je jazyk poslední jistotou v době existenčního ohrožení a naopak zas rozvoj jazyka významným příznakem národního a společenského vzestupu, vystupuje pak tato okolnost do popředí nejen z důvodů vědeckých ale i společenských.“¹⁸⁵

Ústav pro jazyk český, který je již téměř 100 let ústředním bohemistickým pracovištěm v českých zemích, prošel v průběhu století řadou proměn, ať už organizačních či z hlediska činnosti této instituce.

V roce 1911 vznikla nejprve Kancelář Slovníku jazyka českého, kde byly soustředěny víceméně jen práce lexikografické. Rok 1946 je rokem ustavení Ústavu pro jazyk český, zatím ještě pod hlavičkou České akademie věd a umění, jenž byl o šest let později přebudován, rozšířen a začleněn do nově založené Československé akademie věd. V této době je již ÚJČ reprezentantem široké škály jazykovědné badatelské činnosti a zahrnuje v sobě též činnost jazykově výchovnou a vzdělávací. V roce 1953 přibyla mezi odděleními Ústavu fonetická laboratoř a moravská pobočka dialektologického oddělení, roku 1966 vznikl při ÚJČ útvar vědeckých informací se složkou bibliografickou a knihovnou, roku 1967 se k ÚJČ připojilo též oddělení jazykové kultury a stylistiky a mechanografická laboratoř a k počátku roku 1969 bylo do Ústavu začleněno onomastické oddělení.

Pokud jde o vědeckovýzkumnou činnost ÚJČ ČSAV, byla na velmi vysoké úrovni v rámci všech svých úseků. K nejdůležitějším počínům patří v oblasti dialektologie vypracování pětidílného Českého jazykového atlasu, v lexikografii všechny zásadní české výkladové slovníky (PSJČ, SSJČ, SSČ), na úseku historické lexikografie zpracovávání Staročeského slovníku, v oblasti fonetiky a fonologie vydání publikací o české výslovnosti či natočení filmových záznamů např. pohybů hlasivek, v gramatickém oddělení vypracování třídílné akademické Mluvnice češtiny, v rámci slovtvorných výzkumů publikace dvou dílů Tvoření slov, v oblasti matematické lingvistiky zpracování frekvenčních a

¹⁸⁵ Machač, J.: Vznik a vývoj prvního českého jazykovědného pracoviště. In: Naše řeč 4/54, Praha 1971, str. 191.

retrográdních slovníků a na úseku onomastiky výzkum pomístních jmen v Čechách.

Velmi významnou byla i spolupráce ÚJČ s řadou jiných institucí; nejčastěji šlo o jazykové úpravy společensky závažných textů, nejrůznější přednášky, konzultace, redakce, oponentury. Popularizaci češtiny pak přispívaly pravidelné rozhlasové a televizní pořady chystané Ústavem či novinové a časopisecké populárně naučné články v novinách a časopisech, dále pak vydávání vlastních časopisů.

Mezinárodní spolupráce Ústavu pro jazyk český byla velmi bohatá a řada jeho pracovníků participovala na mezinárodních lingvistických projektech i byla členy prestižních zahraničních jazykovědných institucí.

Vše, co je v této práci o ÚJČ, byť velmi stručně, zahrnuto, svědčí o tom, že Ústav pro jazyk český ve své historii vždy, často i navzdory ne zcela příhodným podmínkám, plnil důstojně svou úlohu nejdůležitějšího českého jazykovědného pracoviště, a že všestrannému lingvistickému výzkumu i péči o český jazyk věnoval takovou pozornost, již si tento reprezentativní prvek národa zaslouhuje.

ABSTRACT

History of the Institute of the Czech Language CAS

Institute of the Czech Language was established in the year 1946 and in its work continued and was extended the research traditions and mission of its predecessor: Office of the Czech-Language Dictionary. In the year 1953 the Institute was incorporated in the new Czechoslovak Academy of Sciences.

Despite having been subjected to ideological pressure until the fall of the totalitarian regime in 1989, the most significant Czech linguistic position was nevertheless able to reach and keep in the high-quality scientific work.

Institute of the Czech Language of the Czechoslovak Academy of Sciences did an all-round research on the Czech Language not only in its representative form but also in its local and social dialects and historical development. Its educational activities were important, too.

For the history of this Institute have not been worked up yet, the aim of this work is to make a survey of the organization and activities of the Institute of Czech Language of the CAS.

LITERATURA A PRAMENY

Prameny:

Archiv AV ČR, Fond Prezidia ČSAV.

Archiv AV ČR, Fond ÚJČ ČAVU, 1905 – 1952.

Archiv AV ČR, Fond ÚJČ ČSAV, 1952 – 1992, NEUSPOŘÁDÁNO.

Archiv AV ČR, Organizační členění ÚJČ ČSAV, 1952 – 1990.

Archiv bezpečnostních složek, Fond operativních a kontrarozvědných svazků, 1948 – 1990.

Literatura:

25 let Ústavu pro jazyk český. Praha 1971.

Červená, Vlasta: O lexikálním archivu Ústavu pro jazyk český ČSAV. In: Naše řeč 1/64, 1981, str. 14 – 22.

Česká akademie věd a umění 1881 – 1991. Praha, Historický ústav AV ČR 1993.

Československá akademie věd - Slovenská akadémia vied 1952 – 1966. Praha, Academia 1967.

Čmejrková, Světlá: 90. výročí založení Ústavu pro jazyk český AV ČR. In: Akademický bulletin, 2001, str. 24 – 25.

Daneš, František – Dokulil, Miloš: Čtvrt století Ústavu pro jazyk český. In: Naše řeč 4/54, 1971, str. 201 – 212.

Ertl, V.: Ústav pro jazyk československý. In: Naše řeč 6, Praha 1922, s. 97 – 112.

Filipec, Josef: Akademický Příruční slovník jazyka českého dokončen. In: Slovo a slovesnost 19, 1958, str. 211 – 224.

Filipec, Josef: Z prehistorie a historie Ústavu pro jazyk český ČSAV. In: Naše řeč 5/64, 1981, str. 225 – 232.

Havránek, Bohuslav: Dvojí jubileum Ústavu pro jazyk český – pětadvacetileté a šedesátileté. In: Věstník ČSAV 80, 1971, str. 311 – 324.

Havránek, Bohuslav: Vybudování nové československé akademie věd a Ústav pro jazyk český. In: Naše řeč 36, 1953, str. 19 – 27.

- Helcl, Miloš:** Nový slovník spisovné češtiny. In: Naše řeč 41, 1958, str. 45 – 48.
- Helcl, Miloš:** O novém slovníku spisovné češtiny. In: Slovo a slovesnost 15, 1954, str. 161 – 165.
- Helcl, Miloš:** Příprava nového slovníku současného spisovného jazyka. In: Naše řeč 36, 1953, str. 309 – 311.
- Hodura, Kvido:** Lístkové výpisky k českému slovníku. In: Naše řeč 1/19, 1935, str. 1 – 6.
- Hodura, Kvido:** Z dějin akademického slovníku jazyka českého. In: Naše řeč 42, 1959, str. 6 – 14.
- Kapitoly z dějin české jazykovědné bohemistiky.** Praha, Academia 2007.
- Koukal, M.:** 25 let Ústavu pro jazyk český ČSAV. Svět v obrazech č. 31, 1971, str. 14 – 15.
- Kuchař, Jaroslav:** Péče o jazykovou kulturu v Ústavu pro jazyk český. In: Naše řeč 4/54, 1971, str. 213 – 220.
- Machač, Jaroslav:** Vznik a vývoj prvního českého jazykovědného pracoviště. In: Naše řeč 4/54, 1971, str. 190 – 200.
- Organizační řád ÚJČ 2001.**
- Petr, Jan:** 2 odpovědi na anketu BČSAV o úspěších v oboru. In: BČSAV č. 1 – 2, 1986.
- Petr, Jan:** 70 let trvání akademického bohemistického pracoviště. In: Zprávy ČSAV č. 5 – 6, 1981, str. 9 – 16.
- Petr, Jan:** Na okraj výročí Ústavu pro jazyk český ČSAV. In: Naše řeč 1/64, 1981, str. 1 – 14.
- Poldauf, Ivan:** K dokončení Slovníku spisovného jazyka českého (1960 – 1971). In: Slovo a slovesnost 32, 1971, str. 258 – 267.
- Poldauf, Ivan:** Slovník spisovného jazyka českého. In: Slovo a slovesnost 20, 1959, str. 210 – 216.
- Roudný, Miroslav:** K výročí akademického bohemistického pracoviště. In: Slovo a slovesnost 42, 1981, str. 252 – 253.
- Rubín, Antonín:** K dvěma výročí Ústavu pro jazyk český ČSAV. In: Naše řeč 64, 1981, str. 192 – 194.

Skulina, Josef: Činnost pobočky Ústavu pro jazyk český ČSAV. In: Brno v minulosti a dnes II. Brno 1960, str. 291 – 292.

Sto let české akademie věd a umění. Praha, Academia 1991.

Šmilauer, Vladimír: Příruční slovník jazyka českého. In: Věstník ČSAV 67, 1958, str. 565 – 570.

Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky (interní brožura ÚJČ) 1996.

Vajdlová, M.: 90 let existence Ústavu pro jazyk český AV ČR a konference Setkání s češtinou. In: Český jazyk a literatura č. 5 – 6, 52/2001 – 2002, str. 145 – 147.

Věda v Československu v letech 1945 – 1953. Praha, Ústav dějin – Archiv AV ČR 1999.

Věda v Československu v letech 1953 – 1963. Praha, Výzkumné centrum pro dějiny vědy 2000.

Věda v Československu v období normalizace (1970 – 1975). Praha, Výzkumné centrum pro dějiny vědy 2002.

Věda v českých zemích za druhé světové války. Praha, Archiv Akademie věd ČR 1998.

SEZNAM PŘÍLOH

1. Soupis kartónové části fondu ÚJČ ČSAV v AV ČR.
2. První strana návrhu prof. Františka Pastrnka z roku 1905 na zahájení slovníkářských prací.
3. Výňatek z původní koncepce Příručního slovníku jazyka českého.
4. Schválení vzniku ÚJČ ČAVU správní komisí ČAVU, 16.12.1946.
5. Ukázka z původní excerpce pro Příruční slovník jazyka českého.
6. Přehled o příjmech a výdajích ÚJČ za rok 1948.
7. Úvodní strana koncepce výzkumného úkolu Výzkum a zpracování slovní zásoby spisovného českého jazyka. 1961.
8. Kádrový posudek na Jana Petra, kandidáta na ředitele ÚJČ.
9. Sdělení předsedy ČSAV řediteli ÚJČ Janu Petrovi o nutnosti zavést příslušná opatření k řešení problematiky alkoholismu a jiných toxikománií na pracovištích ČSAV.
10. Návrh na jmenování ředitele ÚJČ ČSAV ze dne 16. 5. 1990.

Příloha č. 1

1	Podací deník	15.6.1971 – 14.9.1973	1
2	Rozdělovník – Ústavní rada		
3	Podací deník	14.9.1973 – 10.2.1976	
	2 posudky na kandidátskou práci Š. Liptáka „ <i>Slovní zásoba zemplínských a užských nářečí</i> “	1974, 1975	
	Oběžník č. 16	28.11.1975	
	Oznámení o Zavedení evidence externích spolupracovníků	1974	
	Žádost prof. Karla Horálka o devisový příslib pro Rakousko a Jugoslávii	1974	
4	Projev předsedy ČSAV akademika J. Kožešníka „ <i>Výsledky politické konsolidace ČSAV v letech 1968 – 1971</i> a <i>úkoly ČSAV po XIV. sjezdu KSČ</i> “	1974	
5	Pokyny generálního sekretáře ČSAV (zásady pro organizaci a činnost provozních porad na pracovištích ČSAV, vzorový pracovní řád pracovišť ČSAV – doplněk, využívání pracovní doby, předkládání návrhů na zřizování nových terénních pracovišť ČSAV, posouzení zkušeností s provozními poradami na pracovištích ČSAV, tématické úkoly ČSAV, volná výpočetní kapacita na počítači Tesla 200 v Ústavu fyziky pevných látek ČSAV, doplňky k metodickým pokynům pro zpracování a vedení pasportů pracovišť ČSAV)	1974	
	Korespondence ÚJČ ČSAV s generálním sekretářem ČSAV	1974	
6	Zpráva o předběžném zpracování archivu ÚJČ za léta 1911 – 1952	1974	
7	Příprava oslavy 25. výročí ÚJČ	1972	
8	Osobní agenda ředitele ÚJČ	1974	
9	Obecné záležitosti vedení pracoviště	1974 - 1975	
10	Ústavní oběžníky	1974	
11	Oběžníky pro vedoucí oddělení č. 1 – 14	1975	
12	Ústavní rada - zápisy	1974 - 1975	
13	Zástupce ředitele, vědecký tajemník, vedoucí oddělení, sekretariát	1974	
14	Vědecký tajemník	1975	
15	Racionalizace a mechanizace v ÚJČ	1974	
16	Různé (blahopřání, pozvánky, kondolence, potvrzení atd.)	1974 - 1975	
17	Péče o sociální a kulturní potřeby zaměstnanců	1972 - 1975	2
	Styk vedení pracoviště s organizacemi ÚJČ, ROH, příprava významných politických akcí	1973 - 1974	
	Rozvoj iniciativy pracujících, závazky, brigády	1975	
	Pracovní podmínky, sociální záležitosti, kulturní činnost, rekreace, sport	1972 - 1975	
18	Korespondence s FF UK a se Slovenským pedagogickým	1971, 1973, 1974	

	nakladatelstvím		
19	Vyžádání podkladů osob určených pro státní tajemství	1975	
	Zpráva o revizi prevence požární ochrany	1975	
20	Zpráva o činnosti ÚJČ	1948, 1950 – 1957, 1959, 1961 - 1965	
	Zpráva o nejdůležitějších výsledcích činnosti ÚJČ	1966 - 1970	
21	Vědecké výsledky	1952 - 1964	
	Výsledky pracovišť ČSAV v oboru jazykovědy	1952 - 1964	
	Souhrnná zpráva hlavního pracoviště o plnění hlavního úkolu	1971 - 1975	
	Závěrečná zpráva o hlavním úkolu státního plánu	1966 - 1970	
22	Směrnice ČSAV pro sestavení výzkumných prací na rok 1974	1973	
23	Plán na rok 1974 (státní, ústavní)	1973	
24	Podklady pro plán 1974 (anotace, výroční zprávy z jednotlivých oddělení, zprávy externích řešitelů)	1973	
25	Hlášení o plnění plánu vědecké práce	1961	3
26	Zpráva o plnění plánu 1961	1961	
27	Zpráva o plnění plánu 1962	1962	
28	Zpráva o plnění plánu 1963	1963	
29	Zpráva o plnění plánu 1964	1964	
30	Hodnocení plnění plánu 1965	1965	
31	Výroční hodnocení činnosti 1966	1966	
32	Zpráva o plnění plánu 1967	1967	
33	Korespondence ÚJČ	1970 - 1972	4
34	Korespondence ÚJČ	1971 - 1975	
35	Pokyn generálního sekretáře ČSAV člena korespondenta K. Frimla: Studium vybraných odborných předmětů podle usnesení vlády ČSR č. 287/72 – otevření nových tříd a přijímání do studia ve školním roce 1974/1975	1974	
36	Akademija nauk SSSR, Institut ruskogo jazyka – Mezinárodní simpozium: Problemy slavjanskich etimologičeskich issledovanij v svjazi s obšej problematikoju sovremennoj etimologii	24. – 31.1.1967	
	Přehled významných pracovišť shodného nebo obdobného vědeckého zaměření v zahraničí	1971	
	Spolupráce s PAN v oblasti jazykovědy	1971 - 1975	
	Oběžník č. 6	1975	
	Smlouvy, dohody a spolupráce s Bulharskem, Maďarskem, Jugoslávií, NDR, Rumunskem, Polskem na úrovni Akademií věd	1971 - 1975	
	Zápis ze zasedání Ústavní rady ÚJČ ČSAV	6.3.1975	
	Různé (tisk, rozhlas, televize, oznámení, povrzení atd.)	1971 - 1975	
	Knihovna	1974 - 1975	
37	Zpráva organizačního výboru VI. Mezinárodního kongresu fonetických věd v Praze	7. – 13.9.1967	5
	Předběžná rozvaha o ustavení a práci víceoborového týmu	1967	

	pro rozpracování národnostní otázky při FÚ ČSAV		
	Rehabilitace	1968	
	Text informace o ÚJČ pro nové vydání informační příručky o ČSAV	1969	
	Odborný posudek o jazykovém rozdílu mezi výrazy „fašistické podzemní hnutí“ a „fašistická organizace“	1969	
	Administrativní agenda a korespondence ÚJČ	1970	
38	Příprava dvacetiletého výhledového badatelského plánu ÚJČ ČSAV	1970	
39	Uzavření státního plánu badatelského výzkumu na léta 1966 - 1970	1966 - 1970	
40	Výhledový plán	1961 - 1965	
41	Plán práce a rozvoje ÚJČ ve třetí pětiletce + výhledový plán pro čtvrtou pětiletku	1965 - 1970	
42	Plán výzkumných úkolů	1961 - 1963	
43	Ediční plán	1964 - 1970	
44	Publikace ÚJČ	1968 - 1969	
45	Oponentské posudky	1970	
46	Prověrka ÚJČ	1962	
47	Ústav jazyků a literatury	1963 - 1964	6
48	Roční plán	1966	
49	Celoroční plány	1970	
50	Podklady pro plán	1971	
51	Celková zpráva o zahraničních stycích	1962 – 1969	
52	Zahraniční styky	1965 – 1971	
53	Hodnocení celkových zpráv o zahraničních stycích	1965, 1966	
54	Soupis zahraničních cest pracovníků ÚJČ ČSAV	1965 – 1970	
	Zhodnocení zahraničních styků ÚJČ ČSAV	1966 – 1970	
	Průběh a výsledky vědeckých styků ÚJČ ČSAV	1966 – 1970	
55	Tématická spolupráce s MAV, NAV, BAV, PAV, AV SSSR	1963	7
56	Vědecká spolupráce	1964	
57	Tématická spolupráce s akademiiemi zemí socialistického tábora	1964	
58	Tématická spolupráce s vědeckými organizacemi socialistických zemí	1966 – 1967	
59	Pracovní programy vědeckých pracovníků v průběhu zahraničních cest	1969	
60	Vědecká spolupráce s akademiiemi zemí socialistického tábora	1967	
61	Pracovní programy vědeckých pracovníků v průběhu zahraničních cest	1970	
62	Zahraniční styky – tématická spolupráce	1966 – 1967	
63	Plán zahraničních styků	1967	
64	Tématická spolupráce	1968	8
65	Témata spolupráce s akademiiemi zemí socialistického tábora + protokoly	1968 – 1970	
66	Témata spolupráce s akademiiemi zemí socialistického tábora	1970	

	+ protokoly		
67	Tématická spolupráce s vědeckými institucemi socialistických zemí	1970	
68	Návrhy na vyslání jednotlivých pracovníků do Jugoslávie	1970	
	Porady se zahraniční účastí	1970	
69	Tématická spolupráce	1971	
70	Cestovní zprávy	1962	9
71	Cestovní zprávy	1963	
72	Cestovní zprávy	1964	
73	Cestovní zprávy	1965	
74	Zprávy o jednotlivých zahraničních cestách	1967 – 1968	10
75	Návrh plánu vědecké práce a jejího zajištění	1962	11
	Přehled nejdůležitějších vědeckovýzkumných úkolů, rozdělení kapacity ÚJČ na tyto úkoly a na práce s nimi související, rozdělení finančních nákladů	1962	
	Návrh plánu vědecké práce (v rámci plánu práce na třetí pětiletku), návrh na přijetí nových zaměstnanců, návrh na přijetí aspirantů a elévů	1962	
	Plán vědecké práce na úseku jazykovědy	1962	
	Zpráva o stavu a rozvoji bohemistiky	1962	
	Rozbor dnešního stavu a perspektiv slovakistiky (slovenské jazykovědy) do roku 1980	1962	
	Přehled vědeckých úkolů bohemistických pracovišť ČSAV a vysokých škol v ČSSR	1962	
76	Návrhové listy samostatného hlavního úkolu č. 3006 – Výzkum aktuálních problémů českého a slovenského jazyka		
77	Plán vědecké práce	1961	
78	Návrhy plánu vědecké práce	1963	
79	Ústavní plán výzkumu	1963	
80	Ústavní plán výzkumu	1964	
81	Návrhové listy samostatného hlavního úkolu 3006 + pedagogické instituty		
82	Návrhy oddělení pro plán	1964	
83	Plán ÚJČ	1965	
84	Návrhy plánu z oddělení ÚJČ	1965	
85	Materiál ke koordinaci samostatného hlavního úkolu 3006 (prof. Vachek)	1965	
86	Státní plán výzkumu (roční prováděcí plán)	1966	12
87	Návrhy oddělení na plán	1966	
88	Prováděcí roční plán ÚJČ (seznam návrhových listů, komentář k plánu ÚJČ, 14 návrhových listů)	1966	
89	Ústavní plán ÚJČ (návrhové listy, komentář k vědeckovýzkumnému plánu ÚJČ, plán vědeckého výzkumu, návrh plánu činnosti, sestavení prováděcího plánu výzkumu, návrhy Českého jazykového atlasu, návrhy Slovanského jazykového atlasu)	1967	
90	Státní plán (sopsis úkolů prováděcího plánu badatelského	1967	

	výzkumu v oblasti společenských věd, zpráva hlavního pracoviště, výroční zpráva, návrhové listy)		
91	Ústavní plán ÚJČ (návrhové listy pro jednotlivá oddělení, přebývající návrhové listy)	1967	
92	Státní plán (plán výzkumných prací, zpřesnění plánu výzkumných prací ÚJČ CSAV)	1968	
93	Plán výzkumných prací na úkolech státního plánu	1969	
94	Státní plán (plán výzkumných prací, zpřesnění plánu výzkumných prací ÚJČ CSAV)	1970	
95	Plán výzkumných prací na úkolech státního plánu	1970	
96	Podklady pro upřesnění plánu (tabulky hodin, bibliografie, zahraniční styky atd.)	1974	13
97	Kontrola plnění plánu	1974	
98	Oponentní řízení	1974	
99	Oponentury hlavního úkolu (VIII-7-6) „Český jazyk jako nositel české národní kultury v socialistické společnosti a v historickém vývoji“	1974	
100	Podklady pro průběžnou oponenturu hlavního úkolu VIII-7-6 „Český jazyk jako nositel české národní kultury v socialistické společnosti a v historickém vývoji“ a VIII-7-9 „Rozbor teoretických koncepcí v jazykovědě na rok 1975“	1974	
101	Korespondence týkající se hlavního úkolu VIII-7-6 „Český jazyk jako nositel české národní kultury v socialistické společnosti a v historickém vývoji“	1974	
102	Výzkumná zpráva fonetické laboratoře ÚJČ (Romportl, Borovičková, Novotná-Hůrková: Výzkum některých parametrů struktury mluvené řeči v češtině)	1974	
103	Ústavní plán	1968	14
104	Výroční zprávy oddělení	1969	
105	Výroční zpráva	1969	
106	Příloha k výroční zprávě ÚJČ CSAV	1969	
107	Výroční zpráva	1970	
108	Pětiletý státní plán (výzkum vztahu češtiny a slovenštiny)	1966 – 1970	
109	Výroční zprávy oddělení	1970	
110	Výroční zpráva ÚJČ, Anotace, Směrnice pro sestavení výroční zprávy	1970	
111	Zprávy o jednotlivých cestách a plánovaných pobytech v zahraničí	1969, 1970	15
112	Zpráva o účasti na zasedání presidia Mezinárodního komitétu slavistů ve Varšavě	20.–24.4.1970	
113	Zprávy o zahraničních cestách	1972	
114	Zprávy o pobytech zahraničních hostů v ČSSR	1969, 1970	
115	Rukopis bibliografického přehledu bohemistických prací	1966	16
	Rukopis článku <i>Vachek, Josef: Několik poznámek o významu slabičné funkce pro fonologickou analýzu</i>		
	Rukopis článku <i>Jančák, Pavel: K současnému výzkumu</i>		

	<i>daruvarské češtiny</i>		
	Rukopis článku <i>Ondráčková, Jana: To the velopharyngeal passage in view of nasality</i>		
116	Rukopis článku <i>Vachek, Josef: The non-static aspect of the synchronically studied phonological system</i>		
	Rukopis článku <i>Utěšený, Slavomír: K českým místním jménům typu Dobrý</i>		
	Rukopis článku <i>Utěšený, Slavomír: Cena místních jmen pro datování regionálních jazykových změn</i>		
	<i>Vyučování mateřskému jazyku na našich školách (vypracovala komise při ÚJČ)</i>		
	Rukopis článku <i>Doležel, Lubomír: The Typology of the Narrator Point of View in Fiction</i>		
	Rukopis článku <i>Daneš, František: Order of Elements and Sentence Intonation</i>		
	Rukopis článku <i>Ondráčková, Jana: Monosyllables in the rhythmical scheme of the utterance (On the anacrusis in Czech)</i>		
	Rukopis článku <i>Tyl, Zdeněk: Czech studies Language</i>		
	Rukopis článku <i>Vachek, Josef: Guxman, M. M. – Jarceva, V. N.: Osnovnye napravlenija strukturalizma. Moskva, izd. Nauka, 1966. Pp 360.</i>		
	Rukopis článku <i>Utěšený, Slavomír: O německých přejetích místních jmen typu Hejčín-Hatschein na střední Moravě</i>		
	Rukopis článku <i>Vachek, Josef: Notes on one aspect of the internal structuration of the phonological system</i>		
117	Posudky rukopisů	1964	
118	Korespondence oddělení A	1964, 1965	
119	Posudky a plány oddělení A	1965	
120	Jmenování	1966	
121	Projednání výsledků 13.sjezdu KSČ, výzkumy, posudky	1966	
122	Spolupráce a uzavírání smluv s jinými pracovišti	1966	
123	Zápisy ze schůzí	1965	
124	Spolupráce s jinými pracovišti při plnění plánovaných úkolů; ústřední komise lidové kontroly	1964, 1965	
125	Koncepce společenskovedních pracovišť ČSAV	1965	
126	Spolupráce s vysokými školami, korespondence,	1963	
	Zpráva o přípravách Pravopisné komise k řešení racionalizace českého pravopisu	1963	
	Revize knihovních fondů ÚJČ	1963	
	Účast ČSAV na Světové výstavě v Montrealu	1967	
	Podklad pro zprávu o výsledcích pracovišť ČSAV v lingvistice	1952 – 1964	
	Závěry k diskusi o pravopisu české chemické nomenklatury a terminologie		
	Návrh koncepce výzkumného úkolu <i>Výzkum a zpracování slovní zásoby spisovného českého jazyka</i>		

	Doporučení vydání hornického slovníku		
	Plán vědeckovýzkumných prací do roku 1975		
	Státní plán stěžejních vědeckovýzkumných prací	1959 – 1960	
	Plán vědeckého úkolu	1959	
	Výkazy o počtu zaměstnanců podle výše mzdy, vedlejší příjmy pracovníků ÚJČ		
127	Podklady pro výroční zprávu	1972	17
128	Zprávy o plnění plánu	1972	
129	Návrhy na zpřesnění plánu	1972	
130	Podklady pro zpřesnění státního plánu	1972	
131	Zpřesnění ústavních úkolů + tabulky hodin	1972	
132	Hospodářské podklady, pokyny pro sestavení plánu, výroční zprávy	1971 - 1972	
133	Oběžníky, korespondence	1972	
134	Oponentury	1972	
135	Zápisy ze zasedání ústavní rady	1971	18
136	Obecné záležitosti vedení pracoviště (ředitele)	1971	
137	Vědecký tajemník, vedoucí oddělení, složení ústavní rady, složení komisi, sekretariát, jednotlivá pracoviště	1971	
138	Osobní agenda ředitele	1971	
139	Běžný styk s presidiem ČSAV	1971	
	Běžný styk Ústřední hlavní správou pracovišť ČSAV		
	Běžný styk s vědeckým kolegiem ČSAV		
	Běžný styk s jinými pracovišti a institucemi (VŠ)		
	Běžný styk s odděleními ÚJČ (i v Brně)		
140	Součinnost se společenskými organizacemi, péče o sociální a kulturní potřeby zaměstnanců, brigády	1971	
141	Dislokace v ústavu, výstavba v Jilské ulici	1971	
142	Bibliografie, dokumentace, knihovna, archivy	1971	
143	Mechanizace a automatizace (obecné záležitosti)	1971	
144	Různé (blahopřání, kondolence)	1971	
145	Korespondence s pražským dopravním střediskem P.I.	1971	
146	Oběžník č. 5 (1.3.1985 – 27.6.1988)		19
147	Celoroční plány	1971	
148	Zprávy o plnění zahraničních styků + podklady	1971	
149	Přijímání na základě reciprocity	1971	
150	Zprávy o pobytech zahraničních hostů u nás	1971	
151	Průvodní dopisy	1971	
152	Zprávy o jednotlivých cestách (vysílání)	1971	
153	Návrhové listy (vysílání)	1971	
154	Návrhové listy (zvaní)	1971	
155	Členství v zahraničních společnostech	1971	
156	Korespondence (zahraničí)	1971	
157	Pracovní programy	1971	
158	Mezinárodní komitét slavistů v Paříži	1971	
159	Materiály pro přípravu nové vědecké mluvnice spisovné češtiny. Praha 1976 (svázáno) – pod vedením univ. prof. dr.		20

	Karla Horálka, ředitele ÚJČ, a za spolupráce doc. dr. Pavla Nováka		
160	Rukopisné materiály k akademické mluvnici češtiny z doby do prosince 1982 – Dokulil: Úvodní kapitola, Úvod k formálnímu tvarosloví, Základní pojmy morfologie a morfemiky Hrušková: Úvod ke skloňování substantiv, Apelativa Knappová – Sedláček: Propria Petr: Adjektiva Svozilová: Zájmena Hrušková: Úvod k časování sloves, struktura slovesných tvarů, systém slovesných tvarů Hausenblas: Číslovky Veselková: Třídění sloves (1. – 5. třída, „nepravidelná slovesa“) Kroupová: Slovesa I. a II. třídy (pozn. Použitelné nejvýš po stránce materiálové, ale i to jen zčásti.)		
161	Formální tvarosloví (kopie)	1982	21
162	Formální tvarosloví (kopie)	1984	
163	Připomínky recenzentů	1982	
164	Slovesa (od J. Veselkové)		
165	Čistopis rejstříku		
166	Bibliografie		
167	Plán vědeckých úkolů, zahraniční styky	1954 - 1964	22
168	Teze kandidátské disertační práce L. Bachmanna: Nářečí na Vysokomýtsku		
	Teze disertační práce M. Dokulila: Teorie odvozování slov		
	Univ. prof. Milan Pišut: Posudek kandidátské disertační práce na téma „Josef Dobrovský a české předbřeznové příslovnictví“ od Miroslava Heřmana		
	Teze kandidátské disertační práce Pavla Jančáka: Zvuková stránka českého pozdravu		
	Teze kandidátské disertační práce Jiřího Lípy: Vztahy cikánštiny k nářečím češtiny a slovenštiny		
169	Záznamy jednání o pravopise a návrhy	1970	23
170	Poznámky a připomínky k chystaným Pravidlům českého pravopisu	1965 – 1966	
171	Sociologický průzkum pravopisu	1968 – 1969	
172	Mechanografické zpracování pravidel		
173	Slovenská pravidla pravopisu, slovenská pravopisná komise		24
	Bibliografické záznamy, diskuse o českém, slovenském a ruském pravopise		
	Pravopis z hlediska školy		
	Nakladatelské smlouvy		
	Pravopisná komise – složení, zprávy o činnosti		
	Dotisky akademických Pravidel	1966, 1969, 1974, 1977, 1984	

	Složení reorganizované pravopisné komise	1981	
	Pravidla českého pravopisu, 6. vydání	1973	
174	Rukopis Mluvnicka češtiny, 2. díl, Tvarosloví, Academia 1985 (Funkční tvarosloví)		25
175	Směrnice pro vypracování rukopisu slovníku spisovného jazyka českého	1957	26
176	Plnění plánu	1973	27
177	Podklady pro výroční zprávu z ÚJČ	1973	
178	Návrhy na zpřesnění státního a ústavního plánu	1973	
179	Podklady ke zpřesnění státních a ústavních úkolů + tabulka hodin	1973	
180	Fonetika	1973	
181	Běžná korespondence o zpřesnění a plnění plánu s presidiem ČSAV, s jednotlivými pracovišti	1973	
	Zápisy o návštěvě prof. Pauloviče	1973	
	Oponentury (včetně korespondence)	1973	
182	Rukopis SSSJČ (<i>TLUSTÝ – UPEVNŮVATI</i>)		28
183	Excerptce B. Němcové Babičky z 1860		29
	Excerptce V. M. Krameriova Přitele lidu z let 1806 - 1807	1815	
184	Excerptce V. M. Krameriova Přitele lidu z let 1806 - 1807	1819, 1843, 1855	30
185	4× sborník Opus musicum	1978	31
186	Andrejev, M. A.: Esej o kultuře byzantského dvora ve 13. století. Praha 1927.		
187	Havránek, B.: Genera verbi v slovanských jazycích II. Praha 1937.		
188	Jireček, J.: O českém prvotním překladu sv. evangelií a o obměnách jeho až do konce XV. století. Praha 1859.		
189	Weitenberg, W. R.: Mittheilungen über die Pest zu Prag in den Jahren 1713 – 1714 (Ein Beitrag zur medicinischen Geschichte Böhmens). Praha 1852.		
190	Zlatník, A.: Études Écologiques et sociologiques sur le sesleria coerulea et le seslerion calcariae en tchécoslovaquie. Praha 1928.		
191	Sillinger, P.: Bílé Karpaty. Nástin geobotanických poměrů se zvláštním zřetelem ke společenstvům rostlinným. Praha 1929.		
192	Fiala, V.: Slaný v letech 1618 – 1632 (České město za třicetileté války). Praha 1925.		
193	Rukopis SSSJČ (<i>ZAVEDENÝ – ZLYSALÝ</i>)		
194	Rukopis SSSJČ (<i>VOCIFERACE – VÝKYVNÝ</i>)		32
195	Gebauer, J.: Staročeské sklonění substantiv kmene – A. Praha 1888.		33
196	Gebauer, J.: Staročeské sklonění substantiv kmene – I. Praha 1891.		
197	Emler, J.: Die Kanzlei der böhmischen Könige Přemysl Ottokars II. und Wenzels II. und die aus derselben hervorgegangenen formelbücher. Praha 1878.		

198	Rezek, A.: Nové příspěvky k volbě české r. 1526 a k počátkům Ferdinandovy vlády v zemích korunních. Praha 1882.		
199	Emler, J.: Ein Bernaregister des Pilsner Kreises vom Jahre 1379. Praha 1876.		
200	Jireček, J.: O českém prvotním překladu sv. evangelií a obměnách jeho až do XV. století. Praha 1859.		
201	Vocel, J. E.: O staročeském dědickém právu. Praha 1861.		
202	Kulík, J. P.: Die Jahresformen der christlichen Zeitrechnung. Praha 1861.		
203	Gebauer, J.: Staročeské sklonění substantiv kmene – O. Praha 1886.		
204	Rozbor staročeské literatury, čítaný we schůzkách Královske české společnosti nauk, sekci filologické, r. 1843 – 1844. Praha 1845.		
205	Goll, J.: Der Vertrag von Alt-Ranstaedt. Oesterreich und Schweden 1706 – 1707. Ein Beitrag zur Geschichte der österreichischen Politik während des nordischen Krieges. Praha 1879.		
206	Klimesch, J. M.: Urkunden und Regesten Geschichte des gutes Poreschin im 14. und 15. Jahrhunderte. Praha 1889.		
207	Šafařík, P. J.: Über die Ursprung und die Heimath der Glagolitismus. Praha 1858.		
208	Šafařík, P. J.- Höfler, K. A. K.:Glagolitische Fragmente. Praha 1857.		
209	Mourek, V. E.: Tandariuš a Floribella. Skládání staročeském s německým Pleierovým. Praha 1887.		
210	Hanka, V.: Čtenie Nikodemovo: co se dalo při umučení Páně. Pověst krásná o dřevu kříže svatého. Knížky, kterak Tiberius poslal pro Ježíše Voluziána. Praha 1860.		
211	Čelakovský, F. L.: O domácích a cizích registrech, zvláště o registrech české a jiných rakouských dvorských kanceláří. Praha 1890. (2×).		
212	Excerptce V. M. Krameriova Přítele lidu	1838, 1858	34
213	Slovník ke spisům J. K. Šlejhara	1830, 1858	35
214	Excerptce B. Němcové Babičky	1857	
215	Excerptce V. M. Krameriova Přítele lidu	1861, 1876	36
216	Excerptce Šimáček, M.: Ze zápisků phil. stud. Fil. Kořínka. Pohledy do rodin I. (excerpovala Karla Forštová, Král. Vinohrady, Chodská 26) – 6 633 lístků	1908	
217	Excerptce V. M. Krameriova Přítele lidu z roku 1806/1807		37
	Excerptce Thám, K.: Kniha pro chudé	1813	
	Excerptce Neděle, F.: Vyučování v náboženství	1813	
218	Slovník Němcová, B.: Babička		
219	Slovník Nerudových fejetonů do roku 1877		
220	Rukopis SSSJČ (PULINA – REÁL; VODÍTKO – VŮZ)		38
221	Excerptce dramata Julia Zeyera (1878)		39

222	Směrnice pro vypracování rukopisu SSJČ, Praha 1957		
223	Excerpce V. M. Krameriova Přítel lidu		
224	Excerpce Zlaté Prahy	1855, 1864	40
225	Excerpce V. M. Krameriova Přítel lidu	1825	
226	Excerpce V. M. Krameriova Přítel lidu	1828	
227	Excerpce děl Gabriely Preissové	1898	41
228	Excerpce V. M. Krameriova Přítel lidu	1818	
229	Excerpce Čelakovský, F.: O městě	1829	
230	Academia ČSAV	1986, 1987	42
231	Zasedání Ústavní rady	1987	
232	Výpočetní technika	1986, 1987	
233	Personální a kádrová agenda (ceny, odměny, vyznamenání, odborná školení, nemoci), konkursy	1987	
234	Styk se zahraničím		
235	Předací protokol – předání písemností ÚA ČSAV	14. 9. 1987	
236	Vědecko-organizační činnost, spolupráce s domácími institucemi		
	Organizování vlastních vědeckých konferencí bez mezinárodní účasti; konference v ČSSR; koordinační činnost; spolupráce s výzkumnými pracovišti, vysokými školami, průmyslem		
237	Plány vědecké práce a zprávy o jejich plnění	1986	
238	Rozvoj iniciativy pracujících (závazky)	1971 - 1978	
239	Bezpečnost a ochrana zdraví při práci	1976 - 1980	
240	Akční plány, plány aktivity ROH	1971 - 1978	
241	XV. sjezd KSC – odraz v plánu ÚJČ	1977	
242	Oběžník č.1 – Zavádění automatického zpracování mezd (s. Bubáková)		43
	Oběžník č.2 – Práce mimo Ústav		
	Oběžník č.3 – Hlášení o pracovních místech (práce doma)		
	Oběžník č.4 – Položky státního plánu na 8. pětiletku		
	Oběžník č.5 – Úřední dny ředitelství ÚJČ		
243	Instrukční listy (Prof. Petr)	1985	
244	Různé (gratulace, kondolence, poznámky)	1981 – 1985	
245	Ústavní rada	1985	
246	Osobní agenda ředitele	1985	
247	Obecné záležitosti vedení pracoviště	1985	
248	Pracovní podmínky, bezpečnost a hygiena práce, požární prevence, sociální záležitosti, kulturní činnost, rekreace a sport, expertízy, hodnocení a odměny, připomínky pracujících, zvláštní úkoly, přednášky, vědecké informace, knihovna, knihovnická rada, jazyková kultura, onomastika, staročeský slovník	1985	
249	Přehled externích spolupracovníků ÚJČ CSAV	1984	44
250	Plnění plánu prvního, druhého, třetího, čtvrtého čtvrtletí 1980		
251	Spolupráce se školstvím – posudky a návrhy učebních osnov	1981	

252	Různé	1981	
253	Zpráva o činnosti za tři roky	1981	
254	Plnění plánu	1981	
255	Podklady pro kontrolu plnění státního a ústavního plánu	1975	45
256	Korespondence s ČSAV, vědeckým kolegiem, prezidiem ČSAV, řešiteli ad.	1975	
257	Oponentury	1975	
258	Státní plán	1975	46
259	Ústavní plán	1975	
260	Podklady pro zpřesnění státního a ústavního plánu	1975	
261	Souhrnná zpráva hlavního pracoviště o plnění hlavního úkolu	1971 – 1975	
262	Výroční zpráva Jazykovědného ústavu Ludovíta Štúra SAV	1971 – 1975	
263	Návrhové listy státní rady ÚJČ, ústavních úkolů, externích řešitelů	1971 - 1975	
264	Plány práce	1946 – 1951	47
	Plán práce	1952	
	Plán práce (individuální a kolektivní) a jeho plnění	1953	
	Plán práce (individuální a kolektivní) a jeho plnění	1954	
	Plán práce (individuální a kolektivní) a jeho plnění	1955	
	Plán práce (individuální a kolektivní) a jeho plnění	1956	
	Plán práce (individuální a kolektivní) a jeho plnění	1957	
265	Úvodní oponentury	1971 - 1976	48
	Podklady k úvodní oponentuře v Kabinetu cizích jazyků ČSAV	1971 - 1976	
266	Výroční zprávy ÚJČ	1979	
267	Zasedání Ústavní rady ÚJČ	1967	
268	Směrnice presidia ČSAV	1968 - 1969	
269	Zahraníční styky – celoroční plány, zahraniční cesty		
	Posudky prací k publikování – korespondence o publikacích, schvalování redaktorů, recenzorů, autorů		
	Spolupráce s domácími institucemi		
	Spolupráce s výzkumnými pracovišti		
	Činnost ČSAV, vědeckého kolegia jazykovědy		
	Evropský lingvistický atlas		
	Český lingvistický atlas		
270	Výroční zprávy	1981 - 1984	
271	Obecné záležitosti vedení pracoviště	1984	
272	Osobní agenda ředitele	1980 - 1984	
	Jihomoravská základna pracovišť ČSAV	1980 - 1984	
273	Odměny a uznání ČSAV	1967 - 1970	49
	Vyznamenání	1966	
	Odměny a uznání ČSAV	1965	
	Odměny a uznání ČSAV	1958 – 1961	
	Odměny a uznání ČSAV	1958 – 1962	
	Odměny a uznání ČSAV	1963	
274	Ohlasy v tisku, rozhovory o češtině (60. a 70. léta)		

275	Brožura k 25. výročí ÚJČ (text, rozdělovník) + rozdělovník k Prague School Reader (Informační bulletin 4)		
276	25. výročí ÚJČ – výstava, oslavy	5. 5. 1971	
277	Různé: bibliografie B. Havránka; soupis hrobů vědeckých osobností, které měly zásadní význam pro jazykovědu; pokárání pracovníků ÚJČ; seznam zaměstnanců ÚJČ ČSAV 1949; jazykový koutek; udělení Zlaté plakety Josefa Dobrovského akademiku Františku Ryšánkovi; životopisný nástin prof. Vachka; udělení Řádu republiky akademiku Bohuslavu Havránkovi; životopis PhDr. Miroslava Komárka; bytová situace některých pracovníků ÚJČ (Utěšený, Borovičková, Štindlová, Kroupová, Filipec, Voráč); stěhování 1971 z Pálffyho paláce na Staroměstské náměstí 15)		
278	Dohody o spolupráci	1962 – 1978	50
279	Podíl ÚJČ na koncepci výuky češtiny, koncepci podání o jazykové kultuře, koncepci racionalizace pravopisu		
280	Spolupráce s vysokými školami	1963 – 1964	
281	Pravopisná komise	60. léta	
282	Ostatní komise		
283	Konference	1953 – 1974	
284	Vyučování mateřskému jazyku	1966 – 1967	
285	Současný stav jazykové kultury (zpráva pro ČSAV)	1966	
286	Návrh na částečné osamostatnění Fonetického kabinetu		
287	Porady komise dialektologické a komise terminologické		
288	Stav přípravy pětiletého státního plánu v oblasti bohemistiky	1971 – 1975	51
289	Různé verze návrhů státního plánu: 1. Koncepce, 2. Bohemistika, Slovakistika, 3. Jazykověda koordinovaná s Jazykovědným ústavem Ludovíta Štúra SAV, 4. Oponentury (komentář ke koncepci bohemistiky)	1971 - 1975	
290	Podklady pro sestavení plánu z vědeckých oddělení ÚJČ + výchozí podklady pro personální a hmotné zabezpečení	1971 - 1975	
291	Podklady z koordinovaných pracovišť (mimo ÚJČ)	1971 – 1975	
292	Materiály z jiných nekoordinovaných pracovišť z ÚJČ	1971 – 1975	
293	Státní plán: obecné materiály, koncepce jazykovědy	1971 – 1975	
294	Státní a ústavní plán (plán, evidenční listy 1976 – 1980, výzkumná kapacita 1978)	1978	52
295	Zpráva o kontrole, podklady pro kontrolu plnění státního a ústavního plánu	1978	
296	Výroční zpráva JÚLŠ	1978	
297	Podklady pro zpřesnění státního a ústavního plánu	1978	
298	Korespondence o plánech s prezidentem a stěžejní radou ČSAV, s externími řešiteli ÚJČ		
299	Zápis ze závěrečného oponentního jednání úkolu: Akustická struktura přirozené a umělé řeči z hlediska komunikace.	14. 9. 1978	
300	Formuláře na hospodářské smlouvy		

301	Výroční zpráva JÚLŠ SAV	1976	53
302	Zprávy o kontrole plnění plánu, výroční zpráva, podklady ke kontrole	1976	
303	Podklady pro zpřesnění státního a ústavního plánu	1976 – 1980	
304	Korespondence o plánech s presidiem, VKJ, stěžejní radou, řešiteli z ÚJČ a externími řešiteli		
305	Cizí úvodní oponentury	1976 - 1980	
306	Rozvoj iniciativy pracujících a její hodnocení, závazky, socialistické soutěžení, brigády	1976	54
307	Vědecké informace, bibliografie, dokumentace, knihovna, agenda útvaru vědeckých informací, agenda knihovny	1976	
308	Styk vedení pracoviště s organizacemi KSČ, ROH, příprava významných politických akcí	1976	
309	Obecné záležitosti vedení pracoviště (ředitele)	1976	
310	Ústavní oběžníky	1976	
311	Osobní agenda ředitele	1976	
312	Zápisy z ústavní rady	1976	
313	Zástupce ředitele, vědecký tajemník, vedoucí oddělení, sekretariát, záležitosti jednotlivých oddělení	1976	
314	Racionalizace a mechanizace v ÚJČ, RVHP; technika	1976	
315	Pracovně-politické pohovory, smlouvy s vědeckými pracovníky	1972	55
316	Systematizace (pracovníci – jejich seznam, kvalifikace a další náležitosti)		
	Plánování pracovních sil		
	Osobní věci obecně – přijímání, přeřazování, propouštění, nemoci, hlášení nepřítomnosti, dovolené		
317	Odměny, ceny, vyznamenání; odborná školení, jazykové kurzy; pracovní posudky; vědecká výchova - interní; aspirantura - interní; kandidátské a doktorské obhajoby; studijní pobyty; konkurzy; různé – objednávky, skartace, prověrky		
318	Zápisy ze zasedání Ústavní rady ÚJČ	1968	56
319	Návrh na zvolení Bohumila Trnky členem ČSAV - akademikem		
	Návrh na zvolení Vladimíra Šmilauera členem ČSAV - akademikem		
	Návrh na zvolení Josefa Vachka členem korespondentem ČSAV		
320	Vyučování mateřskému jazyku na našich školách (rozbor situace a návrh cíle a obsahu)		
321	Zpráva o současném stavu jazykové kultury		
322	Koncepce práce oddělení pro lexikologii, lexikografii a terminologii		
323	Koncepce oddělení gramatiky a stylistiky		
324	Zápisy z dislokační komise	1962	
325	Zápisy o schůzi vedoucích oddělení ÚJČ ČSAV	27. 2. 1963	

326	Celoústavní diskuse „Ke kvantitě samohlásek ve staré češtině	16. 12. 1966	
327	Bibliografie a dokumentace		
328	Vědecko-organizační činnost, spolupráce s domácími institucemi	1977	57
	Organizace vlastních vědeckých konferencí bez mezinárodní účasti, účast na konferencích v ČSSR	1977	
329	Spolupráce s jinými výzkumnými pracovišti, vysokými školami, průmyslem, koordinační činnost	1977	
330	Činnost různých komisí ČSAV, VKJ, ÚJČ	1977	
331	Expertízy a odborná vyjádření pro ČSAV, stranické a státní orgány, instituce i soukromníky (s výjimkou korespondence jednotlivých oddělení)	1977	
332	Publikační, ediční a vědeckopopularizační činnost	1977	
	Posudky prací k publikování, korespondence o publikacích a edicích	1977	
333	Přednášky v rámci pracoviště, popularizační přednášky a spolupráce se sdělovacími prostředky	1977	
334	Obecné záležitosti vedení pracoviště (ředitele)	1977	
335	Osobní agenda ředitele	1977	
336	Ústavní oběžníky	1977	
337	Zápisy z Ústavní rady	1977	
338	Zástupce ředitele, vědecký tajemník, vedoucí oddělení, sekretariát, záležitosti jednotlivých oddělení	1977	
339	Racionalizace a mechanizace v ÚJČ, RVHP; technika	1977	
340	Styk vedení pracoviště s organizacemi KSČ, ROH, příprava významných politických akcí	1977	
341	Rozvoj iniciativy pracujících a její hodnocení, závazky, socialistické soutěžení, brigády	1977	
342	Pracovní podmínky, sociální záležitosti, kulturní činnost	1977	
343	Dislokace	1977	
344	Plán oddělení lexikologie a lexikografie	1979	58
345	Plán Fonetické laboratoře	1979	
346	Zpřesnění plánu (gramatická část mluvnice)	1979	
347	Zpřesnění plánu (oddělení matematické lingvistiky)	1979	
348	Zpřesnění plánu (oddělení dialektologické)	1979	
349	Směrnice ke zpřesnění plánu	1971 – 1980	
350	Podklady pro zpřesnění plánu	1979	
351	Korespondence o plánech s ČSAV, stěžejní radou, s řešiteli; statut stěžejní rady, zápisy		
352	Různé – podklady pro průběžné oponentury hlavních úkolů		
353	Zprávy o kontrole plnění státního plánu	1979	
354	Zpřesnění plánu	1980	
	Podklady pro zpřesnění plánu		
355	Státní plán, výzkumná kapacita, hospodářské podklady		
356	Příprava sedmé pětiletky		
357	Ústavní rada	1986	59

358	Obecné záležitosti pracoviště		
359	Osobní agenda ředitele		
360	Zprávy a plány		
	Výroční zprávy		
361	Směrnice, oběžníky, ediční rada		
362	Personální agenda, smlouvy s vědeckými pracovníky, konkurzy		
363	Spolupráce s jinými výzkumnými pracovišti, vysokými školami a průmyslem; koordinační činnost; spolupráce s Akademií RSR; hospodářské smlouvy		
364	Zahraníční styky, celoroční plány, zahraniční cesty		
365	Adresy (členové onomastické komise)		
366	Ústavní rada	1971 - 1972	60
367	Ústavní rada	1973 - 1978	
368	Ústavní rada	1969 - 1970	
369	Kolegiální odměny	1971 - 1978	
370	Státní a ústavní plán, evidenční listy, výzkumná kapacita	1977	61
371	Podklady pro upřesnění státního a ústavního plánu		
372	Zprávy o kontrole, podklady pro kontrolu státního a ústavního plánu práce		
373	Výroční zpráva + zpráva koordinátora JÚLŠ	1978	
374	Korespondence o plánech s prezidiem, stěžejní radou, s řešiteli v ÚJČ, s externími řešiteli; statut stěžejní rady, zápisy ze stěžejní rady		
375	Předpisy k oponenturám		
376	Základní obecná ustanovení pracoviště (organizační řád, pracovní řád, spisový řád)	1973	62
377	Obecné záležitosti vedení pracoviště (ředitele)		
378	Osobní agenda ředitele		
379	Ústavní oběžníky		
380	Zápisy z Ústavní rady		
381	Vědecký tajemník, sekretariát		
382	Mechanizace a automatizace (obecné záležitosti RVHP)		
383	Různé (blahopřání, kondolence, potvrzení)		
384	Styk vedení pracoviště s organizacemi KSČ, ROH, SSM; příprava politických akcí, socialistického soutěžení apod.		
385	Rozvoj iniciativy pracujících a její hodnocení, závazky, socialistické soutěžení, brigády		
386	Vědecké informace, bibliografie, dokumentace, knihovna, agenda útvaru vědeckých informací, agenda knihovny		
387	Zprávy z ÚJČ, podklady z oddělení		
	Teoretické podklady úkolů		
388	Základní obecná ustanovení pracoviště	1979	63
389	Obecné záležitosti vedení pracoviště (ředitele)	1980	
390	Osobní agenda ředitele	1980	
391	Ústavní oběžníky	1980	
392	Zápisy z Ústavní rady	1980	

393	Korespondence	1978 - 1980	
394	Zástupce ředitele, vědecký tajemník, vedoucí oddělení, sekretariát, záležitosti jednotlivých pracovišť; racionalizace a mechanizace v ÚJČ, RVHP, technika; různé (blahopřání, kondolence, pozvánka)	1979	
395	Publikační, ediční a vědeckopopularizační činnost, posudky prací k publikování, korespondence o publikacích	1974	
396	Přednášky v rámci pracoviště, popularizační přednášky	1973	
397	Korespondence časopisu Slovo a slovesnost		
398	Korespondence časopisu Zpravodaj místopisné komise	1973	
399	Vědeckoorganizační činnost, spolupráce s domácími institucemi	1973	
	Organizace vlastních vědeckých konferencí bez mezinárodní účasti; účast na konferencích v ČSSR	1973	
400	Spolupráce s jinými výzkumnými pracovišti, vysokými školami, průmyslem (koordináční činnost)	1974	
401	Činnost různých komisí ČSAV, VKJ, ÚJČ		
402	Zavádění výsledků do praxe, spolupráce při realizaci výsledků výzkumu, účast na terminologických, normalizačních aj. komisích		
403	Revue Věda a život (7/1971)	1971	
404	Výroční zpráva ÚJČ za rok 1971	1971	64
405	Směrnice, korespondence, oběžníky	1971	
406	Plnění plánu (podklady z oddělení, návrhy na anotace, podklady z vysokých škol)		
407	Směrnice a korespondence k sestavení ústavního plánu		
408	Ústavní plán – návrhy na úpravu plánu v souvislosti s úspornými opatřeními (soupis dílčích úkolů, rozbor výzkumné kapacity, dílčí státní a ústavní úkoly, komentář)	1971	
409	Pokyny pro úvodní oponentní řízení o návrzích na zařazení úkolů do resortního plánu ČSAV (lingvistická bibliografie)		
410	Návrh ústavních a resortních úkolů pro VKJ		
411	Dílčí ústavní úkol <i>Péče o kulturu spisovného jazyka</i> (Oddělení jazykové kultury)		
	Dílčí ústavní úkol <i>Problematika sporného autorství RKZ z hlediska kvantitativního</i> (Oddělení matematické lingvistiky)		
	Dílčí ústavní úkol <i>Výzkum fyziologické činnosti mluvidel z hlediska fonetického</i> (Fonetická laboratoř)		
	Dílčí ústavní úkol <i>Mechanografický záznam hesel SSJČ</i> (Mechanografická laboratoř)		
	Dílčí ústavní úkol <i>Toponymický výzkum na Moravě</i> (Onomastické oddělení)		
	Dílčí ústavní úkol <i>Korespondenční sběr materiálu pro Lexikální archiv lidového jazyka</i> (Dialektologické oddělení)		
412	Náměty k prognóze činnosti oddělení	1975 - 1990	65
413	Charakteristika poslání a náplně ÚJČ		

	Texty pro sovětskou encyklopedii o českém jazyce a českém jazykozpytu		
414	Koncepce a prognóza výzkumu bohemistiky	1972 - 1990	
415	Organizační řád – jeho původní znění (1965) a následné úpravy (1972)		
416	Pracovní řád ÚJČ	1966, 1972	
417	Organizační řád	1965	
418	Volby členů ČSAV (návrhy) + kádrové rezervy		66
419	ÚJČ – jeho poslání, výsledky práce, současný stav a výhledy		
420	Stav a rozvoj bohemistiky	1966	
421	Stav a rozvoj bohemistiky	1955	
422	Charakteristika a koncepce ÚJČ	1960	
423	Perspektivy rozvoje bohemistiky	1952	
424	Plán rozvoje ÚJČ na 15 let + návrhy až do roku 1980	1958	
425	Koncepce mechanografické laboratoře a fonetického kabinetu		
426	Základní a obecná ustanovení pracoviště (statut pracoviště, organizační řád, struktura pracoviště, smlouvy s pracovišti akademie a vysokými školami, zápisy z komisí)	1972	67
427	Zápisy Ústavní rady	1972	
428	Obecné záležitosti vedení pracoviště (ředitele)	1972	
429	Osobní agenda ředitele	1972	
430	Ústavní oběžníky	1972	
431	Vědecký tajemník, vedoucí oddělení, složení Ústavní rady, složení komisí, sekretariát	1972	
432	Běžný styk s presidiem (sekretariát presidia)		
	Běžný styk s Ústřední správou pracovišť ČSAV		
	Běžný styk s Vědeckým kolegiem jazykovědy		
	Běžný styk s jinými pracovišti ČSAV, zvl. s JÚLŠ		
	Běžný styk s jinými pracovišti a institucemi (zvl. VŠ)		
	Běžný styk s odděleními ÚJČ (i v Brně)		
433	Součinnost se společenskými organizacemi, péče o sociální a kulturní potřeby zaměstnanců, brigády	1972	
434	Mechanizace a automatizace (obecné záležitosti)	1972	
435	Evidence došlé pošty	17.12.1986 – 7.11.1988	68
436	Projektový úkol ČSAV: Rekonstrukce areálu Dominikánského kláštera v Praze 1, Husova 8 pro účely ČSAV; přímý investor: Ředitelství výstavby pracovišť ČSAV v Praze 1, Provaznická 2		
437	Stavebně-historický průzkum Prahy (Jilská, Husova, Jalovcova ul.)		
438	Fotokopie plánků poschodí, místností		
439	Návrh 1:200, řez (Husova ul.)		
440	Návrhové listy	1985	69
441	Zprávy o průběhu a výsledcích pobytu pracovníků ze zahraničí	1985	
442	Cestovní zprávy – nesocialistické státy	1985	

443	Cestovní zprávy – SSSR, BLR, NDR, PLR, MLR, SFRJ	1985	
444	Návrhové listy	1987	
445	Akce v ČSSR	1985	
446	Zprávy o činnosti, státní plán, zápisy z Ústavní rady, oponentury	1976 - 1978	
447	Korespondence, zahraniční styky ÚJČ CSAV	1988	70
448	Plánování	1988	
449	Návrhové listy + sjetiny	1988	
450	Cestovní zprávy AV PLR	1988	
	Cestovní zprávy AV NDR	1988	
	Cestovní zprávy AV SSSR	1988	
	Cestovní zprávy BAV	1988	
	Cestovní zprávy AV Jugoslávie, Belgie, SRN	1988	
451	Korespondence	1986	
452	Cestovní zprávy	1986	
453	Dvoustranná spolupráce s AV SSSR, BAV, AV PLR, AV NDR, AV MLR, AV SFRJ		
454	Přípravy a korektury k česko-ukrajinskému slovníku (písmena P,Ц,У,Ф,Х,П,Ш,Щ,Ю,Я)		71
455	Rezervní texty (dialektologické): 1. O čem se vypráví: příprava jídla (místo zápisu: Runina), 2. O čem se vypráví: Belgie, Francie, válka (místo zápisu: Kovbasuv), 3. O čem se vypráví: o konopí (místo zápisu: Novoselycja)		
456	Přípravy a korektury k česko-ukrajinskému slovníku (písmena P,Т,У,Ф,Х,Ц,О)		72
457	Přípravy a korektury k česko-ukrajinskému slovníku (písmena Д,Е,Ж,В,П,А,Б)		73
458	Korespondence ohledně ukrajinsko-českého slovníku	1958 - 1961	
459	Přípravy a korektury k česko-ukrajinskému slovníku (písmena З, І, Ї, Ы, К, Г, С)		74
460	Přípravy a korektury k česko-ukrajinskému slovníku (písmena Л, М, Н)		75
461	Výroční zprávy jednotlivých úseků	1983	76
462	Výroční zprávy ÚJČ - konspekty	1983	
463	Korespondence prof. Petra	1983, 1984	
464	Oběžníky	1983	
465	Korespondence - Valentinská	1983, 1984	
466	Podklady k oponenturám	1971 - 1980	
467	Projekt „Národní jazyky v rozvinuté socialistické společnosti“	1981 - 1985	
468	Vědecké informace, bibliografie, dokumentace, knihovna, výměna publikací, knihovní rada	1978 - 1980	
469	Zavádění výsledků do praxe; spolupráce při realizaci výsledků výzkumu; účast na terminologických, normalizačních aj. komisích		
470	Expertízy a odborná vyjádření pro ČSAV, stranické a státní orgány, instituce i soukromé osoby		

471	Činnost různých komisí ČSAV, VKJ, ÚJČ; služební cesty v ČSSR	1978 - 1980	
472	Organizace vlastních vědeckých konferencí i s mezinárodní účastí, účast na konferencích v ČSSR + spolupráce s jinými výzkumnými pracovišti, vysokými školami, průmyslem (koordinační činnost)		
473	Připomínky a stížnosti pracujících		
	Posudky prací k publikování, korespondence o publikacích a edicích		
	Schvalování redaktorů, recenzentů, autorů		
	Přednášky v rámci pracoviště, popularizační přednášky a spolupráce se sdělovacími prostředky a společenskými organizacemi		
474	Fotografie: Slovanský ústav – Lobkovicův palác, Spolek českých žurnalistů v Praze v padesátém roce svého trvání, Archiv slovanského umění		
475	Styk vedení pracoviště s organizacemi KSČ, ROH; příprava významných politických akcí; rozvoj iniciativy pracujících, závazky, soutěžení, brigády; pracovní podmínky, sociální záležitosti, kulturní činnost, rekreace, sport, ústavní chata; bezpečnost a hygiena práce, požární prevence; dislokace ÚJČ		
476	Souhrnná zpráva hlavního pracoviště o plnění hlavního úkolu	1971 – 1975	77
477	Návrhy plánů vyslání do zahraničí (Bulharsko, Maďarsko, NDR, Polsko, SSSR, Jugoslávie, Dánsko, USA)	1972	
478	Korespondence	1981 – 1983	
479	Rozbor kádrové struktury společenskovedních ústavů ČSAV	1981	
480	Petr, Jan – Tylová, Milena: Bibliografický soupis prací akademika B. Havránka s přehledem jeho činnosti		
481	Sochová, Zdeňka: Slovesný vid		
482	Výroční zprávy	1981 – 1983	
483	Zpráva o činnosti	1976 – 1980, 1984 - 1985	
484	25 let ÚJČ (brožurka)	1971	78
485	Zpráva o výsledcích úkolu <i>Výzkum fonetické stránky jazyka</i> za období 1976 - 1980	1976 – 1980	
486	Oponentské posudky	1971	
487	Výroční zprávy	1971 - 1977	
488	Návrhy na vyslání pracovníků do zahraničí	1972	
489	Oponentury dílčích úkolů	1980	
490	Ústavní rada	1981, 1982	
491	Plánování	1971 – 1973	79
492	Studijní pobyty	1975 – 1977	
493	Plán vědecké výchovy (osmá pětiletka) + přehledy pro VKJ	1986 – 1989	
494	Vědecká výchova - interní	1982 – 1989	
495	Nástup nových pracovníků	1983, 1984	

496	Pasporty	1973 – 1976	
497	Přehled vědeckých pracovníků společenských institucí ČSAV	1976	
498	Pasporty	1976 – 1980	
499	Služební slib ČSAV		
500	Rozbor kvalifikační struktury ČSAV		
501	Odměny, ceny, vyznamenání	1973 – 1974	
502	Seznam externích spolupracovníků	1977 – 1982	
503	Různé	1975 – 1977	
504	Organizační a pracovní řád – změny a doplňky	1960, 1968, 1970	
505	Hromadné studijní zájezdy a hromadné akce	1968 - 1981	
506	Zahraniční cesty – vysílání i přijímání (socialistické státy, Itálie, Dánsko)	1972	80
507	Korespondence a běžná agenda ÚJČ	1961, 1967 – 1968, 1989	
508	Služební sliby		
509	Aspirantura	1960	
510	Služební pobyty, aspirantura	1962	
511	Výchova kádrů	1962, 1963	
512	Aspirantura	1963	
513	Studijní pobyty	1963	
514	Vědecká výchova	1964, 1965	
515	Protokol řádných vědeckých aspirantů	1952 - 1965	

z vydaných slovníků jazyka českého, a vybraných
významů vypracování v recenzi vypracováni, předtím
dáv a objasnění slovníků zdivile této úpravy

Slovník má být monumentální
lexikografickým obrazem novověkého jazyka op-
sonního. Má obsahovatě tedy všechna slova, jež
se v češtině od poslední čtvrti XVIII. stol. do první
čtvrti XIX. století užívá v literatuře básnické a
vědecké i v písemnostech jadravých; má podati

vyjít etymologii z naší rozšířené a hádání, a mě
jeho významy a zanecháme jeho smysly, a má
poslední doborůžka potřebná u hádání některých význam
množky jeho slojiny od nejstarších slov až do dneška

Děla tabulového jest potřebí proto, že právní XIX st.
a jazyk český rozvil měrou před tím nikdy neby-
valou a že tento rozvoj dosud nebyl slovníkársky
prozkoumán, ač zobrazení toto kromě svých úloh
má i značný význam praktický a ač jím národové
v tomto směru již znamenitě pokračují

Průvodní slovníka podnikla a řídila

Schválení Ústavu pro jazyk český

Správní komise Čes. akad. věd a umění
16. prosince 1946 (podle návrhu B. Havrátky)

(dne 26. června 1947)

(výsledek a protokol: „III. třída Akademie předkládá návrh
organizace Ústavu pro jazyk český a Ústavu pro českou literaturu.
Správní komise vyslovila se zájmem k této návrhu a s podrobnými
návrhy „plný souhlas“).

(podle telefonického sdělení dr. Šulce z Aka-
demie 21/III 47).

Návrh na zřízení Ústavu vyšel ze sdružení lexikografické komise
dne 30. června 1945.

Návrh byl schválen plněm III. třídy dne 25. července 1945.

~~Podstatu~~ Ústavu založen rozhodnutím III. třídy dne 6. srpna 1946
a prof. B. Havrátkem ustanoven akademickým reprezentantem Ústavu.

Flotilla, káň III (Sp. V.) - 1412
Esp. Spas - tímá ipeá - 4300 C
ruud. obupfege, šepi' lida

St. 209: vepji' keda, (vitec) : ab, rad, i
(uzij, ceter, tegave, nym, hrad, u, na, astancati,
ab, diti, vira, proiti u, Ekeny, dno, doviru,
ty, jera, dera, vrbud, tala, dactra' olubry,
kento, damed, vas, ves, aj, natpiti'vost (natpiti'vost
napanti, nej, pried, vylanti u, S, vici, vici,
-li, je, prava

See in 1. volume.

Here 63, vepji' pji' pji' vrbec 46.

Exempvina: slava obupra' anpi: bryta, cabela,
čelaha, olipin, Evirna.

li

III. PŘÍJMY A VÝDAVY A VÝKONY ÚSTAVU ZA ROK 1948

1. PŘÍJMY ÚSTAVU

podpora ministerstva školství, vědy a umění na r. 1948

Kčs 300.000,--

2. VÝKONY ÚSTAVU

1. personální náklady: a/roční mzdy oddělení b/platy pracovníků všeobecných c/platy kancelářského personálu d/nemocenské a sociální pojistné a/ nemocné	Kčs	130.179,--
2. náklady na expenze pro ležebnické archivy	"	39.119,20
3. roční náklady na řízení ústavu	"	44.417,20
4. práce pro sběratelství	"	27.069,40
5. výdělky náklady pro dialektologické oddělení	"	31.567,00
6. telefon	"	54.700,--
7. náklady na údržbu objektů	"	7.940,--
8. palivo	"	24.030,40
9. správní poplatky, kancelářské operace, výrobní knihy	"	10.000,--
10. kancelářské papír	"	27.900,--
11. desky, knihy	"	34.937,00
12. podání pošty /na 2 léta/	"	45.042,--
13. práce v ústavu	"	3.584,--
14. náklady na kancelář	"	1.070,--
	"	4.082,--
	"	3.120,--
	"	45.995,--
Číselná část	Kčs	649.072,80

Do tohoto přehledu nejsou zahrnuty refundační platby na dovolené profesorů pracovníků v ústavu.

Podklady k expozici:

Koncepce výzkumného úkolu Výzkum a zpracování
slovní zásoby spisovného českého jazyka

Problém : Slovník spisovného jazyka českého

Práce o novém, normativně zaměřeném slovníku současné spisovné češtiny byla zahájena v r. 1950 (po skončení autorské práce o Příručním slovníku devítisvazkovém). V r. 1953, po dvou letech práce, byl vydán ukázkový sešit Slovníku s dotazníkem pro veřejnou anketu. Podle jejích výsledků byly vypracovány směrnice pro definitivní postup práce. V r. 1955 byl interně zredigovaný rukopis předložen hlavní redakci, jmenované VIII. sekcí ČSAV. Podle jejích připomínek byl rukopis znovu interně zredigován a odevzdán Nakladatelství ČSAV v říjnu 1957. Na přání Nakladatelství ČSAV a tiskárny bylo započato s vydáváním díla po sešitech (zprvu v rozsahu 6 tiskových archů, od 2. dílu 8 tiskových archů). V dubnu 1958 vyšel 1. sešit Slovníku a v srpnu 1960 byl ukončen 14. sešitem, obsahujícím též předmluvu s koncepcí díla a s pokyny pro uživatele Slovníku, I. díl Slovníku (A - M).

Od r. 1960 byl tento úkol zařazen mezi úkoly státní pro svou naléhavost, široký společenský dosah a prospěšnost při dovršování kulturní revoluce. Slovníkem spisovného jazyka českého se naší veřejnosti dostává prvního moderního, na základech marxistické jazykovědy vypracovaného lexikografického díla s nemalým významem vědeckým i kulturně politickým.

Úkol vypracovávají členové lexikografického oddělení Ústavu pro jazyk český za spolupráce pěti členů oddělení pro současný spisovný jazyk (terminologie, gramatika, styl) a v koordinaci s lexikografickým oddělením Ústavu slovenského jazyka SAV v Bratislavě. Koordinace se týkala hlavně paralelního vypracování stěžejních zásad a metod lexikografické práce, časového postupu a rozvrhu a probíhala formou společných porad obou kolektivů, vedoucích problému a písemným dorozumíváním.

Další průběh práce : Do konce r. 1963 bude ukončeno vypracování rukopisu celého díla, v r. 1963 bude vydán 2. díl (N/- Ž), v r. 1965 vyjde 3. díl.

Blahoslav

doc. Petr Jan F r t - CSc.
 27. let (23. 3. 1931)

členy
 asistent
 v ústřední redakci
 národnostní listy
 člen KSC od r. 1965

vzdělání
 filozofická fakulta
 UK - 1952
 filologická fakulta
 Varšava 1952-53
 filologická fakulta
 Krakov 1953-55
 filozofická fakulta
 Lublín (2 semestry)
 -1958
 CSc. - 1962
 doc. - 1966
 F r t. 1968

politické vzdělání
 VML - 1970

speciální znalosti
 aktivně polsky, lužicko-
 arabsky, slovincky, ně-
 mecky, rusky
 panické slovanské a západo-
 slovanské jazyky

stranické funkce
 vedoucí stranické
 skupiny - 6 let
 člen výboru ZO KSC - 2 roky
 člen výboru MO KSC od r. 1975
 -dosud

výšší vzdělání
 cyklická příprava pro vedoucí
 kateder
 (absolvoval 2 x týdenní sou-
 středění)

vedoucí katedry slavistiky filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze

1938-50 zakončení školní vzdělání
 a gymnázium s maturitou
 1950-52 posluchač filozofické fa-
 kulty Univerzity Karlovy
 v Praze
 1952-53 posluchač filologické fakul-
 ty Varšavské univerzity
 1953-55 posluchač filologické fa-
 kulty Krakovské univerzity
 1955-dosud filozofická fakulta
 Univerzity Karlovy Praha
 1955-56 asistent
 1956-59 aspirant
 1959-68 odh. asistent
 1968-71 docent
 1971 vedoucí katedry slavi-
 stiky F r t UK - dosud

Soudruh Petr se před vstupem do
 KSC angažoval v četných funkcích
 v ČSM, GČ svahle vstupu do KSC
 pracuje aktivně ve funkcích v rámci
 ZO KSC. V krizovém období r. 1966-69
 zachoval věrnost a radeckým zásadám,
 působil stále na pozicích marxismu-len-
 inismu a proletářského internaciona-
 lismu.

Odborné se zabývá slavistiku
 jazykovědou, zvláště národnostní
 slovanskými jazyky, jazykovědnými
 díly E. Marra, B. Ingela, a V. I. Leni-
 na. Působil více jak 300 prací,
 dokončil rozsáhlou práci "Klasické
 marxismu-leninismu o jazyce".

Jiná funkce

předseda odborový ústav
- 2 roky

předseda revizní komise
IV MŠ - 2 roky

předseda politické výchov-
né komise IV MŠ - 2 roky

historička PR MŠ
- 2 roky

ostatní významné činnosti

žena

Ve vědecké a odborné činnosti se
konstruuje především na proslavě-
ní marxistické metodologie v Jazyko-
vědě a Právní vědě širší slevi-
stické orientace oborů metody. V
pedagogické činnosti učila a kon-
cerci oboru a o jeho další marxisticko-
ké vyvoj. Pokládá spolupráci politickou
a ideologickou narozhodně s činností
V. Slavov a vědeckou v duchu její ob-
komunistické výchovy mládeže v zemědě-
lství.

Spolu s Janem Petrem Kromě členství ve vědecké kolegiu Jazykovědy
ČSAV, členství v redakčních radách odborných časopisů, zastává řadu
vědeckých organizačních funkcí.

Je hodnocen jako obětavý pracovník, spolehlivý a laskavý v. l.
V jednání je přímý a vřelý.

Ze období své politické a odborné činnosti získal čestný odznak
J. Fučíka, čestný odznak 1000 let českého státu, v roce 1978 obdržel
čestné uznání odměna PR MŠ.

Otec byl úředníkem, od r. 1948 členem Čs. strany lidové, nyní
je v důchodu, bez politické příslušnosti. Matka pív. povolání
krojčevá, nyní v důchodu, bez politické příslušnosti. Sourozenci
ce není. Manželka je odbornou asistentkou pedagogické fakulty MŠ,
je členka KČM. Syn je předškolního věku.

U ní oho z příbuzných nedělo ke známě v politické příslušnosti,
nikdo z příbuzných nebyl v zahraničí.

02.1

PŘEDSEDA
ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD

V Praze dne 26. listopadu 1981
Č.j.: 25 810/OPD/81

Vážený společní,

ve smyslu oficiálních usnesení vlády ČSSR i opatření
dalších orgánů Jsem 2. dubna 1981 vydal pokyn č. 10 s opatře-
ními k řešení problematiky alkoholismu a jiných toxikózních
na pracovištích ČSAV. Jeho ustanovení však mnohde nejsou do-
držována, ať již z hrubé nezávědy, nebo i proto, že s nimi pra-
covníci na pracovištích ČSAV nejsou dostatečně seznámeni.

Jsem připraven, že provozních místností i pracovní doby na
pracovištích se vztáží k rozličným uslovím svátků i běžných
výřech pracovníků, napřinadé k uslovím jiných příležitostí.
Tím jsou porušovány nejen předpisy o využívání pracovní doby,
ale i předpisy týkající se bezpečnosti práce a ochrany zdraví
u práce. Vzniká tak nebezpečí úrazů, dává se ke škodám na za-
řízení, snižuje se kvalita práce a v neposlední řadě je tímto
jednáním poškozováno nezodpovědnými pracovníky i jméno Akademie.

Vzhledem k aktuálnosti tohoto problému ukládám, abyste
na všech pracovištích dohlédli plně respektování ustanovení zve-
děného pokynu všemi pracovníky, popřípadě vydali vlastní opatře-
ní a rozpracování na podmínky těchto pracovišť.

Všechny případy porušování takových opatření musí být co
nejohravněji postihovány na všech úrovních.

Se společnickým pozdravem

akademik Estuání J. Sedláček

Vážený společní,

Prof. PhDr. Jan Sedláček, DrSc.,
pověřený vedením Ústavu pro
léčbu lásky ČSAV
P. S. S. S.

10. zasedání prezidia Československé akademie věd
dne 16. 5. 1946

C. J. 54 534085/84

Bod pořadu:

Všechny návrhy na jmenování ředitele Ústavu pro fyziku ČSAV

Zdůvodnění návrhu:

Návrh se předkládá na základě dopisu předsedy vědecké rady ČSAV dr. Alexandra Šticha, ČSc., ze dne 25. 4. 1946, kterým informace o výsledcích konkurenčního řízení na pracovní a zdravotní doporučuje prezidia ČSAV jmenovat ředitelem Úst. ČSAV doc. PhDr. Fr. F. Dvořák, DrSc., který byl jmenován na zasedání vědecké rady do čela pracovního zvolen. Materiál byl předtím projednán s příslušným místnostem ČSAV a Komorou volebních členů a odhlasován. S podobným zdůvodněním návrhu je možné se seznámit při zasedání prezidia ČSAV.

Návrh usnesení:

P r e z i d i u m ČSAV ve smyslu ustanovení § 17 odst. 4 písm. b) stanoví ČSAV
j m e n o u j e
doc. PhDr. Františka Dvořák, DrSc.,
ředitelem Ústavu pro fyziku ČSAV
s účinností od 1. 6. 1946

Jaroslav ČSAV
v Praze dne 28. 4. 1946

Předkládá: šlechtík Borislav Křížek
ředitel Ústavu ČSAV